BnF Gallica

Quod nihil scitur

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

BnF Gallica

Sánchez, Francisco (1550?-1623). Quod nihil scitur. 1581.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :
- La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.
- La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

CLIQUER ICI POUR ACCÉDER AUX TARIFS ET À LA LICENCE

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

- des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.
- des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter
utilisationcommerciale@bnf.fr.

FRANCISCVS

SANCHEZ PHILOSOPHVS ET MEDICVS DOCTOR.

QVOD NIHIL SCITVR.

VIRTVTE DVCE

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI,

APVD ANT. GRYPHIVM.

M. D. LXXXI.

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Nihil est hominum inepta persuasione
falsius ac ficta severitate ineptius.
Petr. Arbiter.

INTEGERRIMO, DISERTISSIMOQVE VIRO IACOBO A CASTRO, FRANCISCVS SANCHEZ S. P.

CVM nuper librorum ſcrinium euoluerem, amiciſſime Iacobe, incidi fortè in opuſculum hoc, quod ante ſeptennium edideram, cōdideramq́; vſque in nonū annum illius conſilio: reperíque id adeò tineis & blattis laceratum, vt ſi biennium adhuc diſtuliſſem in lucem proferre, timendum erat, ne tunc potius in ignem, quàm in lucem mittere neceſſe fuiſſet. Id me coëgit illud præproperè abortare. ſed quemadmodum humani partus non ſolùm qui nonum attigêre menſem, verùm & ſeptimeſtres etiā vitales ſunt, ſic ſeptenne hoc infectum ſuperſtes eſſe poterit. Eſt & alia ratio. Parturimus propediem nonnulla alia, quibus hoc præuium eſſe oportet. Quòd ſi tandiu expectandùm foret donec nil corrigi, nil mutari poſſet, Siſyphi ſaxum volueremus, nuſquam finis lambendi vrſi, nil daremus in vulgum vnquam. Adde quòd vſu ſæpe venire videmus, vt qui multoties opus idem repetunt vt forment, tandem deformant. Exeat

igitur bonis auibus in campum, falſitatem expugnaturus miles. Quòd ſi ab hoſtibus premi contingat, moneo in caſtra, à Caſtro amantiſſime, ſe recipiat tua: nullibi enim tutior eſſe poſſit. ſed ne forſan fores illi præcludas, non anteà cognito, eum tibi mitto cum mandatis, vt quamprimùm te ex nobis ſalutet, amicitiam noſtram confirmet, inſigníque tuo inſtructus in militiam prodeat. Excipe ergo eum læta fronte, & in numerum tuorum aſcribe, nóſque cum illo.
Vale, Toloſa.

***

FRANCISCVS SANCHEZ LECTORI S.

INNATVM homini velle ſcire: paucis conceſſum ſcire velle: paucioribus ſcire. Nec mihi ab aliis diuerſa fortuna ſucceſſit. A prima vita, Naturæ contemplationi addictus minutim omnia inquirebam. Et quãuis initio auidus animus ſciendi quocumque oblato cibo contentus eſſet vtcumque: poſt modicum tamen tempus indigeſtione præhenſus reuomere cœpit omnia. Quærebamq́; iam tunc quid illi darem quod & perfectè amplecteretur, & frueretur abſolutè: nec erat qui deſiderium expleret meum. Euoluebam præteritorum dicta, tentabam præſentiũ corda: idem reſpondebant: quod tamen mihi ſatisfaceret, omnino nihil. Vmbras quaſdã fateor veritatis referebant aliqui: nullũ tamen inueni, qui quid de rebus iudicandum ſincerè, abſoluteque proferret. Ad me proinde memetipſum retuli; omniaq́; in dubium reuocans, ac ſi à quopiam nil vnquam dictum, res ipſas examinare cœpi: qui verus eſt ſciendi modus. Reſoluebam vſque ad extrema principia. Inde initium contemplationis faciẽs, quò magis cogito magis dubito: nil perfectè complecti poſſum. Deſpero. Perſiſto tamen. Magis. Accedo ad Doctores auidè ab eis veritatem expecturus. Quid ipſi? Quiſque ſibi ſcientiam conſtruit ex imaginationibus tũ alterius, tum propriis: ex his alias inferunt: & ex his iterũ alias: nil in rebus perpendentes, quouſque labyrinthum verborum abſque aliquo fundamento veritatis produxere: ex quo tandem non res intelligas naturales; ſed nouarum rerum, fictionumq́; texturam diſcas: quibus intelligendis nulla ſufficiat mens. Quis enim quæ non

ſunt intelligat? Hinc Democriti Atomi, Platonis Ideæ, Numeri Pythagoræ, Ariſtotelis Vniuerſalia, agens intellectus, & intelligentiæ. His ignaros expiſcantur, ſe incognita, Naturæq; recondita inueniſſe prodentes. Credunt hi, facileq; ad Ariſtotelem conuolant, voluunt, euoluunt, memoriæ mandant: iſq; doctior eſt, qui plura ex Ariſtotele nouit recitare. Quibus ſi vel minimum neges, muti fiunt: te tamen blaſphemum clamant. ſi contrà arguas, ſophiſtam. Quid his facias? Miſerum. Decipiantur qui decipi volunt. Non his ſcribo: nec proinde ſcripta legant mea. Non deerit tamen inter eos aliquis, qui lectis, nec intellectis, (quid enim aſino cum lyra?) dente ferire tentet. Aſt rumpitur impactus adamanto malleus: Aeſopicáque ſerpens, limam dum rodere putat, dentes frangit proprios. Cum iis igitur mihi res ſit, qui nullius addicti iurare in verba magiſtri, proprio marte res expendunt, ſenſu, rationéque ducti. Tu igitur quiſquis es eiuſdem mecũ conditionis, temperamentíque: quíque de rerum naturis ſæpiſſimè tecum dubitâſti, dubita modò mecum: ingenia noſtra, naturámque ſimul exerceamus. ſit mihi liberum iudicium, non irrationabile tamen. Tibi tale & concedo, & precor. At dices forſan, quid poſt tot, tantóſque viros tu nobis adferre potes noui? Téne expectabat Veritas? Minimè quidem. ſed nec illos expectauerat anteà. Nil igitur noui. ſi ſic, cur ſcripſit Ariſtoteles? aut cur tacebimus nos? An ille Naturæ poteſtatem determinauit totam, ambitúmque vniuerſum complexus eſt? Non crediderim. licet doctiſſimi quidam ex recentioribus ei nimis addicti ſic prædicent: eum inſuper vocantes Veritatis Dictatorem, Veritatis tribunal, Veritatis rempub. dignis ſanè tanto laudato, & tanto laudante epithetis: ſed quæ magis laudem ex alterius laudatione, & verborum ornatu affectare videantur, & mereantur; quàm Veritatis rempub. In hac enim, vt & in eiuſdẽ tribunali, nil niſi Veritas. In illo autem quot ab hac aliena? Sanè plurima, vt ſuo quoque loco videbimus. Et acutiſſimi iſti eius alumni & laudatores, in pluribus ei repugnarunt.

Scaliger.

gnarunt;ab eodem,credo, Veritatis tribunali compulſi: niſi malint ab ambitione,& liuore.Herculè Ariſtotelem inter acutiſſimos Naturæ ſcrutatores plurimùm valere iudico;vnúmque eſſe præcipuum ex mirabilibus humanæ infirmitatis ingeniis.Nullibi tamen erraſſe, non aſſererem:plurima ignoraſſe affirmo;in multis hæſitaſſe;non pauca confusè tradidiſſe; alia ſuccinctè perſtrinxiſſe; quædam tacitè prætcriiſſe,aut fugiſſe,video.Homo erat, vt & nos: quíque coactus ſæpe humanæ mentis torporem,infirmitatémque detegit.Nos eandem dolentes hîc & manifeſtamus, & exercemus, & exhaurimus; dum plurima cogitando elicimus, quæ vt veterum decretis abſcedunt, ſic ad Veritatis accedere videntur. Tale eſt iudicium noſtrum. ſuccedunt temporibus tempora, ſic hominum diuerſæ opiniones:quorum quiſque ſe verum inueniſſe credit: cùm ex mille varia opinantibus ſolus vnus inueniſſe poteſt.Liceat igitur & mihi cum reliquis, aut etiam abſque illis,idem inquirere: forſan attingam. Plures enim canes faciliùs prædam venantur vno. Nil itaque mirum tibi videatur,ſi poſt tot,vt arguis, tantóſque viros tantillus ego lapidem hunc moueam: ſoluit enim quandoque à vinculis mus leonem. Nec proinde tamen Veritatem tibi omnino polliceor, vt qui eam, vt alia omnia, ignorem: inquiram tamen in quantum potero:tuq; vtcumque apertam,& è latebris excuſſam perſequeris. Nec tamen eam arripere ſperes vnquam, aut ſciens tenere:ſufficiat tibi quod & mihi, eandem agitare.Hic mihi ſcopus, hic finis eſt:hunc tu quærere etiam debes.Quo poſito,à principiis rerum exordium ſumentes,grauiora Philoſophiæ capita examinabimus, ex quibus faciliùs reliqua colligi poſſint. Nec enim in his immorari in votis eſt omnino: ad Medicam quippe artem viam affectamus,cuius profeſſores ſumus: cuiuſq; principia omnia Philoſophicæ contemplationis ſunt: vt eadem manu duos ſimul moueamus lapides: nec enim aliter vita ſufficeret. Excuſandus ſubinde venio,ſi dum Veritati inquirendæ ſtudeo, minutiora quædam con-

tempſero. Non igitur à me comptam & politam expectes orationem. Darem quidem ſi vellem: ſed labitur interea veritas, dum verbum pro verbo ſupponimus, ambagibuſque vtimur: hoc namque eſt verba dare. Si id vis, pete à Cicerone, cuius hoc munus eſt: ſat enim pulchrè dixero, ſi ſat verè. Decent bella verba Rhetores, Poëtas, aulicos, amatores, meretrices, lenones, adulatores, paraſitos, & his ſimiles quibus belle loqui finis eſt. Scientiæ ſufficit propriè, imò neceſſarium eſt: quod tamen cum illo ſtare non poteſt. Nec à me poſtules multorum autoritates, aut in autores reuerentiam, quæ potiùs ſeruilis & indocti animi eſt, quàm liberi, & veritatem inquirentis. Solam ſequar ratione Naturam. Autoritas credere iubet; ratio demonſtrat: Illa fidei; hæc ſcientiis aptior. Proinde quæ ab aliis rectè dicta videbuntur, ratione confirmabo: quæ falsò, eadem infirmabo. Faxítque Deus, vt quo ego animo hæc tibi vigilans elaboro, eodem tu elaborata excipias vigilans, ſanàque mente iudices: & quæ falſa videbuntur, firmis rationibus, (quod vt Philoſophi eſt, ſic mihi valde gratum) non infirmis iniuriis, (quod vt fœminarum, ſic Philoſopho indignum, & mihi omnino ingratum) quod cùm liuidi, tum ignari quidam faciunt, laceſſas: quæ verò ſana, approbes & confirmes. Quod vt fiet ſpero, ſic tu maiora prope diem expecta. Vale. Ex Toloſa, Kal. Ianu. Anno redemptionis. M. D. LXXVI.

FRANCISCVS SANCHEZ PHILOSOPHVS ET MEDICVS DOCTOR.

***

QVOD NIHIL SCITVR.

NEC vnum hoc ſcio, me nihil ſcire: Coniector tamen nec me, nec alios. Hæc mihi vexillum propoſitio ſit, hæc ſequenda venit, Nihil ſcitur. Hanc ſi probare ſciuero, meritò concludam, nil ſciri: ſi neſciuero, hoc ipſo melius: id enim aſſerebam. At dices: ſi probare ſcias, contrariũ ſequetur, aliquid enim ſcis iam. At ego cõtrà priùs concluſi, quàm tu argueres. Iam incipio turbare rem: Ex hoc ipſo iam ſequitur, nil ſciri. Forſan non intellexiſti, meq́ ignarum aut cauillatorem vocas. Verum dixiſti. Meliùs ego te, quia non intellexiſti. Ignari igitur ambo. Iam ergo neſciens concluſiſti quod quærebam. Si intellexiſti ambiguitatem conſequentiæ, apertè vidiſti, nil ſciri: Sin minùs: cogita, diſtingue, & mihi ſolue nodum. Acue ingenium. Perſequor. A nomine rem ducamus. Mihi enim omnis nominalis definitio eſt, & ferè omnis quæſtio. Explico. Rerum naturas cognoſcere non poſſumus, ego ſaltem: Si dicas, te benè, non contendam, falſum tamen eſt: Cur enim tu potiùs? Et hinc nil ſcimus. Quòd ſi non cognoſcamus,

Ambigua cõſequẽtia.

Omnis definitio nominalis eſt, & ferè omnis quæſtio.

quo pacto demonſtrabimus? Nullo. Tu tamen diffinitionem dicis eſſe quæ rei naturam demonſtrat. Da mihi vnam. Non habes. Concludo ergo. Amplius, rei quam non cognoſcimus quomodo nomina imponemus? Non video. Sunt tamen. Hinc circa nomina dubitatio perpetua, & multa in verbis confuſio & fallacia: quin & in his omnibus quæ modò protuli forſan. Conclude tu. Dices definire te rem quæ eſt homo hac definitione, Animal rationale mortale, non verbum. Nego. Dubito enim rurſus de verbo animal, & de rationale, & alio. Definies adhuc hæc per ſuperiora genera & differentias, vt vocas, vſque ad Ens. Idem de ſingulis nominibus quæram. Tandem de vltimo Ente: nec enim ſcis quid ſignificet.

Fuga Dialecticorum. *Non definies, quia non habet ſuperius genus, dices. Non*

Alia fuga. *intelligo hoc. Nec tu. Neſcis quid ſit Ens. Minùs ego. Dices tamen in quæſtionibus tandem quieſcendum. Hoc non ſoluit dubium, nec explet mentem. Prodis coactus ignorantiam. Gaudeo. Et ego. Procedo. Vna res homo eſt, eam tamen pluribus inſignis nominibus, Ente, ſubſtãtia, corpore, viuenti, animali, homine, & tandem Socrate. An non hæc verba ſunt? ſanè. Si idem ſignificant, ſuperflua: Si diuerſa, non eadem res & vna homo. Plura dicis in eodem conſidero homine, quibus ſingulis propria attribuo nomina. Rem magis dubiam facis. Nec hominem intelligis totum, qui magnum quid eſt, craſſum, & ſenſu perceptibile: & in tam minima diuidis, quæ ſenſum effugiunt certiſsimum omnium iudicem, ratione indaganda fallaci & obſcura! Malè agis, & decipis me, & magis te. Quæro, quid in homine vocas animal, viuens, corpus, ſubſtantia, Ens? Neſcis vt anteà. Nec ego. Et id*

vole

volebam. Dicam tamen inferius. Dein peto, quid hoc nomen qualitas, ſignificat? quid Natura? anima? vita? Dices, hoc. Negabo facilè: aliud enim. Proba. Recurris ad Ariſtotelem. Ego ad Ciceronem, cuius munus eſt verborum ſignificationes oſtendere. Dices non tam propriè loquutum Ciceronem, nec tam exquiſitè. Ego contrà contendam: hanc enim Cicero exercebat artem, non Ariſtot. Si ampliùs quæras, alios adferam Latinæ linguæ excultores, vel Græcæ: idem enim eſt. Nulla inter eos concordia, nulla certitudo, nulla ſtabilitas, nulli limites. Quiſque ad libitum verba dilacerat, hinc inde diſtorquet, & propoſito ſuo accommodat. Hinc tot tropi, tot figuræ, tot regulæ, tot mixtiones, quibus omnibus Grammatica conſtat. Quid autem Rhetorica & Poëtica non peruertunt? Quibus non abutuntur modis? Atque hi omnes loquacitatem tantùm exercent inutilem, ſed ad libitum, ſolutéq; ut dicunt. At Dialectica ſeu Logica eandem etiam, ſed non eodem modo: verba enim in ordinem diſponit, in aciem parat, prohibetq; diſparata pugnare, ſed coniunctim: dat leges: coërcet, permittit, cogit. Denique illæ ſimiles ſunt eis qui turmas & caſtra effingunt in publicis ludis & ſpectaculis, in quibus plus decoris quàm roboris deſideratur: Hæc contrà eis qui ad Martem seriò ſe comparant, quibus plus virium quàm pulchritudinis ineſſe conuenit. Omnibus autem verba milites ſunt & obiectum. Cui horum credes magis? Dubium eſt. Quiſque ſibi credi vult. Nec hoc ſufficit. Verborum ſignificationes, magis aut omnino à vulgo pendere videntur, ab eoq; proinde petendas eſſe: Quis enim nos loqui docuit niſi vulgus? Nam & hac ratione ferè omnes qui hactenus ſcri-

Nulla in verbis conſtantia, certitudo, nec ſtabilitas.

Conuenientia differentiaq; Rhetorices, & Poëtices cum Logica.

Verborum ſignificatio à vulgo pẽdet.

*pſerunt, ea quæ frequentius in hominum ore ſunt pro fun-
damẽto diſputationis ſumpſere: vt ille, Tunc nos aliquid
ſcire dicimur, cùm eius cauſas principiaq́; cognoſcimus: Et
alter, Sumendum verò & hîc omnium conſenſu appro-
batum principium, quòd omnes homines tunc ſe ſanos
exiſtimant, cùm &c. In vulgo autem an aliqua certitu-
do & ſtabilitas? Nequicquam. Quomodo ergo in verbis
quies vnquam erit? Iam non eſt quò fugias. Dices forſan
quærendum eſſe, qua ſignificatione qui primùm impoſuit
vſus fuerit. Quære igitur: non inuenies. ſed iam ſatis. An
non planè de nomine omnis quæſtio? Mihi ſanè probaſſe
videor. ſi neges, præcipuæ quæſtionis probationem confir-
mabis. Sed mox probabitur meliùs. Ergo quid ſcientiæ
nomine intelligendum ſit videamus. Nam ſi hæc nulla
ſit, nullus ſubinde ab ea denominabitur ſciens. Quid Ari-
ſtoteles? Hũc enim (vt qui acutiſſimus fuit Naturæ ſcru-
tator, quemq́; vt plurimùm ſequitur Philoſophorũ ma-
ior turba) pro omnibus aliis examinaſſe ſufficiat: ne, ſi cõ-
tra omnes pugnandum eſſet, in infinitum abiret opus,
Naturamq́; item aliorum more dimitteremus. Quid igi-
tur ille? Scientia habitus per demonſtrationem acquiſitus.
Non intelligo. Et hoc peſſimum. Obſcurum per obſcurius.
ſic homines decipiunt. Quid habitus? Minùs ſcio quàm
quid ſcientia. Minus tu. Dic, firma qualitas. Adhuc
minus. Quò plus procedis minus promoues, quò plura ver
ba maior confuſio. Detrudis me in lineam prædicamẽta-
lem, & inde ſemper ad Ens, quod neſcis quid ſit. At
nonnè ad prædicamenta reducenda omnia? Sanè. Quid
inde? in labyrinthum omnia ducenda. Quid Prædica-
menta? Series verborum lõga. Mirum, quid dixi? Dico.*

Marginal notes:

Ariſt. 1. Phyſ. & alibi paſſim. Gal. 1. de Differentiis morborum. 1.

In verbis nulla quies.

Ariſto. acutiſſimus Naturæ ſcrutator.

Definitio ſcientiæ ex Ariſtot.

Confutatio eiuſdem definitionis.

Quo plura verba maior confuſio.

Prædicamẽtũ ſeries verborũ longa.

Verbo

Verborum alia communiſsima, Ens, verum, bonum, ſi velis: Alia minus communia, ſubſtantia, corpus: Alia propria, Socrates, Plato. Illa ſignificãt omnia: Iſta plura: Hæc vnum. Sequitur, quum dicunt, Socrates eſt homo, & hinc animal, &c. ſignificari, hoc quod oſtendo (Socratem intellige) ſic vocari particulari nomine: Cum aliis autem figura ſimilibus, communi nomine, hominem: Cum equo & reliquis quæ mouentur, diſsimilis tamen ſunt figuræ, animal: Communiſsimo cũ rebus omnibus, Ens. De reliquis Prædicamentis idem. Non ſufficit id. ſimplicibus verbis non contenti, vt rem difficiliorem efficiant, communibus vtuntur appoſita differentia aliqua: vt pro homine, Animal rationale mortale: quorum quodlibet primo difficilius eſt. Vbi enim multitudo ibi confuſio, & quò ampliora verba eò confuſa & obſcura magis. Hoc minimum. Super hæc mira conſtruunt. De verborum hac ſerie (Prædicamenta vocant) plura diſputant, de ordine, de numero, de capite, de differentia, de proprietatibus, de reductione omnium rerum ad illa, hæc reducunt ad rectam lineam, illa ad latus: Hæc per ſe, illa ratione ſui contrarij: Hæc communia ſunt duobus, illa malè reducuntur ad illud: Hæc non habent ad quod reducantur. Ergo vel ſi ſit cœlum, ſi non obtinuit locum in prædicamento, iam nihil eſt. Quid dicam? In infinitas hinc trahuntur nugas. Amplius adhuc verborum verba confingentes, omnino ſe, miſeróſque audientes in profundum ineptumq; Chaos prouoluunt. His tota plena Ariſtotel. Logica, multoq; magis quas poſt eum conſcripſere recentiores, Dialectica. Communiora enim nomina vocant genera, alia ſpecies, Differentias, Propria, Indiuidua.

Verborum diuiſio.

Definitio difficilior definito, & quid illa.

Friuolæ Logicorum quæſtiones.

Dialecticæ recentiorũ nugis plenę.

Vniuerſale fictio Ideis nõ diſſimilis

Intellectus agens noua res.

Si quæras, quid hoc. Commune quid abſtractum per intellectum. Ariſtotelis fictio Ideis non diſsimilis. De abſtractione ſtatim. De intellectu agente (noua res) abſtrahente aut illuminante, (potiùs obſcurante) & de intelligente, vnde conſurgit vniuerſale quod eſt animal. Eò rem ducunt, vt aſinus ſignificem mentem iſtorum Logicorum, quæ non niſi communem aſinum comprehendere poteſt, imò eum formare: quum tamen quilibet eorũ particularis aſinus ſit. Quid dices? An non hæc verba & ſtultitiæ? Verum quidem.

Prædicabilia ſunt ſimplices termini.

Atque hoc de ſimplicibus tantùm terminis, Prædicabilia vocant. De quibus adhuc quot, quæ, quid? Nihil, nugæ. Iterum vocant hæc æquiuoca, illa vniuoca, analoga, denominatiua, terminos, voces, verba, dictiones, ſimplices, compoſitas: complexas, incomplexas: mentales, vocales, ſcriptas: à placito, à Natura: primæ intentionis, ſecundæ intentionis: categorematicas, ſyncategorematicas: vagas, confuſas: innumeráſque alias nominum denominationes, rurſusq́

Futiles diſputationes Logicorũ.

harum alias: & circa harum quamlibet ſubtiles admodum diſputationes formant, adeo ſanè ſubtiles, vt vel minimo ictu in nihilum impellas. An tu hoc ſcire vocas? Ego neſcire. At nunc incipimus. ſi verbum verbo iungas, hoc opus hic labor eſt: ſubiectum, prædicatum, copulam, propoſitionem, definitionem, diuiſionẽ, argumentationémque conſtituunt. Horum rurſus infinitas alias ſpecies, differentias, conditiones. Quid dicã? Dum mentem ſcientia perfici aiunt, amentes omnino fiunt: qui rerum Naturas & cauſas inueſtigare debe-

Dilectici nouas res fingunt.

rent & prædicant, nouas fingunt: quique plura & obſcuriora fingit, doctor ille: vnde & de ſophiſmatis etiã

ſcien

ſcientiam ſcripſit ille. ſic fictio fictionem ſoluit, & clauus clauum pellit: ſimilésque mihi videntur iis qui Necromantiæ, incantationibúſque operam dant, quorum qui verſutior eſt, vt aiunt, alterius actiones conatúſque eludit, irritos facit, ſoluit, impeditque. Quod impij quidam olim Diuino Moſi obiecerunt de ſerpente, qui magorum alios deuorauit. Sic noſtri hi incantatores verbis confiſi, nil ſcientes, plura tamen ſe ſcire produnt, ne inſcitiæ arguantur. Ego contrà inſcitiam libenter confiteor meam, libentiúſque ſuam detego. Nil ſcio. Minus illi. Quid igitur obſcuris verbis mentes nobis oblinitũt? Hæc de habitu. Iã quid illud eſt Demonſtratio? Diffinies iterũ, Syllogiſmus ſcientiã pariens. Circulum commiſiſti, méque proinde & te decepiſti. Sed quid Syllogiſmus? Mirum, arrige aures, extende phantaſiam: nec enim tot verba capiet forſan. Quàm ſubtilis, quàm longa, quàm difficilis Syllogiſmorum ſcientia. Sanè futilis, longa, difficilis, nulla Syllogiſmorum ſcientia. Ah blaſphemaui. Verum, quia verum dixi. Iam lapidibus dignus ſum. Tu contrà fuſtibus, quia decipis. Ignorantia enim meretur vtcumque veniam, fallacia ſupplicium. Audi, proba hominem eſſe ens. ſic dicis, Homo ſubſtantia eſt: hæc ens: ergo homo ens. De primo dubito & ſecundo. Probas, homo corpus eſt: hoc ſubſtantia: ergo homo ſubſtantia. Iterum de ambobus. Dicis, homo viuens: hoc corpus: ergo homo corpus. Et de iſtis. ſic, homo animal: hoc viuens: ergo homo viuens. Summe Deus quæ ſeries, quæ farrago, vt probes hominem eſſe ens! Obſcurior probatio quæſito. Adhuc nego hominem animal eſſe. Quid dices? Nõ ſunt plura genera. Quò fugies?

Ariſt. Elẽchi.

Dialectici ſimiles ſunt Necromanticis.

Exod. 7.

Futilis ſyllogiſmorum ſcientia.

Ignorantia veniã meretur, fallacia ſupplicium.

Inept' Dialecticorum probandi modus.

Ad

Ad definitionem animalis, quæ eſt, viuens mobile & ſenſile: Talis homo. Vtrumque nego: ſequere. Viuens eſt corpus quod nutritur: tale animal: ergo. Hæc proba. Corpus eſt ſubſtantia tribus dimenſionibus conſtans: Viuens tale eſt: ergo. Vtrumque falſum. Subſtantia eſt ens per ſe: quale corpus eſt: ergo. Et hæc quoque probari velim. Non potes ampliùs. Quid ens tandem eſt? Neſcis vt antea. Quid his Syllogiſmis perfeciſti? Non probaſti hominem eſſe ens, quod petiueram primùm: imò per lineã tuam tum deſcendens, tum aſcendens, vt altum illud Ens mihi appropriares, tibi maximum periculum, mihi metum peperiſti, ne cadens totus comminuereris, méque ſi ſubtus comprehendiſſes, idem: remq; tandem ita dubiam vt antè erat, aut fortè magis dereliquiſti. Atqui primas ſolùm propoſitiones probare tibi ſemper videbaris, ſecundas ne attigiſti quidem. Quòd ſi primas probaſſes, & ad ſecundas deueniſſemus: in his magis turbareris. Quid igitur decipis me tuis iſtis verborum concatenationibus? Faciliùs ego. Ens ſignificat omnia, hominem, equum, & aſinum &c. ergo homo eſt ens: equus & aſinus. Si primum neges, non probabo: nam neſcirem. Proba tu mihi, ſi ſcis. Neque tu quoque. Nil igitur ſcimus. Redeo ad ſyllogiſmos, quorũ ſubtiliſsima ſcientia tota corruit. Dixi iam ſuprà: nomina alia communiſsima, vt Ens, verum: Alia minus, ſubſtantia, qualitas: Alia particularia, Plato, Mithridates. Intermedia plurima, quæ nec tot vt illa, nec tam pauca vt hæc ſignificant: corpus, viuens, animal. Hinc facile eſt quærenti, an homo ſubſtantia ſit? ſic oſtendere vno verbo. Subſtantia ſignificat omnia quæ per ſe ſunt,

Facilis, veráque quæſiti probatio.

Syllogiſmorum ſciẽtia corruit.

vnde

vnde & hominem, & lapidem, & lignum: ergo homo ſubſtantia eſt. At ipſi ambages quærentes, ne in contemptum veniat eorum ſcientia, ſi facilis ſit, difficilem & laborioſam verborum inuolucro efficiunt: demonſtraſſe ſe, & ſcientificè probaſſe iactantes, hominem eſſe ſubſtantiam, ſic in Barbara, inexpugnabili caſtello: Omne animal eſt ſubſtantia. Omnis homo eſt animal. Ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Verum dixiſti, ſed inſcienter, & obſcurius quàm poterat ſciens. Idem enim eſt ac ſi diceres, ſubſtantiam ſignificare tam viuentia, quàm non viuentia: & viuentia ſignificare hominem & ceraſum: ergo à primo ad vltimum, ſignificare ſubſtantiam hominem. At per tot intermedios gradus confunditur mens, imò ſubinde magis dubitat de ſingulis intermediis. Nónne hoc illud eſt quod dixerat alibi idem,

Dialecticorũ fallacia.

„ Quod de prædicato dicitur, idem de ſubiecto dici? hæc autem nominum paſſiones ſunt: ſicut & illud, Quod
„ eſt multis modis dicitur: ſi nomen hominis vnum ſigni-
„ ficat: principium aliud dicitur: cauſa autem vno modo dicitur: natura dicitur vno modo: neceſſarium dicitur. Denique quidquid eſt in illius Methaph. reliquiſque operibus, nominum definitio eſt. Vnde de nomine omnis quæſtio ferè eſt: an ſubſtantia de homine dicatur, & ſic de aliis. Quod cùm ſcire nullus certò poſſit, nec rerum nec verborum ſcientia aliqua eſt. Dic, denuò verba imponamus. Permitto. Sciemus ergo iam verbum hoc, hoc ſignificare. Falſum: neſcis quid ſit verbum, neſcis quid ſit hoc, neſcis quid ſit ſignificare: ergo neſcis verbum hoc hoc ſignificare. Probo ſequi: nam ignoratis partibus ignoratur totum. At tu mecum par-

Ariſt. in antepredicam.

Ariſt. per totam Phyſic. & Metaphy.

Ferè omnia quę in Ariſt. operibus cõtinentur, nominũ definitiones ſunt.

tes, & totum: ergo nihil ſcimus. Quare ergo ignarum me & te, tu idem ignarus, verborum ignorantia maxima, ſubtilem tamen ſcientiam vocas, obſcuráque farragine, maiori ignorantia cumulas? Vt gnarus appaream, dices. At contrarium euenit: dum enim falſa ridiculáque canis, ſcire te tamen multa prædicas, ego ignarum omnino coniector, qui neſcias te nihil ſcire. Quòd ſi ſcias, deceptorem mendacémque, qui prodas te multa ſcire. Hoc enim vnum ſemper maximè ab aliquo expetiui, quod modò facio, vt verè diceret an aliquid perfectè ſciret: nuſquam tamen inueni, præterquam in ſapienti illo, probóque viro Socrate, (licet & Pyrrhonij, Academici, & Sceptici vocati, cum Fauorino id etiam aſſererent) qui Hoc vnum ſciebat, quòd nihil ſciebat. Quo ſolo dicto mihi doctiſsimus iudicatur: quãquam nec adhuc omnino mihi explêrit mentem: cùm & illud vnum, ſicut alia, ignoraret. Sed vt magis aſſereret ſe nil ſcire, illud vnum ſe ſcire dixit: qui proinde quum nihil ſciret, nihil nobis ſcribere voluit. Idipſum ſæpè in mentem venit mihi. Quid enim dicam quod falſitatis ſuſpectum non ſit? Mihi enim humana omnia ſuſpecta ſunt, & hæc ipſa quæ ſcribo modò. Non tacebo tamen: ſaltèm hæc liberè proferam, me nihil ſcire: ne tu in vanum labores veritatem inquirendo, ſperans eam aliquando apertè tenere poſſe. Quòd ſi deinceps aliquid cum reliquis exagitabo eorum quæ in Natura ſunt, hoc ſuppoſito, crede ſi velis, non tamen curo: vanitas enim omnia, dicebat ſapientiſsimus ille Salomon, omnium doctiſsimus quos nobis ſuperius memoria dedit ſæculum: quod apertè demonſtrant eius opera,

Dialectici vt docti appareant, et de verbis cõmentantur.

Socrates doctiſſimus.

Vide Gal. lib. de optimo docen. gen. & Diog. Laër. lib. 9. & Plutarch. contra Colotem.

Socrat. cur nil ſcripſerit.

Omnia mihi ſuſpecta.

Salomon doctiſſimus omniũ, quorum opera ad nos peruenere.

opera, inter quæ primas tenet aureus ille libellus, Eccleſiaſtes, aut Concionator dictus. Sed redeamus ad ſcientiam. Quid mouerit Ariſtotelem tot tantáque de verborum contextura differere: quid Vniuerſalia illa fingere: & an ſine his omnibus ſcire aliquid poſſimus, oſtẽdam inferius vbi de modo ſciendi. Interim ex eodem nulla ſcientia eſt. Vide: ſcientia per demonſtrationem habetur. Quid hæc? Somnium Ariſtotelis, non diſſimile Platonis reipub. Ciceronis oratori, Horatij poëtæ. Nulla, nullibi. Depinxit quidem ille ſat prolixo ſermone: at nullam vnquam dedit, nec poſt eum aliquis. ſin minus, da tu, mitte mihi. Non habes, ſcio. ſed nec ſyllogiſmum alium formauit vſquam, niſi cùm eos ſtruere docuit: túncque non ex ſignificantibus terminis, ſed ex elementis A, B, C, ídque difficulter adhuc. Quòd ſi ſignificantibus vſus fuiſſet, nunquam peregiſſet opus. Ad quid ergo deſeruiunt hi? Quid in his docẽdis tantum laborauit? Quid poſt eum tantùm laborant adhuc reliqui? In ſcribendo non vtimur his, nec ipſe. Nulla his vnquam parta ſcientia, imò deperditæ multæ, turbatæq́; ſunt horum cauſa. In arguendo, & inter diſputandum, ſimplici contenti conſequentia, minus adhuc illis vtimur: aliàs enim nunquam diſputatio finem haberet, ſempérque de reducendo ſyllogiſmo in modum, in figuram, conuertendo, infinitiſque aliis tricis certandum eſſet: imò & ſtulti quidam hodie id agunt, negantq́; quidquid in modo & figura ſitum non eſt: tanta horum eſt ſtupiditas, ſcientiæq́; huius ſyllogiſticæ arguties vtilitáſque, vt rebus in totum oblitus, ad vmbras ſe conuertant. Vnde ſubit mirari acutum aliàs Auerroum,

De modo ſciẽdi librũ expecta.

Ex Ariſt. nil ſcitur.

Demonſtratio ſomniũ Ariſt.

Demonſtratio nulla dari poteſt.

Syllogiſmis nulla acquiſita ſcientia, multæ verò turbatæ.

Stultitia eorum qui ea quæ nõ ſunt in modo & figura argumẽta negãt.

Auerro. fruſtra Ariſtot. opera ad ſyllogiſmos reducere tẽtat.

poſtq; eum plurimos, quæ Ariſtot. laxo dixit ſermone, inutili, tantóque labore in ſyllogiſmos reducere conatum, eóſq; infallibiles, certiſſimos & demonſtratiuos eſſe vbique oſtendere voluiſſe, cùm nihil minus ſit, vt poſteà oſtendemus. Contrà verò non mirum eſt Auguſtinum Chriſtianæ Eccleſiæ ſplendiſſimam facem omnes alias ſcientias ſuo marte ſine præceptore didiciſſe, præter hanc ſyllogiſticam. Aliæ enim in rebus fundantur; hæc verò figmentum ſubtile eſt, nulliúſque vſus, imò plurimi nocumenti: vt quæ homines à rerum contemplatione reuocet, in ſeque detineat, quod melius in diſcurſu operum noſtrorum videbis. Hoc verò multùm differt ab eo quod iſti dicunt, modum ſcilicet ſciendi eſſe, principiúmque ſine quo ſcientia non ſit. Qui verum quidem, ſed inſcienter dicunt. Eorum enim ſcientia hæc eſt, nil aliud ſciunt quàm ſyllogiſmũ ex nihilo ſtruere, ſcilicet ex A, B, C: ſi autem ex aliquo inſtruẽdus eſſet, obmuteſcerent, vt qui nec minimam intelligant propoſitionem. ſed iterum ad nos. Quid ergo? qui docet domum ſtruere, ipſe nec ſtruxit vnquam, nec ſcit, nec eius diſcipuli? cur credam ſic ſtruendam? Quòd ſi nulla demonſtratio, nulla ergo ſcientia. Quin & illud falſum, Demonſtratio habitum ſcientificum parit. Nam ab ignaro, apto tamen ſcire, ſcientia prodit, ſolùm oſtẽdente demonſtratione rem ſciendam: hoc enim vel verbum ipſum demonſtrationis oſtendit. Quinimo nec minimam vnquam rem, aut propoſitionem intellexi ego ab Ariſtot. aliiſque: ſed illorum dictis commotus ad quamlibet rem contemplandam me accinxi, illorúmque contradictionibus & difficultatibus perſpectis,

Syllogiſtica doctrina ſubtile inuentum, nociuúmque figmentum.

Falſum eſt Demõſtrationẽ ſcientiam parere.

Scientiam parit & concipit idẽ intellectus, Demonſtratio hunc ſolùm excitat.

ne

ne ego iiſdem inuoluerer, iis dimiſsis ad res confugi, inde iudicium petiturus: idque mihi fuit Ariſtot. quod Timotheum reliquis cantoribus fuiſſe idem Ariſtot. ait: quòd ſcilicet niſi talis extitiſſet Ariſtot. Plato, & alij, forſan non ego talis extitiſſem. Vnde quàm ſtulti ſint qui ab authoribus totam, ſolámque ſcientiam quærunt nil in rebus conſiderantes, facilè eſt videre. Non ergo qui mihi rem aliquam videndam digito indicarit, viſionem in me parit, ſed potentiam viſiuam excitat, vt in actum reducatur. Vnde & illud mihi ſtultum admodum videtur quod quidam aſtruunt, Demonſtrationẽ ex æternis & inuiolabilibus neceſſariò concludere & cogere: cùm forſan talia nulla ſint, aut ſi quæ ſint, nobis omnino incognita vt talia ſunt, qui tum maximè corruptibiles, paruóque admodum tempore violabiles multum ſimus. Quare contrà vera ſcientia, ſi qua eſſet, libera eſſet, & à libera mente: quæ ſi ex ſe non percipiat rem ipſam, nullis coacta Demonſtrationibus percipiet. Cogunt hæ proinde ignaros, quibus ſola fides ſufficit. Cur igitur ex Ariſtot. plures hinc inde ignare colligis propoſitiones, ex quibus tandem ſyllogiſmum Barbarum conſtruis, qui nec earum vnam intelligas? Conſulerem tibi melius, mitte Philoſophiam, ad eam enim omnino ineptus es: at optimus fores architectus, aut ſutor, aut ſi velis cerdo, qui ligna, lapides, pannos, & coria in figuram, non Barbaram vt tu, ſed politam componunt, non quærentes quid lignum, lapis, pannus, aut corium ſit, ſed quomodo ex his domum, veſtem, aut calceos Cæſari effingant, quemadmodum tu Cæſarea vtens poteſtate labirynthum ſtruis, quo & te & miſeros

Met. 2. cap. 1.

Ineptè agũt qui ſolùm ab authoribus ſcientiã petunt.

Stultum eſt aſſerere Demonſtrationẽ ex æternis neceſſariò concludere.

Vera ſciẽtia libera eſt, & à libera mẽte.

Syllogiſtici recentiores meliùs cerdones eſſẽt.

Syllogyſm⁹ in Cæſare & aliis, labirynthus.

tibi ſimiles illaquees, quibus deeſt rationis filum. ſed nec tu aliquid ſcis: alios tamen docere prædicas: Nec ego, tibi tamen illud perſuadere conor. Vnde cùm tu illa neſcias, nec hoc poteris percipere: Nec ego, cùm omnia neſciam, tibi hoc demõſtrare. Igitur nil ſcimus. Id adhuc oſtendo. Inſequor definitionem ſcientiæ. Habitum explicant multorum concluſionum congeriem. Mirum quomodo res omnino dimittentes ſemper ad figmenta ſua reuertantur, ſimiles catæ Aeſopicæ in virginem mutatæ, quæ tamen poſt mutatam formam etiamnum mures inſectabatur. Verum quidem his ſcientia talis eſt: nil enim aliud ſciunt præter multas concluſiones, res nullas. Quis vnquam viſionem per ſpecierũ congeriem definiuit? ſcientia autem nil aliud eſt, quàm interna viſio. Quòd ſi ſcientia concluſionum congeries eſt, liber hic ſcientiam multam habet. Proteruus es: dices fortaſſe habere ſcientiam ſcriptam, iuxta illud, quod alius eſt terminus vocalis, alius ſcriptus, alius mentalis. Non intelligo. Concedo tamen. Quid ſequitur? Nec te, nec me aliquid ſcire. Probat id Aeſopus, qui inter Grammaticum & Rhetorem conſeruos venalis poſitus, vltimus interrogatus quid ſciret, reſpondit, Nihil. Quomodo hoc? Quia inquit, Grammaticus & Rhetor nil mihi ſciendum reliquerunt: (hi enim anteà interrogati quid ſcirent, reſponderant, omnia) ſic nunc liber hic multa ſcit per te, alius item plura, & omnes alij ſimiliter: ergo nil nobis relinquitur ſciendum. Pergo. ſi dixiſſent, plurium rerum congeriem in mente, fortaſſe melius: non tamen omnino verum. Vnius enim rei ſolùm ſcientia eſſe poteſt. Imò vnius cuiuſque rei per ſe ſolùm eſt ſcientia,

Peſſimè habitũ multarum concluſionũ congeriem Logici dicunt.

Logici nil ſciũt præter multas concluſiones.

Scientia eſt interna viſio.

Vniuſcuiuſque rei per ſe ſcientia eſt.

nec

nec plurium ſimul: quemadmodum & vnius ſolùm cuiuſque obiecti viſio vna: nec enim duo ſimul licet perfectè reſpicere, ſic nec duo ſimul perfectè intelligere, ſed aliud poſt aliud. Vnde & illud, Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus. Quemadmodum autem omnes homines ſpecie, aut melius, nomine ſunt vnus homo, ſic viſio vna dicitur, etiamſi plurium rerum ſit, & plures numero viſiones: ſic Philoſophia vna ſcientia dicitur, etiamſi plurium rerum contemplatio, quarum cuilibet propria contemplatio, & ſcientia cuiuslibet poſt contemplationem vna eſt. * Nec id etiam verum eſt, multarum rerum cumulum in mente ſcientiam eſſe: quod quidam ineptè cogitant, eos doctos proferentes qui plura viderint, audierint, recitaréque ſubinde poßint, tum in eadem ſcientia, tum in diuerſis. Quum potius qui omnia amplecti vult, omnia perdit. ſufficit enim * vna ſcientia toti orbi, nec tamen totus hic ei ſufficit. Mihi vel minima mundi res totius vitæ contemplationi ſat ſupérque eſt, nec tamen tandem eam ſpero me noſſe poſſe. Quomodo igitur tot ſcire vnus homo valeat? Imò, crede mihi, multi ſunt vocati, pauci verò electi. in te ipſo experire, rem aliquam contemplare, vermem ſi velis, eius animam: Nil captare poßis. * Fateor quidem hæc in mente neceſſariò eſſe debere, vt quis ea ſciat: non tamen id ſcientia eſt, ſed memoria: quemadmodum nec congeries ſpecierum in oculo viſio eſt, (ſi ita viſio fiat) quamuis hæc ſine illis fieri non poßit. Videmus namque eos qui aliquid fixè imaginantur, quicquid ſe ſenſibus offerat, nil tamen ſentire, quamuis tunc & oculis & auribus ſpectra imprimantur. Hac eadem ratione illi

Quomodo Philoſophia vna ſcientia dicatur.

* Scientia nõ eſt multarũ rerũ cumul' in mente.

Nõ qui plura memoria tenet doct' eſt, ſed qui intelligit.

* Vna ſciẽtia toti ſufficit orbi, totus hic non illi ſatis.

Omnia incõprehenſibilia dicebant Academici, Pyrrhonici, Xenophanes, vide Laërt. lib 9. Plutarch. in Lucullo. & contra Coloten.

* Quæ ſciri debent, in mente eſſe debent per ſpeciem talem.

Viſio nõ eſt congeries ſpecierum in oculo.

Falſa opinio, Omnia in omnibꝰ, vnde originem duxit.

illi omnia in omnibus eſſe aſſerebant. Quomodo enim, dicunt, cognoſcemus ea quæ extra nos ſunt? ergo in nobis omnia erant, euoluendo tamen inuenimus, & hoc ſcire. At falluntur nimium.

Confutatio eiuſdem.

Primò quòd aſſerant in nobis aſinum eſſe, (forſan in illis eſt) leonem, & reliqua. Quî enim id fieri poteſt; vt ego ſim in leone, & leo in me? Chymeram fingis. Atque ô vtinam probarent nos aliquid ſcire: tunc enim concederemus illis conſequentiam: ſcilicet, Nil ſciri poteſt quin ſit in nobis. Omnia ſciuntur. ergo omnia ſunt in nobis. Nunc autem maior dubia eſt: falſa minor. Quomodo ergo concludes?

Non ſufficit ad ſciendum vt ſcienda in nobis ſint.

Deinde malè arguunt, ſi ſufficere putant, vt ſciamus, ea quæ ſciuntur in nobis eſſe. Quamuis enim id forſan conduceret, ſi fieri poſſet, non tamen inde colligitur in nobis omnia eſſe, imò contrarium: cùm ſanè in nobis corpus, anima, intellectus, facultates, imagines, pluráque alia ſint, quæ tamen neutiquam perfectè cognoſcimus.

Plura in nobis ſunt quę non cognoſcimus.

ſed hanc quæſtionem, an ſcilicet omnia in nobis ſint, in libris Naturæ ex profeſſo tractabimus: nunc ſufficiat tetigiſſe quæ ad propoſitam tractationem conducunt. Non igitur in nobis exiſtentes vel res, vel rerum imagines ſcientiam efficiunt, aut ſcientia ſunt: ſed memoria ab his impletur, quas inde mens contemplatur.

Malè ſcientia habitus dicitur.

Hinc etiam iam illud efficio, peſſimè ſcientiam habitum vocari. Hic enim qualitas eſt difficulter mobilis: ſcientia qualitas non eſt: niſi viſionem qualitatem dicere velis:

Scientia mẽtis actio ſimplex.

potiùs mentis actio ſimplex, quæ vel primo intuitu perfecta eſſe poteſt, nec amplius manet quàm à mente fit: quemadmodum nec viſio. Cuius contemplationis cognitioniſque, quæ à mente fit, imago memoriæ mandata

Memoriæ mandata habitum efficiunt, ſi fixè hæreant.

in ea retinetur: quæ ſi bene fixa ſit, habitus dicetur: ſin minus, diſpoſitio. Hæc verò memoriæ tunc propria erunt, non ſcientiæ. ſi retulerit poſteà, memorari dicetur ſcita, non ſcire: niſi cùm illa contemplatur: quemadmodum qui viſa recitat, non videt. Multa tamen ſcire dicitur, qui ſic ſcita memoria tenet, quòd ea omnia & ſciuerit anteà, & ſcire poßit cùm volet: nã vel minimo ictu ea reſpiciendo intelligit: quia iam anteà intellexit. Vnde liquet habitum plurium rerum in memoria non dici ſcientiam, niſi eadem anteà ab intellectu fuerint cognitæ. ſed & alius ſcire noſtrum (mirum) nil aliud eſſe quàm recordari dicebat: Animam ſcilicet noſtram ante nos omnia ſcire, in nobis omnia obliuiſci, dum in corpus mergitur, paulóque pòſt quaſi ab occaſu expergefactam reminiſci. Sed parat aliàs doctißimus vir, leue admodum figmentum, hoc eſt, nec experientia, nec ratione confirmatum: ſicuti & plurima alia quæ de anima ſomniauit, vt in tractatu de Anima oſtendemus. Hunc autem errorem Ariſtot. ſæpe confutauit. Cuius rationibus relictis, vt quæ à quolibet legi in eo poſſunt, nos quod ad rem noſtram attinet eundem examinemus. Si dixiſſet ille ſe, vidiſſe animam ſuam antequam immergeretur in corpus ſuum omnia ſcientem, forſan credidiſſem: túncque non homo, ſed larua, aut phantaſma eſſet. Sanè quæ ante me fuerint neſcio: quod video vix credo: quomodo ergo ſomnia tua credam? Dic, Aut antequam anima ingrederetur corpus, ſciebat, aut non. Non dices hoc. Tunc, Aut ſcientia illa animæ recordatio ſolùm erat, aut non. ſi erat: ergo ab alia animæ quæ in ea erat, quæq́; antequam in ea eſſet ſciebat

Quomodo quis multa narrãs, multa ſcire dicatur.

Plato in Menone, Scire noſtrum recordari eſſe dicebat.

1. Poſterio. & in Metaphyſicis, & lib. de Anima.

Confutatio ſententiæ Plato. de ſcientia.

C omnia.

omnia. Et de hac iterum, ſcire ſuum recordariné eſt? In infinitum te duco. ſi non per aliam recordatur animam, ſed per ſeipſam.ergo oblita fuerat anteà. Quare? Et ſi oblita fuerat, antequam hoc accideret, an ſcire ſuũ recordari adhuc erat? Iterum in infinitum. Si ſcire animæ non erat recordari, eadem immerſa in corpus an amittit ſcire illud? ſi non amittit, ergo ſcit vt anteà. At anteà per te ſcire ſuum non erat recordari. Quòd ſi per immerſionem in corpus, vt dicis, quaſi noui domicilij commercio attonita per tempus maneat ſui immemor, recordabitur quidem poſteà eorum quæ oblita fuerat, non tamen ſciet denuo: quemadmodum & nos eorum quæ anteà ſciebamus obliti, tandem recordamur: non tamen hæc recordatio ſcire eſt. Si verò amittit, non poſteà recordabitur. Eorum enim recordamur quæ in memoriâ quidem aut imaginatione adhuc ſunt, non tamẽ cogitationi ſeſe offerunt: vnde occaſione aliqua excitata aut ſimilis rei, aut alterius per conſequentias in phantaſiam exeunt, cum recordatione tamen, quòd anteà ibidem eſſent. Quòd ſi omnino eraſa fuiſſent, non recordatio eſſet, ſed noua impreſſio: quemadmodum iis accidit, qui ob morbum vel nominis proprij obliuionem incurrunt perfectam: quos poſteà ſi diſcere contingat, non dices recordari: omnimoda enim contrà obliuione teneri vel ipſum vulgus dicit, ſubindéque denuo ac ſi pueri eſſent inſtruendos: ipſiq; negant ſe vnquam anteà illa quæ docentur ſciuiſſe. Non igitur ſcire recordari eſt.

Vide Galẽ. lib. de diffe. ſymptoma. & 2. de cauſ. ſymptoma. ex Thucididis teſtimonio. & Plini. lib. 7. c. 24. & Valeri.

Præterea quoties recordamur, dicimus, hoc ſanè anteà oblitus fueram, memini enim nunc ſic, aut ſic actum fuiſſe. Quòd ſi id animæ contingeret vt recordaretur

ſolùm,

ſolùm, diceret etiam puer cùm doceretur, & ego hæc ſciebam anteà, nunc memini. Quis autem hoc dicit? Item ſi anima antequam in corpus demerſa eſſet ſciebat, poſteà eadem ſciet, non homo. Dicere autem animam ſcire an non ineptum? Denique rem dilucidiorem efficiamus, de nomine enim quæſtio eſt. Aut ſcire & recordari idem ſignificant, aut non. Idem non. Cur enim vno pro alio indifferenter non vtimur? Quin & canes etiam recordari non dubito: vnum enim non dudum percuſſi de induſtria, qui quoties poſteà me videt adlatrat mihi, ictuum ſanè memor. At canes ſcire quis dicet? Forſan non vis recordari canes propter Ariſtot. At de hoc poſteà. Recordantur ſaltem fœminæ & pueri, nihil tamen ſciunt. Imò recordamur quidem omnes, nil tamen ſcimus. Quòd ſi idem non ſignificant, cur pro eodem ſumpſit? ſi aliquod eorum ſuperius eſt ad aliud, cur non aliquam adiecit differentiam, quæ illud reſtringeret? Homo enim animal eſt, ſed non ſolùm, quia etiam equus: quare huic quadrupes addimus, illi biges. Non igitur ſignificant idem: ergo diuerſæ res ſunt ſcire & memorari. De hoc nil nunc. ad aliud. Quid adhuc ſcire eſt? Rem per cauſas cognoſcere, aiunt. Nec adhuc omnino benè: obſcura definitio. ſequitur enim ſtatim quæſtio de Cauſis difficilior prima. An omnes cauſas oportet cognoſcere ad cognoſcendam rem? Efficientem minimè: quid enim ad mei cognitionem confert pater meus? Quid etiam finis? Deinde, ſi cauſatum perfectè cognoſcere velis, & cauſas etiam perfectè cognoſcas oportet. Quid ſequitur? nil ſciri, ſi efficientis, & finalis cauſæ perfectam cognitionem habere velis. Oſtendo. Ad cognitionem mei perfectam

Inepti dicere animã ſcire.

Lib. de Memor. & reminiſc.

Ariſt. 1. Poſterio. 1. Phyſico. 2. Metaph. & paſſim alibi: & poſt eum omnes. Huius definitionis impugnatio.

patrem meum perfectè cognoſcere oportet: ad hunc cognoſcendum patrem eius anteà cognoſcas neceſſe eſt: poſt hunc alium, & in infinitum. De aliis rebus item. De finali idem. Dices te non conſiderare particularia, quæ ſub ſcientiam non cadunt, ſed vniuerſalia, hominem, equum &c. Verum quidem, & id anteà dicebam: ſciẽtia tua non eſt de vero homine, ſed de eo, quem tu tibi fingis: proinde nil ſcis. Eſto, conſidera tuum illum fictum hominem: non illum ſcies, niſi eius cauſas cognoueris. An non efficientem habet? non negabis. Hanc iterum ſi ſcire velis, eius efficientem cogita. Non finem facies, nec proinde ſcies quid tuus ille homo ſit: nec quid verus eſſet ſciebas: ergo nil ſcis. Forſan recurres ad Deum opt. max. primam omnium cauſam, omniúmque finem vltimum: ibique ſtandum dices, nec in infinitum eundum. De hoc poſteà. ſed nunc volo. Quid inde? Nil ſcis. Fugis infinitum, & incidis in infinitum, immenſum, incomprehenſibile, indicibile, inintelligibile. An hîc ſciri poteſt? Minimè. At omnium cauſa eſt per te. Ergo ad effectuum cognitionem eius cognitio neceſſaria eſt ex definitione tua. Ergo nil ſcis. Si efficientem, & finalem ad rei cognitionem non arbitraris neceſſarias, cur non diſtinxiſti in definitione tua? ego enim omnes intelligebam cùm abſolutè protuliſti, Rem per cauſas cognoſcere. Sed & alibi ille omnes comprehẽdit & numerat, efficientem, materialem, formalem, & finalem, cùm dixerit, tunc rem nos cognoſcere putare, cùm eius primam cauſam tenemus. At do tibi (quamuis dari nec debeat, nec licitè poßit) efficientem & finalem non neceſſarias eſſe. ſuperſunt duæ, materialis, & formalis, quas credo intelligis

Ariſt. I. Metaph. 3.

cogno

cognoſcendas eſſe. ſed iſtud minus. Si formam ſcire ve-
lis, per cauſas ipſius ſcias oportet, ex definitione tua. Non
per efficientem & finalem, vt antea. Ergo per materia-
lem & formalem. At non habet. Non igitur ſcies. Quòd
ſi hanc non ſcias, nec id cuius forma eſt ſcies: ignoratis
enim partibus, ignoratur totum. De materia idem di-
cam, quæ adhuc ſimplicior eſt, minúſque Ens, & cuius
forſan nulla eſt cauſa, ſaltem efficiens, materialis, &
formalis ſecundum Ariſtot.. De finali enim dubitari
poſſit. Quid dicis? ſufficit quæcumque cauſarum cognitio
ad rei ſcientiam habendam, licet non ſit perfecta. Fabu-
læ ſunt. Impoſſibile eſt totum perfectè cognoſcere, quin
partes perfectè cognoſcas. Quòd ſi id etiã dederim: quæ-
ro an formæ & materiæ ſcientia haberi poſſit? Concedes,
vt qui omnia ſcire te profitearis. Iterum, an per cauſas?
ſi non: ergo definitio tua nulla. ſi ſic: de illis cauſis repeto
an ſciri poſſint? Non minùs quàm illa, imò magis: ſim-
pliciora enim per te notiora natura ſunt, proindéque
ex ſe ſcibilia magis. An per cauſas? In infinitum. Nulla
ergo definitio. Imò & nil ſcis ex iiſdem rationibus. At-
,, que obiecit ille quidem aliàs hoc ipſum ſibi, Si ſcientia
,, verè ſolùm illa eſt, quæ per demonſtrationem habetur,
,, principia autem prima demonſtrari non poſſunt, non ho-
,, rum erit ſcientia, nulláque proinde ſcientia erit. ſed non
ſatisfecit, dicens, non omnem ſcientiam eſſe demonſtra-
tiuam, ſed eorum quæ mediis vacant indemonſtrabi-
lem eſſe. Nam inde ſequitur non ſimpliciter prolatum
illud, Scire eſt rem per cauſas cognoſcere, verum eſſe: &
illud, Scientia eſt habitus acquiſitus per demonſtratio-
nem: ſi aliqua eſt quæ per demonſtrationem non habe-

In Phyſic. & Metaph.

1. Phyſic.

Ariſt 1. Poſteri.

Ariſtot. non ſatisfacit ſuæ obiectioni.

 tur.

1. Phyſicor. c.1.

tur. Melius autem dixerat alibi, excuſarique poterat, ſi ſemper eodem modo loquutus fuiſſet, perfectéque aliquando ſcientiam explicuiſſet. Nunc autem cùm vbique vagus, confuſus, & inconſtans ſit, excuſationi locum præcludit. Dixerat porrò, „Rerum quarum ſunt principia, „cauſæ, & elementa, ſcientiam ab horum cognitione pen„dere. Quod ridiculum eſt quomodo exponant eius ſequaces: ad verba enim & ſyllogiſmos res deflectentes (antiquo obſopiti errore in eóque putreſcentes) principia interpretantur, ſcientiæ cuiúſque primas, notáſque, & ſuppoſitas propoſitiones: quas ipſi etiam principia & dignitates vocant: cauſas explicant medias propoſitiones, quæ inter illa fiunt & rem probandam: elementa verò, ſubiectum, prædicatum, copulam, medium; maiorem extremitatem, minorémque. An non ſubtile commentum hoc eſt? an potiùs delirium? ſic eorum princeps fallitur modicum. Illi non cum percipientes nec ſequentes, adhuc magis: quouſque tandem in tot vanitates prolabuntur, ſenſim à veritate deficiendo. ſed ad illum redeamus. Non excuſari poteſt. ſuperiùs dicebat primorum principiorum ſcientiam eſſe, ſed indemonſtrabilem. Alibi primorum principiorum cognitionem intellectum, non ſcientiam vocat: malè tamen. Horum enim, ſicut & aliorum, ſi haberetur, perfecta ſcientia eſſet. Nunc autem cùm horum non habeatur, nec eorum etiam habetur quorum hæc principia ſunt. Vnde ſequitur nihil ſciri. Deinde quid ſcientia aliud eſt, quàm intellectus rei? tunc enim ſcire aliquid dicimus, cùm id intelligimus. Sed nec verum eſt duplicem eſſe ſcientiam: vna enim & ſimplex eſſet, ſi qua eſſet, ſicut & vna viſio.

Ridicula expoſitio Dialecticorum.

Primorum principiorũ ſcientia nõ differt à ſciẽtia aliarum rerum.

Scientia nõ differt ab intellectu, aut intellectione.

Sciẽtia vna eſt, non duplex. Duplex tamen ſciendi modus.

viſio. duplex tamen habendi modus: vnus ſimplex, cùm ſimplicem rem cognoſceremus, vt materiam, formam, & ſpiritum, ſi velis: alius compoſitus, vt ita dicam, cùm compoſitam rem, quam priùs explicare oporteret, & ſingulas partes cognoſcere, tum demùm totum. Vltimum autem hunc modum ſemper præcedit primus: non tamen hunc ſemper ſequitur ille. In his autem omnibus Demonſtratio nil deſeruit aliud, quàm forſan oſtendere rem ſciendam. Sed iam ſatis: plura enim diximus, quàm nihil ſcienti conuenire videbatur. At non præter rationem dicta hæc ſunt. Huc-vſque enim aliorum ignorantiam, iuxta ſcientiæ definitionem, cognitionémque ſubinde oſtendi: nunc meam proferam, ne ſolus ego ſcire aliquid videar. Ex quo videre poteris quàm inſcientes ſcimus. Quæ enim hucuſque à pluribus recepta fuère, mihi falſa videntur, vt iam oſtendi: quæ deinceps dicam, vera. Forſan contrarium iudicabis tu, & fortaſsis verum erit hoc: vnde ſequitur confirmatio propoſiti, Nil ſciri. Iam igitur quid ſcire ſit videamus, vt inde an aliquid ſciatur magis manifeſtum euadat. SCIENTIA EST REI PERFECTA COGNITIO. Ecce facilem, veram tamen nominis explicationem. ſi quæras genus & differentiam, non dabo: verba enim hæc ſunt definito magis obſcura. Quid cognitio? Sanè neſcirem explicare aliter: & ſi aliter hanc definirem, de hac iterum definitione idem quærere poſſes, & eius partibus. Sic nunquam finis, perpetua nominum dubitatio. Qua ratione ſcientiæ noſtræ tum infinitæ, tum omnino dubiæ ſunt: conantibus nobis rerum Naturas demonſtrare verbis, rurſus hæc aliis:

Sciẽtiæ definitio noſtra.

Perpetua nominum dubitatio.

aliis: quod tum difficile, tum impoßibile eſt. Nil ſcimus. Alicubi ſtandum dicis in quæſtionibus. Verùm, quia aliud non poſſumus. Sed neſcio quid ſit cognitio, defini mihi. Dicerem rei comprehenſionem, perſpectionem, intellectionem, & ſi quid aliud eſt, quod idem ſignificet. Si de hoc adhuc dubites, tacebo: ſed petam à te aliud. ſi dederis, de tuo dubitabo: ſicq; perpetua laboramus ignorantia. Quid ſupereſt? Extremum remedium: tu tibi ipſe cogita. Cogitaſti, mentéque forſan cognitionem apprehendiſti: ſed nil minus. Ego etiam mihi comprehendiſſe videor. Quid inde? Dum de cognitione poſteà tecum loquor, qualem comprehẽdi, talem ſuppono: tu contrà qualem tu. Hoc ego aſſero eam eſſe: tu contrà illud. Quis componet litem? qui nouit quid ipſa verè ſit. Quis ille eſt? Nullus. Quiſque ſibi doctißimus videtur: mihi omnes ignari. Forſan ſolus ego ignarus ſum: ſed id ſaltem ſcire vellem: non poſſum. Quid igitur dicam deinceps quod ignorantiæ ſuſpitione vacet? Nihil. Cur ergo ſcribo? Quid ego ſcio. Cum ſtultis ſtultus eris: homo ſum: quid faciam? perinde eſt. Reuertor. Nihil ſcimus. ſuppone nominis (ſcientiæ) explicationem à me traditam, vt oratio procedat: hincq; colligamus nihil ſciri: ſupponere enim non eſt ſcire, ſed fingere: quare ex ſuppoſitis fictiones prodibunt, non ſcientia. Vide quò nos duxerit oratio iam, Omnis ſcientia fictio eſt. Patet: ſcientia per demonſtrationem habetur. Hæc definitionem ſupponit: non poſſunt enim probari definitiones, ſed debent credi: ergo demonſtratio ex ſuppoſitis ſcientiam ſuppoſititiam producet, non firmam & certam. Hæc omnia ex te concludunt. Deinde, in omni ſcientia per te ſupponenda prin-

Cognitio quid.

Occaſio diſſenſionum in opinionibus.

Omnes ignari ſumus.

Omnis ſcientia fictio.

principia ſunt, nec de his diſputare illi conuenit. ergo quæ ſequuntur ex his ſuppoſita erunt, non ſcita. Quid miſerius? vt ſciamus, ignorare oportet. Quid enim ſupponere aliud eſt, quàm quæ neſcimus admittere? Nonné melius eſſet principia prius ſcire? Nego tibi artis tuæ principia: proba. Non eſt arguendum contra negantes principia, inquis. Neſcis probare. Ignarus es, non ſciens. At expectat ad ſuperiorem ſeu communem ſcientiam aliarum probare principia. Ille igitur forſan omnia ſciet qui cõmunem hanc ſcientiam habet: tu nihil. Qui enim ignorat principia, ignorat & rem. ſed quid communis illa ſcientia eſt? Mirum quomodo ſibi officia partiantur artifices iſti, limitibus ſe ſeparant, quemadmodum ſtultum vulgus ſibi tellurem adaptat partitúrque. Quin potiùs imperium ſcientiarum ſtruxêre: quarum regina ſupremúſque iudex ſcientia communis eſt: ad quam ſupremæ deferuntur lites. hæc leges cæteris dat, quas ratas accipere oportet: nec aliarum alicui in huius meſſem manum immittere licet impunè, nec inter ſe ſibi. ſic tota vita litigant de ſubiecto ſcientiæ cuiuſque, nec eſt qui hanc litem (potiùs ignorantiam) dirimat. Hinc ſi quis de aſtris in Phyſica agat, aut in quantùm Phyſicus, aut in quantùm Aſtrologus, inquiunt, hoc facit: & alius, hoc ab Arithmetico mutuatur: ſed & alius à Mathematico furatur illud. Quid hoc? An non puerorum fabulæ? hi enim in communi loco, platea, foro, vel campo, hortos ſtruunt, tegulis cancellant, & quiſque alteri ſui hortuli aditum interdicit. Video quid hoc. cùm omnia quiſque amplecti non poſſet: hic ſibi partem hanc elegit, ille aliam diſcerpſit. Hinc nihil ſcitur. Cùm enim

Supponere eſt quæ ignoramus admittere.

Ignarorum excuſatio.

Qui ignorat principia ignorat & rem.

Scientiarũ imperium.

Scientia cõmunis Regina.

Vana contẽtio Dialecticorum.

Dialectici pueris ſimiles.

Cauſa diuiſionis ſciẽtiarum.

Omnia in vnius orbis compoſitionem cōſpirant.

omnia quæ hoc in orbe ſunt, in vnius compoſitionem conſpirent: nec hæc ſine illis ſtare poſſunt, nec hæc cum illis conſeruari: quódque priuatum gerit munus, diuerſumque ab alio: omnia tamē ad vnum conferunt: hæc cauſant illa, hæc ab illis fiunt. Indicibilis omnium concatenatio.

Ignorata vna re, ignorantur & reliqua.

Nil ergo mirum ſi ignorato vno, ignorantur & reliqua. Cuius cauſa fit, vt qui de aſtris agit, eorum motus & cauſas motuum conſiderans, quid aſtrum ſit, quid motus à Phyſico accipiat quaſi probatum: deinde motus ſolùm contempletur varietatem multitudinémque. De reliquis eodem modo. At hoc ſcire non eſt.

Verum ſcire, primùm naturā rei noſſe, deinde accidētia

Verum enim ſcire eſt, rei naturam primùm cognoſſe, ſecundo loco accidentia, vbi accidentia res habet.

Demōſtratio ſyllogiſmus ſciētificus nō eſt. 6. Metaph.

Ex quo ſequitur demonſtrationem ſyllogiſmum ſcientificum non eſſe, imò nihil eſſe, vt quæ ſolùm accidens ineſſe demonſtret ſecundum te, (mihi enim tantùm abeſt vt aliquid demonſtret, vt potiùs abſcondat, nihilque aliud agat quàm turbare ingenium) rei verò definitionem ſupponat.

Nil ſciunt qui demōſtrationibꝰ fidunt.

Nihil ergo ſciunt quicumque demonſtrationibus fidunt, ab eiſque ſcientiam expectant: qui etiam has damnant, nihil per te: & vt modò probabo. Ergo nil ſcimus omnes. In ſcientia igitur, ſi definitionem admittas meam, tria ſunt, res ſcienda, cognitio, & perfectum: quorum quodlibet ſigillatim nobis expēdendum erit, vt inde colligamus nihil ſciri.

Res forſan infinitæ.

Res primùm quot ſunt? forſan infinitæ, non ſolùm in indiuiduis, ſed in ſpeciebus. Negabis infinitas. At non probabis finitas: nec enim vel minimam earum partem numerare potuiſti: ego vix hominem, & equum, & canem noui. Ergo de hoc iam nil ſcimus. Nam nec tu finem omnium rerum vidiſti,

finitas

finitas tamen aſſeris: nec ego earum infinitatem vidi: infinitas tamen eſſe coniector. Quid certius? videris tu: mihi nihil. ſed quid infinitas ad rei vnius cognitionem, dices, impedire poteſt? Multùm per te: principia enim cognoſcere oportet ad cognoſcendam rem: forſan materiam & formam: at in infinito infinitæ materiæ forſan ſunt diſtinctæ ſpecie: (quanquam tu materiem ſpecie ab aliquo diſtingui nolis, vt qui eam omni forma priues: de quo poſteà) De formis nullum dubium: at de infinito nulla ſcientia. ſed dices, infinitarum etiam rerum eadem materia eſſe poteſt. Verum quidem: ſed etiam poteſt non eadem eſſe, proindéque multiplex. Aliæ enim res forſan ſunt à noſtris omnino diuerſæ, quas nullus noſtrum nouit. Quod verò poteſt & eſſe & non eſſe, dubium eſt quod eorum ſit. Scientia autem de eo quod eſt, quódque aliter eſſe non poteſt, per te eſt. Nec neceſſe eſt infinitas eſſe res vt diuerſa ſit materia: nam & tibi qui finitas credis nondum conſtat, nec conſtabit vnquam (poſſum tamen falli) an materia cœli eadem ſit quæ horum inferiorum. Quin & an non ſpiritibus propria eſt materia, quamuis ſimplices dicantur? ſanè. Aſſeris tu plura eſſe eorum genera, pluréſque ſubinde differentias. Ergo conueniunt aliquo communi: id per te materia eſt: differúntque alio: id forma. Accidentia verò nonné & illa habent materiam propriam? Tu vocas genus eorum materiam: differentiam verò formam. An aſtrorum eadem quæ cœli materia? non ſcis: videtur quòd non. Ergo & principia quæ, quótque ſint ignoratur, quamuis finitæ ſint res. Nec ſtabitur vnquam in principiis: ſed hominis principia ſunt elementa:

Infinitas rei vnius cognitionem impedit.

Infinitarũ rerum eadẽ poteſt eſſe materia: & poteſt eſſe multiplex.

An cœli materia eadem ſit quæ horũ inferiorum non conſtat.

Spiritibus ſua eſt materia.

Accidentia ſuam habẽt materiam.

Nõ eadem aſtrorũ & cœli materia. licet aliter Scaliger.

horũ, materia hæc & forma hæc: huius materiæ & huius formæ alia ſimpliciora: leonis, aſini, vrſi itidem: ſic in

Formæ in infinito ſunt infinitæ.

infinitum. Atque de formis nil dubium, quòd in infinito erunt infinitæ. At principia præcognoſcere oportet. Dices elementa non eſſe principia, de quo poſteà. Imò nulla erunt principia. Infiniti enim principium nullum eſt.

Etſi finitæ ſint res, nil tamen ſcimus.

ſed ſint finitæ res: nil ſcies magis. Nec enim primum noſti principium omnium neceſſariſsimum: quare nec & reliqua, quæ ab eo deriuantur. Nil ergo ſcimus. Deinde

Rerum diuiſio vniuerſalis.

in rebus aliæ à ſe, ex ſe, in ſe, per ſe, & propter ſe tantùm ſunt, (liceat nobis ita loqui) qualem dicunt primam cauſam Philoſophi, noſtri Deum: aliæ omnes ab hoc, non à ſe, non ex ſe, non in ſe, non per ſe, non ſibi ſolis, nec propter ſe: ſed aliæ ab aliis, ex aliis aliæ, aliæ in aliis, aliæ propter alias. At vtraſque res cognoſcere

Deum nemo nouit.

oportet. Deum autem quis perfectè nouit? Non videbit

Exod. 33.

me homo & viuet. Proinde ſolùm licuit Moyſi videre eum per poſteriora, id eſt, per opera ſua. Vnde ille,

Paul. Rom. 1.

inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Tum & illud noſſe oportet, ſcilicet quæ res quas

Omniũ rerum concatenatio.

cauſent, & quomodo, vt ſciamus quid perfectè. Talis autem concatenatio in rebus omnibus eſt vt nulla ocioſa ſit, quin alteri obſit aut proſit: quinimò & eadem

Omnia cognoſcere oportet ad vnius perfectam cognitionem.

pluribus & nocere, & iuuare plures nata eſt. Ergo omnia cognoſcere oportet ad vnius perfectam cognitionem: illud autem quis poteſt? Nuſquam vidi.

Scientiæ ſibi fauent.

Et ob hanc eandem rationem ſcientiæ aliæ aliis fauent, & vna ad alterius cognitionem confert. Imò, quod ma-

Vna ſciẽtia ſine aliis perfectè ſciri nequit.

gus eſt, vna ſine aliis ſciri perfectè nõ poteſt: proindéque coguntur aliæ ab aliis mutari. Earum namque ſubiecta ſic etiam ſe habent, vt vnum ab alio mutuò de-

pendeat, & aliud etiam mutuò aliud efficiat. Vnde ſequitur rurſus nil ſciri. Quis enim omnes nouit ſcientias? Subiiciam breue aliquod exemplum, ne hæc improbata maneant. De homine ſufficiet. Hic baſiliſcum odit: fertur enim eum hominis ſaliua ieiuni interfici: baſiliſcus hominem & muſtellam, quæ eum ſola dicitur perimere: muſtella baſiliſcum & murem: mus muſtellam & catum: catus murem & canem: canis catum & leporem: lepus canem & viuerram. Atque ſatis hæc ſint de antipathia. Homo item non quocunque veſcitur cibo, delectatúrque: ſed boue, ariete &c. Hæc non quocunque oblato, ſed feno, auena, palea: hæc iterum non quacumque terra, ſed hac vel illa: hæc rurſus terra non omnia producit, ſed hæc vel illa: ad quod plurimùm confert hoc vel illud cælum. Hæc de ſympathia. Quomodo hæc omnia fiunt? Cuiuſlibet horum naturam oportet noſſe priùs quàm hominem probè noſcas. Homo item quia nutritur, creſcit, viuit, generat, corrumpitur, ratiocinatur, ſtatim quærendum eſt de anima, & eius facultatibus. Huius ratione, de plantis, qua anima viuant: de animalibus: de inanimatis, Contrariorum enim eadem eſt ſcientia. Generatio autem eſt corruptio à quo fiunt? à qualitatibus contrariis. ſtatim de his, de elementis, de ſuperioribus corporibus: nam Sol & homo generant hominem: de introductione animæ, de introductione formarum, de actione & paßione, de qualitate, de quantitate, de ſitu, de relatione: quia ſedet, quia generat, quia caleſcit. Illud rurſus quia in quiete fit: iſtud in inſtanti: hoc in tempore: vidẽdum quid tempus. ſtatim de cælis & eorum motibus: tempus enim eſt,

Exemplum cõnexionis rerum.

Exẽpla antipathiæ.

Exempla ſympathiæ.

Male Ariſt. 4 Phyſ. Tẽpus definit, numerum motus &c.

ait ille, (licet malè, vt ſuo loco videbimus) numerus motus ſecundum prius & poſterius. Quia mouetur motu recto & deorſum: illico quid ſurſum, deorſum: de centro mũdi, de polis, partibus eius. Quia videt, & hoc media luce: ſtatim de coloribus, de ſpiritibus, & ſpeciebus, de luce, & luminoſo:, de Sole, aſtriſq;. Quia corpus eſt, & eſt in loco: de corpore, de ſubſtantia, de loco, de vacuo. Quia locus finitus dicitur: de finito & infinito. Quia generat & generatur: ſtatim de cauſis omnibus vſque ad primam. Quia ratiocinatur, de anima intellectiua & eius facultatibus, de ſcientia & de ſcibili, de prudentia & reliquis habitibus, vt vocant. Quia interficit: quia nunquam contentus viuit: quia pro patria vitam morti exponit: quia ſubleuat ægros & egentes: de bono, & malo: de vltimo & ſummo bono: de virtute, & vitio: de animi immortalitate. Quodcunque autem horum ſecum ducit omnes alias res, quas proſequi faſtidioſum eſſet. Idem dicas de quacumque minima re. Id exemplo familiariſſimo communis horologij cognoſces. Si enim quomodo horas pulſet ſcire velis, oportet vt à prima ad vltimam omnes circunſpicias rotas: quidq; primam moueat, & quomodo hæc aliã, & hæc alias duas, ſicq; vſque ad vltimam peruenire. Quòd ſi præter id quòd horas pulſet horologium, eaſdem etiam exteriùs in gnomone digito oſtendat: monſtret prætereà Lunæ motus, auctionem, defectionémque: Solis item per Zodiacum diſcurſum perfectum eodem quo in cælo fit tenore, (quæ omnia & plura alia nos iis portatili horologio ſecundum verum aſtrorum curſum oſtendi vidimus) ſanè rem difficiliorem efficies, nec vel mini-

Exemplum ab horologio.

mam

mã earum rerũ quomodo fiat percipere poteris, quin totã fabricam ex integro ſoluas, examines, ſingulaſque partes & earum munus teneas. Idipſum tibi repræſentabit vitreus orbis admirabili artificio ab eximio Archimede Syracuſano conſtructus: in quo omnes ſphæræ, Planetæque eodem modo quo in vera hac machina, & mouebantur & conſpiciebantur: flatu per canaliculos & ductus quoſdam omnia ſymmetricè agente. An non oportebat, ſi quomodo id fieret noſſe vellet aliquis, totam perfectè machinam, eiúſque partes vſque ad minutiſſimam cum muniis callere ſuis? Idem in noſtro hoc orbe exiſtimandum eſt. Quid enim in eo inuenias quod non moueat & moueatur, mutet & mutetur, aut vnum aut vtrumque patiatur? ſed quantò plura in vero orbe & ſunt & fiunt quàm in Syracuſano vitreo, tantò difficilius eſt illum, quàm hunc totum complecti: non tamen minus neceſſarium ei qui ſcire vult. Vide quò peruentum ſit. Vna ſolùm ſcientia eſt, aut eſſet ſi haberi poſſet, in natura rerum: non plures, qua omnes res perfectè cognoſcerentur: quando vna ſine aliis omnibus perfectè cognoſci non poteſt. Eæ quas habemus vanitates ſunt, rapſodiæ, fragmenta obſeruationem, paucorum & malè habitarum: reliqua imaginationes, inuenta, fictiones, opiniones. Vnde non ineptè omnino dicebat ille, hominum ſapientiam ſtultitiam eſſe apud Deum. ſed reuertamur vnde digreſſi eramus, hincque collige vnã eſſe omnium rerum ſcientiam. Quotieſcumque enim de re aliqua incidit ſermo, huius occaſione de [illegible]gendum, de alia iterum propter hanc, & tertiò p[illegible] [illegible]ſtam de alia. ſic in infinitum iremus, niſi in medio curſu pedẽ

retra

Exemplum ab orbe vitreo Archimedis.

Omnia in hoc orbe mouent aut mouentur.

Vna tãtùm ſcientia eſt.

Scientiæ noſtræ vanitas.

Hominum ſapientia ſtultitia apud Deum.

retraheremus, & id non ſine ſcientiæ detrimento. Vnde lex illa in ſcientiis conſurgit, Non omnia in omnibus. videbant enim omnia ex omnibus ſequi, ne tamen eorum ſcientia finem non haberet, limites ſtatuere conati ſunt, quos tamen ſeruare nequeunt: (quomodo enim limites ſeruabunt, quos natura non patitur?) vnde eadem neceſſe eſt millies in eodem opere, & in diuerſis repetere: quod facilè oſtenderemus in quolibet authore, ſed longum eſſet. Nonnè omnia quæ in prædicamentis, dixit ille eadem in Phyſicis, & Metaphyſicis repetit? & quæ in his, in alijs paſſim? Galen. autem noſter quàm prolixus eſt? vix caput vnum inuenias in quo non legas: „Et de his quamuis alibi fuſiùs dixerimus, non nocebit ſi iterum breuiter quod ad propoſitum ſpectat repetamus: Vel, Hoc ſufficit quod ad præſens inſtitutum attinet, reliqua enim tali in lib. reperies: aut denique ſimilem aliam dictionem. Quod manifeſtè oſtendit, ad vnius rei cognitionem aliarum etiam cognitionem neceſſariam eſſe, quando & ad vnius productionem, conſeruationem, aut deſtructionem, omnium aliarum concurſus neceſſarius eſt, vt in rerum examine fuſiùs probabimus. Idem confirmant etiam qui diſputationem de re aliqua ſuſcipiunt: tantùm enim abeſt vt, ſi hominem animal eſſe probare inſtituant, id efficiant, vt contrà per medios ſyllogiſmos diſcurrentes ab vno in aliud, tandem deueniant vel ad cælum, vel ad inferos, ſecundum media quibus vtitur probans, & ſecundum negata ab alio. Quod enim demonſtrationis inuentor de eis tradit, per medias veniendum ad prima vſque principia, ibique ſtandum, fictio eſt: ſicut & alia circa eandem

Margin notes:

Quare prohibeatur ne omnia in omnibus tractentur.

Ariſt. eadē pluribus in locis repetit.

Gal. prolixus.

Examen rerum, liber paulò pòſt edendus.

Non poſſumus per demoſtrationes certas ad prima principia peruenire.

eandem rem dicta. Nec enim talia ſunt certa, numerata, atque ordinata media, per quæ liberè poßimus procedere: neque principia in quibus animus quietus contentúſque ſiſtere poßit. Quod ſi tu talia aliqua habes, gratum facies, ſi mihi mittas. Expectaſné adhuc ampliorem inſcitiæ noſtræ probationem? Dabo. Vidiſti iam difficultatem in ſpeciebus. De indiuiduis autem fateris nullam eſſe ſcientiam, quia infinita ſunt. At ſpecies nil ſunt, aut ſaltem imaginatio quædam: ſola indiuidua ſunt, ſola hæc percipiuntur, de his ſolùm habenda ſcientia eſt, ex his captanda. ſin minus, oſtende mihi in natura illa tua vniuerſalia. Dabis in particularibus ipſis. Nil tamen in illis vniuerſale video: omnia particularia. In his autem quanta varietas conſpicitur? Mirum. Hic omnino fur: ille homicida: ille non natus niſi ad Grammaticam: alius ſcientiis omnino ineptus: ab incunabulis hic crudelis & truculentus: nulla arte ille à vino arceri poteſt: à venere iſte: a ludo hic: alter aut viſo, aut etiam olfacto fele animo linquitur: ille pomum nunquam guſtauit, nec alium guſtantem videre poteſt: alter carnem: alter caſeum: alius piſces: ex quibus omnibus nos quoſdam nouimus. Alius numiſmata, vitrum, pennas, lateres, lanam, omnia denique vorat & coquit indifferenter: ille roſæ odore aut aſpectu labitur in ſyncopim: iſte fœminas odit: hæc cicuta nutritur: hic diu noctúque ſtertit: ego ſæpius libros iratus proieci, aufugi muſæolum: at in foro, in campo, nunquam nihil cogito, nec vnquam minus ſolus, quàm cùm ſolus: nec minus otioſus, quàm cùm otioſus: mecum hoſtem habeo, non poſſum euadere: & vt

Species nihil ſunt, aut imaginatio quędam.

Varietas multa in indiuiduis.

De hoc Mathiol. Comment. in lib. 6. Dioſco. c. 25.

De hoc Fallop. lib. vlt. de re Anatom. & Amat. Luſit. Centur. 2. Cur 69. in Schol.

De hoc Amat Luſita. Centur. 2. Cura. 36.

Anus Athenienſis. Gal. 3. ampii.

ille ait, meipſum vito fugitiuus vt erro, Iam ſocijs quærens, iam ſomno fallere curam. Fruſtrà: nam comes atra premit, ſequitúrque fugacem. Denique ſunt homines quidã, quos maximè dubites an rationales, an potius irrationales vocare debeas. At contrà bruta videre eſt, quæ maiore cum ratione rationalia dicere poſſis quàm ex hominibus aliquos. Reſpondebis vnam hyrundinem non facere ver, nec vnum particulare deſtruere vniuerſale. Ego contrà contendo vniuerſale falſum omnino eſſe, niſi omnia quæ ſub eo continentur ita vt ſunt & amplectatur, & affirmet. Quomodo enim verum eſſet, dicere omnẽ hominem rationalem, ſi plures aut ſolus vnus irrationalis ſit? ſi dicas, in hoc homine defectum eſſe non in animo; ſed in corpore eius inſtrumento, forſan verum dices, ſed pro me. Nec enim homo ſolus animus eſt, nec ſolum corpus, ſed vtrumque ſimul: ergo altero defectuoſo, defectuoſus homo erit: quare nec ſimpliciter homo: corpus enim de eſſentia eius eſt, quemadmodum & animus, & non corpus ſimpliciter, ſed tale corpus. Ex quo ſequitur ridiculum eſſe quorundam dictum, Animam ſcilicet hominis ſub figura rotunda vel qualibet alia, quàm ea qua omnes ſumus, eſſe poſſe: illúdque hominem fore. Qualem neſcio an ipſi quandoque viderint. ſi viderunt, mihi fauent. Nam illum eiuſdem rationis cum noſtris eſſe non crediderim: hominem tamen dicunt, & verum. Quis ſcit? Nullus. ſi non viderunt, cur talem fingunt, qualem forſan natura producere non poteſt? Quòd ſi poteſt, quomodo æterna erit propoſitio illa, Anima actus corporis phyſici organici &c? Hæc illo

Horat. 2. Sermo. ſaty. 7.

Quidã homines videntur irrationales.

Quędã bruta rationalia diceres.

Gal. in oratio. ſuaſor. ad art. & Plutarc. in opuſc.

Vniuerſale falſum ſi particulare aliquod falſum.

Defectus in corpore etiam ſpeciẽ videtur immutare.

Stulta opinio.

Natura nõ poteſt hominem in alia producere figura, quã in qua nũc eſt.

illorum ſciẽtia eſt. Quin & illud abſurdius multò eſt, Nullus ſcilicet exiſtentibus hominibus verum eſſe dicere, Homo eſt animal. Impoßibile enim ſupponunt vt falſum inferant. Nam ſi in philoſophia loquaris, nunquam homines deerunt: quia mundus eſt æternus: ſi in fide, an deerit eſſe Chriſtus dominus? Vides quomodo vtrinque impoßibile eſt ſuppoſitum tuum. At nonnè ſcis ex præceptore tuo, poßibili poſito in eſſe, nullum ſequi inconueniens, impoßibili autem admiſſo, plurima? Sed eſto, ſit poßibile: ſi homo non eſt, quomodo homo animal erit? Pro eſſentia dicunt ſupponere verbum (Eſt) ibi, non pro exiſtentia, ſolúmque copulam eſſe. Proindéque propoſitionem illam æternam eſſe, & in ſcientiis ſemper ita ſumi: quin & ante creationem hominis veram fuiſſe propoſitionem illam: & in mente diuina omnes fuiſſe rerum eſſentias. Hinc de Ente & Eſſentia mira ſcribunt. Quid magis vanum? ſic verba à propria ſignificatione detorquent & corrumpunt, vt alius ipſorum ſermo ſit à paterno omnino diuerſus, idem tamen. Cúmque ad eos accedas vt aliquid diſcas, verborum, quibus anteà vſus fueras, ſignificationes ſic immutant, vt iam non res eaſdem & naturales deſignent, ſed illas quas ipſi finxêre; quò tu ſciendi auidus, harúmque nouarum rerum omnino ignarus eos de his ſubtiliter diſputantes & differentes, qualéſque ſibi in inſomniis apparuêre, miro tamen artificio referentes, audias, mireris, colas, reuereariſque ac acutiſſimos naturæ ſcrutatores. Mirum quanta barbaries. Quid ſimplicius, quid clarius, quid magis vſitatum verbo hoc (Eſt)? De eo tamen quanta diſputatio? Pueri Philoſophis doctiores

Abſurda alia opinio.

Homines non poſſunt deeſſe.

Impoßibili admiſſo plurima ſequũtur inconuenientia.

Inepta reſponſio.

Dialectici verba peruertunt.

ctiores ſunt, à quibus ſi quæras, an domi pater ſit, re-
ſpondent eſſe, ſi ſit: ſi quæras an nequam ſit, negant.
Vana alia opinio.
Philoſophus de nullo homine aſſerit eſſe animal. Nec
illud abſurdum minus eſt quod quidam aſtruere conã-
tur, Philoſophiam non alio idiomate doceri poſſe, quàm
vel Græco, vel Latino: quia, inquiunt, non ſunt verba
quibus vertere poßis plurima quæ in illis linguis ſunt,
vt Ariſtotelis ἐντελέχεια*, de quo hucuſque fruſtrà di-*
ſputatur quomodo Latinè verti debeat: apud Latinos
Eſſentia, Quiditas, Corporeitas, & ſimilia quæ Philo-
ſophi machinantur: quæq; cùm nihil ſignificent, à nullo
etiam nec intelliguntur, nec explicari poſſunt, nedum
vulgari ſermone verti, qui res ſolùm veras, non fictas
Friuola alia ſcientia.
nominibus propriis omnes deſignare ſolet. Huic adde
friuolam aliorum ſententiam verbis neſcio quam vim
propriam aßignantium, vt inde dicant nomina rebus
Stulta alia.
impoſita fuiſſe ſecundum earum naturam. Quo ducti
non minus ſtultè etiam quidam verborum omnium
ſignificationes ab aliquo trahere conantur: vt lapis, quia
lædat pedem: humus ab humiditate, inquiunt. Et aſinus
vnde? à te, quia ſine ſenſu es: a enim Græcè, & Lati-
nè ſæpe priuat: ſinus, quaſi ſenſus: ergo aſinus, idem eſt
quod ſine ſenſu: & hoc idem quod tu. An non bona eſt
etymologia? De aliis omnibus curioſè magis, quàm verè
aut vtiliter idem inquirunt: ſicq; omnia deriuatiua
aut compoſita faciunt, nullum ſimplex nec primum:
quod quàm vanum ignarúmque ſit quis non videt?
Confutatio harũ ſentẽtiarum.
Si lapis dictio pro natura rei impoſita eſt, vt dicis: an
hæc eſt lapidis natura vt lædat pedem? Non, puto. ſed
eſto. Quomodo (Lædo) naturam damni quod ſignificat

repræ

repræſentat? Quomodo (pes) pedis naturam ſignificat? In infinitum imus. Humus etiam ab humiditate non dicitur: nam contrà terra ſicciſsimum eſt omnium elementorum per te. ſed ſit humidiſsima, & inde dicatur humus, unde dicetur humiditas? ſi aliud des unde hæc dicatur, idem de illo quæram. Iterum in infinitum. ſi tandem ceſſes in aliquo, illud quidem non habebit quomodo naturam rei, quam ſignificat, oſtendat. Ex eo enim omnia ante illud media naturam rei repræſentare videbantur: quia ab aliis deriuabantur, quæ aliquid ſignificabant, uſque ad ultimum, quod à nullo alio deriuatur per te: aliàs enim iterum de illo quærerem. Quot autem ſimplicia ſunt? ferè omnia.

Ferè omnia nomina ſimplicia ſunt.

Prætereà ſi (panis) pro rei natura impoſitus eſt, quid Græcè ἄρτος aut Britanicè Barà, aut Vaſconicè Ouguia: quorum diuerſitas in ſonitu, in literis, in accentu tanta eſt, ut nullo communicare dicas? ſi unam ſolùm dicas linguam pro rerum natura impoſitam eſſe, cur non item aliæ? aut quæ illa? ſi dicas Adami primam, verum quidem eſt: poterat enim, quia rerum naturas nouerat, ut teſtatur author Pentateuchi: & tunc ſanè deſiderandum eſſet ut Philoſophia ſua, aut quam habemus, ſuo etiam idiomate conſcripta eſſet.

Geneſ. 2.

Nec, ſi tu dixiſſes tunc eam alio ſermone doceri vel explicari non poſſe, quàm illo Adami, ego id negarem: ſed dicis non niſi Græco, aut Latino, quæ pro rei natura impoſita non ſunt. Quid quòd perpetuò voces corrumpuntur: extántque Galli libri, Hiſpanique, in quibus verba plurima inuenias, quorum ſignificata omnino ignorãtur? Et apud Latinos nonné verba ſunt obſoleta

Dictiones perpetuò corrumpũtur, alterãtur, miſcentur.

plurima, quotidiéque de nouo alia finguntur? idémque in ſermone contingit, atque in aliis rebus vt vſu continuo immutetur, tandémque tanta mutatio cõtingit, vt omnino degeneret & diuerſus fiat: vnde eſt quòd periit iam omnino antiquus ſermo Latinus in Italum nunc vulgarem transformatus: Græcus eodem modo. Si qui autem libri ſuperſtitẽ vtramque linguam ſeruant, adeò ab antiquo illo ſplendore differunt, vt ſi nobis ſua lingua loquẽtibus adeſſent Demoſthenes, aut Cicero, forſan deriderent. Nec hoc ſolùm, ſed hic ab illo mutuatur dictiones plurimas, ille ab alio: ſicq; puta nullam legitimam ſyncerámque nobis ſupereſſe linguam. Nulla ergo vocibus rerum naturas explicandi facultas, præter eam, quam ab arbitrio imponentis habent: eadémque vis [cani] ad ſignificandum panem eſt ac canem, ſi ita placeat. Sunt quidem verba quædam ab effectu, vel accidente aliquo rebus impoſita, non tamen à natura. Quis enim rerum naturas nouit, vt ſecundum eas nomina illis imponat? Aut quæ nominibus cum rebus eſt communitas? Illa verò ſunt quæ vocamus propria, vt ſi hominem riſibilem voces, vel flebilem: in quibus tamen primitiua, ſcilicet riſus & & fletus, nullam vim habent, niſi quam ab arbitrio noſtro accepêre. ſic alipes Mercurius, armiger, & ſimilia compoſita. Sunt & alia quæ ſimilitudine ſonus, voces imitantur eorum quæ ſignificant; proinde Onomatopeica dicta, vt cucurire gallinarum, crocitare coruorum, rugire leonum, balare ouium, latrare canum, hinnire equorum, mugire boum, frendere porcorum, ſtertere dormiẽtium, ſuſurrus aquarum, ſibilus, tinnitus, timpanũ, clan-

Græcum & Latinũ idioma nimis deprauata.

Nulla nobis ſyncera, legitimáque lingua ſupereſt.

Voces non explicãt rerũ naturas.

Nomina quædam ab effectu imponuntur.

Nulla verbis cum rebus conuenientia.

Nomina Onomatopeica à ſimilitudine ſonus.

dangor, & ille, Baubantem eſt timidi pertimuiſſe canem: & alter, Et tuba terribili ſonitu taratantara dixit: & alius, Quadrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum. Neque in his quoque aliqua naturæ demonſtratio eorum quæ ſignificant, ſed ſimilitudo ſonorum. Minus etiam in verbis omnibus deriuationem quærere oportet: aliter namque iretur in infinitum: ſed longiùs proceſſimus, quàm putaueram. Reuertor. Hominum ipſorum quanta varietas etiam in ſpecie? alicubi omnes breuiſſimi ſunt, pygmæi dicti: alibi prægrandes, Gigantes: alij omnino nudi incedunt: viloſi alij, totoq; corpore capillati: quin alij omnino ſermonis expertes ferarum modo in ſyluis degunt, cauernis conduntur, aut etiam auium ritu in arboribus ſtabulantur, ſed & noſtros homines ſi quando contingat rapere, maxima cum voluptate deuorant: alij de Deo & religione nil ſolliciti omnia communia habent, filios quoque & vxores: vagantur, nec ſedem fixam habent. Contrà alij Deo & religioni aſtricti pro his ſanguinem intrepidè fundunt. Quiſque ſibi propriam ciuitatem, domum, fœminam, familiámque habere vult, habitámque vſque ad mortem tuetur: illi poſt mortem cum amicis viuis, vxoribus, & ſupellectile terræ aut igni mandantur: hi nil horum curantes inhumati manent: alter viuum ſe laniari, diſſecaríque in partes patitur & conatur: ille fugiẽdam mortem omnino cenſet. Non finem faceremus ſi omnes omnium mores recenſere vellemus. An tu his eandem rationem, quã nobis, omnino putes? Mihi non veriſimile videtur. Nihil tamẽ ambo ſcimus. Negabis forſan tales aliquos eſſe homines. Non contendam: ſic ab

Verg. 8. Aeneid.

Non omnia nomina deriuantur.

Varij hominum conditiones, varij mores.

alijs accepi: his ſunt pleni antiquorum recentiorúmque libri, nec impoßibile videtur: quin & aliqui forſan ſunt alij magis his à nobis diuerſi in aliqua orbis parte, nobis nondum aperta, aut fuere, aut erunt. Quis enim de omni quod fuit, quod eſt, aut quod erit certum quid proferre poteſt? Dicebas heri perfecta ſcientia tua, imò & à plurimis ſæculis, totam terram Oceano circunflui, eámque in tres diuidebas partes vniuerſales, Aſiam, Aphricam, Europam. Nunc quid dices? nouus eſt inuentus mundus, nouæ res, in noua Hiſpania, aut Indiis Occidentalibus, Orientalibúſque. Dicebas etiam Meridionalem & ſub Aequatore poſitam plagam inhabitabilem æſtu eſſe, ſub Polis verò & extremis Zonis propter frigus. Iam vtrumque falſum eſſe oſtendit experientia. Strue aliam ſcientiam, falſa enim iam prima eſt. Quomodo ergo æternas, incorruptibiles, infallibiles, quæq; aliter habere non poßint propoſitiones tuas aſſeris miſerrime vermis, qui vix quid ſis, vnde ſis, quò eas, ac ne vix quidem ſcias? De aliis tum animalium, tum plantarum ſpeciebus pro diuerſo orbis ſitu idem dicere licet: tanta quippe in diuerſis plagis eiuſdem, vt vocas, ſpeciei dißimilitudo eſt, vt diuerſas dicas ſpecies, & ſunt. Nil tamen ambo ſcimus: quippe qui formas vtriuſque non cognoſcamus, per quas ipſæ diſtinguntur. Addit etiam ad ignorantiam noſtram rerum aliquarum prohibitus acceſſus nobis, vel propter locum, vel propter tempus, quarum maxima pars eſt. Hinc eorum quæ in mari, quæ in intima terra, quæ in ſupremo aëre, quæ denique in ſupremis corporibus fiunt & ſúnt, maxima dubitatio. Nec ſine ratione: omnis enim à ſenſu

Nullus de omni quod fuit, quod erit, certum quid dicere poteſt.

Terræ diuiſio priſtina arguitur.

Falſa opinio de Zona torrida, & duabus extremis.

Rerũ quarundã prohibitus acceſſus ignorãtiam nobis auget.

cognitio eſt: à quo cùm illa percipi non poßint, nec ſciri ſubinde poſſunt: imò multò minus quàm quæ nobiſcum ſunt. De his enim quòd ſint non dubitamus, de illis autem plurima dicuntur, quæ eſſe nec certum eſt, nec ratio id cogit: quin quandoque contrarium, vt ſuo loco dicemus. Huc etiam ſpectat de pluralitate mundi quæſtio, de eo quod extra cœlum eſt, & ſimiles. Nec hoc ſolùm, ſed & in diuerſis terræ partibus (quas vnus & idem omnes perluſtrare non poteſt, neceſſarium tamen eſt) propter nuper dictam rerum varietatem variæ ſunt hominum opiniones, nulláque ſcientia. De his verò quæ longo tempore ante nos facta ſunt, de his quæ poſteà fient, quis certi quid aſſerere poteſt? Huius occaſione tanta hucuſque de mundi principio, aut æternitate inter Philoſophos diſceptatio, de eiuſdem duratione & fine controuerſia: cui finem nullus impoſuit, quòd ſciamus, nec forſan imponet ex ſcientia. Quomodo namque corruptibilis de incorruptibili, finitus de infinito: denique qui per inſtans ſolùm viuit ac ſi non viueret, eſt quaſi non eſſet, de ſempiterno certò quid oſtendere valeat? Cuius (an ſit) quæſtio, quemadmodum & reliquorum, fundamentum eſt aliarum quæſtionum, de qua penitus nil ipſe nouit, nec noſſe poteſt. At de his omnibus nobiliores ſunt, maximéque neceſſariæ ad aliarum omnium rerum cognitionem in Philoſophia dubitationes, quarum ignorantia aliarum ſubinde inſcitiam inducit. Quòd verò nil perfectè ſciri poßit, humano modo, apparet ex eo quòd Peripateticus cum reliqua ſchola conantur innumeris rationibus oſtendere mundum eſſe æternum, nec habuiſſe initium, nec habiturum finem: idq; perſua-

Omnis cognitio noſtra à ſenſu eſt.

Indeciſæ quæſtiones.

De his quæ olim facta ſunt, & de his quæ fient, nil certum.

Corruptibilis de incorruptibili iudicare rectè non poteſt.

Nobiliſſimæ quæſtiones dubiiſſimæ ſunt.

Peripatetici mũdum æternum faciunt.

Plini. lib. 1. Natura. hyſtor. c. 1.

ſum eſt Philoſophus. Vnde Romanus ille Naturalem hyſtoriam ſuam inde auſpicatus eſt. Et certè ſi humana ducaris ratione potiùs id iudicabis. Nam venisti in mundum iam factum, & pater tuus, & aui tui: diſceſſerúntque illi, & diſcedes tu: vidéſque alios & naſcentes & morientes, ipſo manente. Nec eſt aliquis qui aſſerat aut voce, aut ſcripto, ſe aut vidiſſe mundi principium, aut vidiſſe alium qui viderit, aut qui audierit ab alio ſe vidiſſe. Et, vt dicit Sapiens, Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum ſtat. Oritur Sol & occidit, & ad locum ſuum reuertitur, ibique renaſcens gyrat per medium, & flectitur ad Aquilonem. Luſtrans vniuerſa in circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant. Cunctæ res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone. Audiſti ſententiam Philoſophorum: tamen vides contrarium omnino eſſe verum, ſecundum fidem, mundúmque & creatum eſſe, & finem habiturum, ſaltem ſecundum qualitates quas modò habet. Non enim anihilabitur, iuxta illud regij prophetæ, Et ſicut opertorium, mutabis eos, & mutabuntur &c. Quæ quidem omnia ſciuntur ex reuelatione diuina, non ex humano diſcurſu. Nec enim id fieri poteſt. Vnde diuinus legiſlator Moſes, diuinam hyſtoriam ſuam diuino afflatus ſpiritu diuinè à mundi creatione orditur, contrà omnino ac fecit Plinius. Proinde excuſationem aliquam habet Philoſophorum opinio: ſed nullam pertinacia in non credendo, & contumacia in fidem. ſed regrediamur.

Ratio humana mundi æternitatem ſuadet.

Eccleſiaſt. 1.

Mundus creatus eſt & mutabitur, ſecundum Fidē.

Pſalm. 101.

Geneſ. 1.

Philoſophorum opinio excuſationē aliquam habet: pertinacia aduerſus fidē, nullam.

Eſt

Eſt & alia ignorantiæ noſtræ cauſa, rerum quarundam tam magna ſubſtantia, vt à nobis omnino percipi non poßit: quo in genere Philoſophorum Infinitum eſt, ſi quod illud eſt: noſtrorum Deus, cuius nulla menſura, nulla finitio, nec ſubinde à mente comprehenſio aliqua eſſe poteſt. Nec immeritò: comprehēdentis enim ad comprehenſum proportio certa eſſe debet, vt aut comprehendens comprehenſo maius ſit, aut ſaltem æquale (quamuis hoc vix fieri poſſe videatur, vt æquale aliud æquale comprehendat, vt videbimus in tractatu de loco: ſed nunc demus): nobis autem cum Deo nulla proportio, quemadmodum nec finito cum infinito, nec corruptibili cum æterno: denique eius collatione nihil potiùs ſumus quàm aliquid. Hac eadem ratione ille omnia nouit, vt qui omnibus maior, ſuperior, præſtantior, aut meliùs, ne collationem cum creaturis facere videar, maximus, ſupremus, præſtantißimus ſit. Quæcumque ſummo huic opifici propinquiora ſunt, ea ratione nobis incognita etiam ſunt. Eſt aliud rerum genus his omnino aduerſum, quarum tam minutum eſſe eſt, vt vix à mente comprehendi poßit. Et harum maxima copia, cognitio maximè neceſſaria ad ſcientiam, ferè tamen nullam habemus. Talia forſan ſunt accidentia omnia, quæ penè nihil ſunt: adeò vt hucuſque nullus fuerit qui eorum naturam perfectè explicare potuerit, quemadmodum nec aliquarum rerum. Nil ſcimus. quomodo ergo explicabimus? Neque mirum eſt, ſi aliqui accidentia nihil in ſe eſſe iudicarint, ſed ſolùm quædam nobis apparentia, quæ pro varia noſtri conditione diſpoſitionéque varia apparent: vt qui febrit, omnia calida iudicat: cui lingua

Alia in rebus ignorantiæ noſtræ cauſa.

Cōprehendentis ad comprehēſum proportio eſſe debet.

Nulla nobis cum Deo proportio.

Deus omnia nouit.

Alia occaſio in rebus inſcitiæ noſtræ.

6. Metaph.

Accidentia nihil in ſe eſſe, dixerūt Pyrrhonici. & Epicur. & Democ. Laert. 9. & 10. Plutarc. in Colot.

Cauſa alia in rebus ignorantiæ noſtræ.

flaua bile aſperſa eſt,omnia amara. Alia adhuc in rebus ſupereſt inſcitiæ cauſa noſtra,aliquarum ſcilicet perpetua duratio, rurſus aliarum perpetua generatio , perpetua corruptio , perpetua mutatio. Ita vt nec illarum rationem reddere poßis , cùm non ſemper viuas: nec harum,cùm & nunquam eadem ſint omnino,& modò ſint ,modò non ſint. Hinc fit vt de generatione & corruptione diſputatio ſub iudice adhuc ſit , de qua alibi quid ſentiamus proferemus. Quot generationis? quot corruptionis modi? Illa ex ſemine,ex ouis,ex fimo , ex putredine,ex rore,ex puluere,ex limo, ex halitu,ex carie, ex pluribus aliis.Hæc à calore,frigore,ruptione, diſſolutione , oppreßione , nec certus forſan numerus eſt. ſi de phœnice verum dicunt,ex cinere combuſti parentis oritur vermis,ex quo alius fit phœnix. Vermiculi qui nobis ſericum faciunt omnino exſiccantur ,poſt longum tempus renaſcuntur,tanquam ex ſemine , ex granulis quibuſdam alij. Struthium oua fixè inſpiciendo animare ferunt: vrſum lambendo efformare catulum. Ficus, nuces , ligna in vermes abeunt , & lapideſcunt. Arborum folia quarundam Iuuernæ fluuio imminentium, ſi in eum cadant , piſcium naturam ſubeunt. Aliarum plurium frondes in terram cadentes volitantia animalia efficiũtur. Galla,triticum, folliculi lentiſci,& populi,medulla cardui fullonum,caſeus,caro, terebinthus in vermes mutantur & volucellos. Et , quod magis mirandum,in Britanico Ocæano, ſi verum narrat ille, auis anatis figura,roſtro de putridis naufragiorum reliquiis pendet,donec inde ſoluta piſces ad ſui alimoniam quæritet : quam Vaſcones Ocæani incolas , Craban,

Multi generationis, & corruptionis modi.

Ariſto. 5. de Gen.ani. Licet Scalig. De ſubt. ad Card. Exer. 7. contrariũ ſe expertũ dicat.

Scalig. De ſubtil. ad Car. Exercit. 59.

Brito

Britones, Bernachiam, vocare ait. Addit & regi Frãciſco Galliarum allatam concham, cui intus auicula ferè perfecta erat, quæ alarum faſtigiis, roſtro, pedibus, hærebat extremis oris oſtraci. Oua in Aegyptiis ad Cairum in fornacibus animantur, temperato ignis calore: & alicubi etiam in fimo. Inter piſces plures non dubito eſſe, & inter aues producendi modos. In his autem quæ vita carent non pauciores. Deſtruendi totidem. Inter ortum & interitum quot mutationes fiunt? Innumeræ. In viuentibus nutritio perpetua, auctio ad tempus, ſtatus, declinatio, generatio, variatio partuum, mutatio, defectus, additio, perfectio morum, actiones, opera diuerſa, contraria ſæpiſſime in eodem indiuiduo: denique nulla quies. Nec mirum ſi aliquorum ſententia fuerit, de homine vno poſt horam non aſſeri poſſe eundem eſſe, qui ante horam, non omnino explodenda, imò forſan vera. Tanta quippe eſt identitatis indiuiſibilitas, vt ſi punctum ſolùm vel addas, vel detraxeris à re quapiam, iam non omnino eadem ſit: accidentia verò de indiuidui ratione ſunt, quæ cùm perpetuò varientur, ſubinde & indiuiduum variari contingit. Scio, dicis, dum eadem forma maneat, idem ſemper eſſe indiuiduum: ab illa enim vnum quid dicitur: nec accidentium horum minutias identitatem mutare. Dixi identitati nihil mutandum, aliàs non idem omnino eſſe. Vna forma vnum facit. Eadem forſan informat ſemper, ſed non idem: in hoc enim perpetua mutatio, vt in corpore meo. At ex vtroque componor, ex anima præcipuè, ex corpore paulò minùs, quorũ aliquo variato, & ego varior. ſed id alibi latiùs & oportuniùs. Atque hucuſque de

Plurimę inter ortum, & interitũ mutationes

Homo idẽ non eſt poſt horam vnã qui anteà, ſecundum aliquorum ſententiam.

Idẽtitas eſt indiuiſibilis

Identitati nihil mutãdum.

De partib' animalium maxima dubitatio.

totis animalibus. Quòd ſi partes reſpicias, multò maior dubitatio. Cur ſic hæ? cur illæ? an aliter meliùs? an peius? cur non plures? cur tot? cur tantæ? cur tam paruæ? Nunquam finis. In inanimatis idem. Quid igitur fixum de rebus tam mutabilibus, quid determinatum de rebus tam variis, quid certum de rebus tam incertis? Nil ſanè.

De introductione formarũ quæſtio non definita.

Orta hinc proinde eſt de introductione formarum, earundémque principio tanta diſceptatio, quantam nunquam finiet aliquis. Quòd ſi addere velis monſtra

Aliæ ignorandi occaſiones.

quæ indies fiunt, tot, támque diuerſa, maximè in homine, promiſcuos ſexus in aliquibus ſpeciebus, & aliarum ſpecierum indiuiduis: mixtas ſpecies, vt ex aſino & equa mulus, aut ex equo & aſina hinnus, ex lupo & cane lyciſca, ex tauro & equa hinnulus, quæ vulgata ſunt apud nos: quanquam & ex canis & vulpis, tigridis, hyænæ, lupíque, cum quibus miſceri aiunt, coitu tertia ſpecies fieri debeat, vt & ex cameli cum equa, galli cum perdice, & ſi verum eſt quod de oſſifrago dicunt, ex vulture & aquila gignitur. In arboribus eadem mixtio cernitur & plantis aliis, vt in caulorapo, maloperſicis, amigdaloperſicis, & pluribus aliis, quibus inſitione media acquiritur natura inter inſitum, & id cui inſeritur. ſi denique addas mutationes ſpecierum, vt ex tritico ſæpe lolium, & ex lolio triticum quandoque, & ex ſicala auena fit: ſi mutationes ſexus in quibuſdam hominibus, à virgine in virum, vt illi dixère, rem omnino difficilem efficies, nec ſcies quid hoc, quomodo, à quo, quare. Minus ego. Atque in his quæ anima carent maior mutatio, maior diuerſitas in generatione, in corruptione. Ampliùs nobis ſciendi anſam adimunt

Ariſto. 2. de generat. animal.

Occaſio alia in rebus inſcitiæ noſtræ.

Hypoc. 6. Epide. Plin. lib. 7. Natura. hyſto. c. 4 Amat. Luſit. Cent. 2. Cur. 39.

adimunt eiuſdem rei varij, multi, ſed & contrarij effectus: eiuſdem contrà effectus varia, multa, ſed & contraria cauſa. Exemplum vnum (ne nimis prolixus ſim, cùm in rerum examine hæc latiùs diſcutienda ſint) tibi ſit calor, qui idem generat, corrumpit: dealbat, denigrat: calefacit, frigefacit: attenuat, incraſſat: ſegregat, congregat: liguat, cogit: exſiccat, humectat: rarefacit, denſat: extendit, contrahit: ampliat, coarctat: dulcorat, amareſcit: grauat, aleuiat: mollit, durat: trahit, pellit: mouet, cohibet: lætificat, triſtat. Quid denique non agit calor? Hic numen ſublunare eſt, dextera naturæ, agens agentium, mouens mouentium, principium principiorum, cauſa cauſarum ſublunarium, inſtrumentum inſtrumentorum, anima mundi. Nec immeritò in prima Philoſophia antiqui plurimi ignem primum credidère principium. Meritò Trimegiſtus ignem Deum vocauit. Optima cum ratione Ariſtot. Deum, ardorem cæli potuit appellare, licèt cæli ardorem Deum eſſe non crediderit: proindéque in hoc à Cicerone malè taxatur. Quid enim Dei Opt. Max. meliùs potentiam, virtutem, ſpeciémque aliquam eius ineffabilis diuinitatis nobis ſuggerat igne? Ipſemet hoc inſinuauit, in ardenti rubo fideli ſeruo ſe primùm oſtendens: & in columna ignis dilectum populum per deſertum ducens: & in igneis linguis ſuper electorum conuentum deſcendens. Vides quanta calor agat: ſimplex tamen accidens eſt, cuius ratio, ſicut & aliarum rerum, incognita eſt. Quomodo tot obit munia ſolus? Difficile intellectu, difficillius dictu, difficillimum, vel impoſsibile forſan, vtrumque. Diſtingunt tamen id quod per ſe, ab eo quod ex accidenti

Aliæ ignorãdi cauſæ.

Calor oĩa ferè agit.

Caloris virtus, & encomium.

Calore nos Deo communicare dicebat Pythag. Laërt. 8.

Id & Epicur. vnde Laërt. 9. & 10. & Pythago. 8.

Nil magis Deum refert igne.

Exod. c 3.

Exod. c. 14.

Act. Apoſt. c. 1.

denti

denti ſit: varietatem ſubiecti obiiciunt, quorum quolibet difficius eſt primo. Quis hanc varietatem exactè nouit? Nullus. Solùm probabilia quædam dicunt: quod certò ſciunt, nihil. Sed de his poſteà. Sufficiat nunc noſſe, nos nil planè noſſe. Eadem ratione à contrariis cauſis idem productus effectus ambiguitatem nobis parit maximam. Frigiditas & à motu fit, vt in cordis, thoracis, arteriarum, calidæq́ aquæ agitatione, & à quiete, vt ſi homo à motu calens quieſcat. Caliditas itidem à motu, in curſu: à quiete, ſi quieſcat cor, aut bullientem aquam non moueas. Nigrities à calore, in Aetiopibus: à frigore, in demortuo, aut diu ſuſpenſo membro: præcipuè ſi compreſſione ſpiritus per arterias tranſitus impediatur. Putredo, ab omnibus qualitatibus, dempta ſiccitate. Nec hoc ſolùm, ſed vnum contrarium ab alio contrario producitur: calor à frigore, in calce frigidâ macerata, in nobis, fontibus, terra, hyberno tempore: vnde ſententia, Ventres hyeme & vere calidiſſimi. Frigus à calore, in cõbuſtis corporibus calidis, in Aetiopibus, qui frigidi ſunt internè, & nos etiam æſtate. Quomodo hæc fiant penitus non intelligo. Ergo nec alij? Non neceſſariò concludo. Videtur tamen. Quid ipſi de de his dicãt audio: non tamen proptereà rem magis cognoſco. Idipſum ego cogitabam anteà: ſed non ſatiabat animum. Nam ſi quid perfectè cognouiſſem, non negaſſem, imò vehementer clamaſſem præ lætitia: nil enim fœlicius mihi euenire potuerit. Nunc autem perpetuo angor mœrore, deſperans me quid perfectè ſcire poſſe. Aut ergo ſolus ego omnium ignariſſimus: aut mecum omnes alij. Vtrumque credo verum. ſed ſcirem tamen aliquid, ſi alij etiam aliquid

Alia ignorãtiæ occaſio.

Hyp. 1. Aphor. 15.

ſciunt.

ſciunt: nec enim veriſimile eſt mihi ſoli omnino aduerſam fuiſſe naturam. At nil omnino ſcio. Neque tu. plures aliæ ſunt in rebus nobis occaſiones ignorandi, quas & longum, & inutile eſſet omnes huc transferre, cùm in ſingulis earum tractatibus eas tibi videre liceat, & ipſe vbique oſtendam vbi de eis ſermo fuerit. Solùm vnam aut alteram adhuc addam præcipuas. Rerum varietas, multiplex forma. figura, quantitas, actiones, vſus tot tàmque diuerſi mentem ſic nobis circumueniunt, aut meliùs, diſtrahunt, vt ſecurè non poßit quid vel proferre, vel ſentire, quin ex alia parte obſideatur, & cogatur opinione cedere: ſicq; hinc inde varia nunquam ſiſtitur. Si aſſerat albedinem(vt de coloribus ſufficiat exemplum adduxiſſe) à calore fieri, arguit eam nix, glacies, Germani: ſi à frigore, cinis, calx, gypſum & os, vſta. Si ab humiditate, hæc: ſi à ſiccitate, illa. De nigredine totidem contingunt dubitationes. Quid verò dicas de mediis? Quam temperiem illis aßignabis? Atque extrema adhuc videntur manifeſtam habere cauſam, vt nix frigus, cinis calorem: quia vtrumque ſenſu deprehenditur. Quid verò dicas de maculatis animalibus panthera, pardo, cane, & ſimilibus? Quid de herbis, dracunculo, carduo argentato, trifolio maculato? Quid de floribus vetonicæ altilis, violæq; variegatis? Quid de turcico phaſcolo? Quid de auibus, pauone, pſittaco? An pauoni, maculatis floribus, pardo, in eadem pinna, flore eodem, eodem capillo, diuerſa aßignabis temperamenta? Atque permanentes colores ſunt. Quid de Iride dices, de columba variegata, de vitro aqua pleno, & alio ſine aqua: quæ variè ſoli expoſita,

Alia cauſa inſcitiæ.

Colorũ cauſæ dubiæ.

G aut

aut ex vario videntis ſitu tam variis proferunt colores? Meritò mutus eris, vt & ego. In omnibus aliis, quæ ſuprà enarrauimus, multò magis. Nec vnquam finis: quò plus ſcrutamur, plures ſeſe offerunt tricæ, magis confundimur, difficiliùs expedimur. Vbi enim multitudo, ibi confuſio. Sic non immeritò Philoſophiam noſtram liceat conferre Minois labyrintho: in quem ingreſſi regredi non poſſumus, nec explicare nos: ſi pergamus, in Minotaurum incidimus, qui nobis vitam adimit. Hic finis ſtudiorum noſtrorum, hoc præmium irriti & vani laboris, perpetuæ vigiliæ, labor, curæ, ſolicitudo, ſolitudo, priuatio omnium deliciarum, vita morti ſimilis, cum mortuis degendo, pugnando, loquendo, cogitando, à viuis abſtinere, propriarum rerum curam ponere, animum exercendo corpus deſtruere. Hinc morbi: ſæpe delirium: ſemper mors. Nec labor improbus aliter omnia vincit, niſi quia vitam adimit, mortem accelerat, quæ ab omnibus liberat. ſic qui moritur omnia vincit: tantúmque abeſt vt verum ſit quod ille dicit, vt contrà omnino eueniat. Ait autem

Vbi multitudo, ibi cōfuſio.

Philoſophia Minois labyrintho ſimilis.

Triſtis ſtudiorum finis.

Labor improbus oīa vincit, quia vitam adimit.

Horat. 1. Epiſt. 1.

Ad ſummam ſapiens vno minor eſt Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.
Præcipuè ſanus: niſi cùm pituita moleſta eſt.

Vide quomodo pituitam coactus aperuit tandem. Sed alibi contrarium dicitur, & veriùs.

Ipſe licèt venias Muſis comitatus Homere.
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

Et idem Horat. meliùs inferiùs

1. Epiſt. 6.

Scilicet vxorem cum dote, fidémque, & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat.

At

,, At benè nummatum decorát Suadela, Venuſq;.
Verum quidem id eſt nunc quod & ille alibi. Ouid.3. Amor.eleg.7.
,, Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores,
,, Inde grauis iudex, inde ſeuerus eques.
,, In pretio pretium nunc eſt, dat cenſus honores, Ouid.1. Faſtor.
,, Cenſus amicitias, pauper vbique iacet.

Nihili ſit doctrina, & cedunt armis togæ, concedunt laureæ linguæ. Nauci fiunt literati. Quid igitur nos con-
,, *ſumimus? Neſcio. ſic fata ferunt. Dedit Deus filiis ho-* Eccleſiaſt.1.
,, *minum occupationem hanc peſsimam, vt in ea occupa-*
,, *rentur. Cuncta fecit bona in tempore ſuo: & mundum*
,, *tradidit diſputationi eorum, vt non inueniat homo opus*
,, *quod operatus eſt Deus ab initio vſque ad finem. Non abſimilis etiam videtur eadem Philoſophi (a vt vnde digreſsi eramus regrediamur) Hydræ Lerneæ, quam Hercules expugnauit. Noſtram autem non eſt qui vincat. Abſciſſo capite vno, emergunt centum ferociora ſemper. Deeſt enim mentis ignis, qui perfectè rem vnam cognoſcens, reliquis difficultatibus pullulandi occaſionem auferat. Concludamus. Cognitio omnis à ſenſu trahitur. Vltra hāc, omnia confuſio, dubitatio, perplexitas, diuinatio: nil certum. Senſus ſolùm exteriora videt: nec cognoſcit. Oculum nunc ſenſum voco. Mens à ſenſu accepta conſiderat. Si hic deceptus fuit, illa quoque: ſin minùs, quid aſſequitur? Imagines rerum tantùm reſpicit, quas oculus admiſit: has hinc inde ſpectat, verſat, inquirendo, quid hoc? à quo tale? cur? Et hoc tantùm. Nec enim videt aliquid certi. Nonné hoc vult illius fabula? in qua grus vulpem ad prandium inuitans, ei ſcyphum anguſti oris vitreum pulte plenum*

Philoſophia ſimilis Hydræ Lerneæ.

Extra ſenſum omnia confuſio, dubitatio.

Senſus non cognoſcit.

Naturam Aeſopi grus refert.

obiecit: ad quem vulpes linguam, oſq; admouens, aliquid prehendere eius, quod videbat, ferculi cogitans, irrito conatu, vindictam grui, ſimilem ab eadem vulpe anteà paſſæ iocum, dedit. Simili ratione pictis vuis aues ille deluſit: dum hæ roſtro impetentes, vt comederent, roſtrum tabulæ illidunt. Alter verò iſtum, velo ſic affabrè delineato, vt verum videretur, decepit: dum hic, quaſi iam viciſſet tumidus, accurrens videndæ picturæ cupidus, velo coopertam credens, manum tabulæ admouet, vt velum amoueat, tabulamq; offendit ſolam. Sic nobis natura res obiicit cognoſcendas. Et hoc dicebat ille alibi: intellectum noſtrum ad rerum naturas, ſicut nicticoracis oculum ad Solis lumen, ſe habere. Per ſimulacra de rebus iudicat. An ergo rectum poteſt eſſe iudicium? Tolerabile id eſſet, ſi omnium rerum, quas ſcire cupimus, ſimulacra à ſenſu haberemus. Nunc autem contrà, præcipuarum rerum nulla habemus. Solùm accidentium, quæ ad rei eſſentiam, vt dicunt, nihil conferunt: à qua vera ſcientia eſt: viliſſimaque ſunt omnium entium. Ab his de aliis omnibus coniectari oportet. Quæ ergo ſenſualia ſunt, craſſa, abiecta, (ea ſunt accidentia, compoſitaque) nobis vtcumque nota ſunt. Quæ contrà ſpiritalia, tenuia, ſublimia, (ea ſunt principia compoſitorum, cœleſtiaque) nullo modo. Hæc tamen natura ſua cognoſcibilia magis ſunt: quia perfectiora, magis entia, ſimpliciora, quæ tria perfectam cognitionem producunt. Nobis minùs: quia à ſenſibus magis remota. Quæ autem his magis propinqua, nobis magis cognita: non alia ratione, quam quia à ſenſu melior dependet cognitio noſtra. Natura autem ſua minimè

Zeuſis: apud Plin. lib. 35 c. 10.

Parrhaſius: Plin. ibidē.

Ariſtot.

Intellectus iudicat de rebus per ſimulacra.

Accidentia viliſſima ſunt omniū rerum.

Entitas, perfectio, ſimplicitas cognitionem perfectam faciunt.

Melior cognitio noſtra à ſenſu eſt.

mè

mè cognoſcibilia: quia imperfectiſſima, ferè nihil. Ens verò cognitionis omnis: imò actuum omnium & motuum obiectum, ſubiectum & principiũ eſt. Vides quãta in rebus nobis ignorãdi occaſio præbetur. Videbis meliùs vbi ad earũ explicationem venerimus. Hæc enim vniuerſaliter ſolùm dicta ſint. At hæc non demõſtrant, ſciri nihil. Nec demonſtrare id propoſui: (vt, demonſtrare, tua ſignificatione vtar) nec poſſem. Nam nihil ſcitur. Sat eſt obieciſſe tibi difficultates. Si has vincere poſſis, aliquid ſcies. Sed non poteris: niſi tibi clanculum demiſſus alius de nouo ſit ſpiritus. Poteſt forſan id fieri: ſed nondum vidi. Nunc verò de eo quod eſt, non non de eo quod poteſt eſſe, agimus. Atque hæc quæ in rebus ſunt, minima ſunt, ſi eis, quæ in cognoſcente ſunt, obſtaculis conferantur. Qui namque perfecta, acutiſſimáque mente præditus eſſet, inculpatóque ſenſu, forſan poſſet omnia vincere (vt tibi hoc gratis concedam: licèt non poſſit, etiam ſi perfectiſſima omnia nactus ſit). Sed nunc contrarium apparet. Secundum igitur in definitione ſcientiæ erat, cognitio, in qua tria ſpectantur. Res cognita, de qua ſuprà: cognoſcens, de quo infrà, & cognitio ipſa, quæ actus eſt huius in illam. De hac nunc. Sed breuiter quãtum poterimus. Proprium enim locum obtinet in tractatu de Anima. Et ſanè difficilima eſt, perplexitatiſque plena animæ, eius facultatũ, actionúmque contemplatio: ſi quæ alia. Præcipuè verò in hac, quam more quærimus, cognitione. Cùm nil dignius ſit anima, nil excellentius hac vnica cognitione. Quam ſi perfectam haberet, Deo ſimilis eſſet: imò Deus ipſe. Nec enim perfectè cognoſcere poteſt

Ens omniũ actionum principiũ.

In cognoſcente plurima ſunt ad ſciendũ impedimenta.

In cognitione tria ſunt.

Difficilima animæ cõtemplatio.

Cognitio perfectiſſima animæ facultatum.

quis, quæ non creauit. Nec Deus creare potuiſſet: nec creata regere, quæ non perfectè præcognouiſſet. Ipſe ergo ſolus ſapientia, cognitio, intellectus perfectus, omnia penetrat, omnia ſapit, omnia cognoſcit, omnia intelligit: quia ipſe omnia eſt, & in omnibus: omniáque ipſe ſunt, & in ipſo. Imperfectus autem, & miſer homunculus quomodo cognoſcet alia, qui ſeipſum non noſſe poteſt, qui in ſe eſt, & ſecum? Quomodo abſtruſiſſima naturæ, inter quæ ſpiritualia ſunt, & inter hæc anima noſtra, quæ clariſſima, apertiſſima, quæ comedit, quæ bibit, quæ tangit, quæ videt, quæ audit, penitus non intelligit? Profectò quæ nunc cogito, quæ hîc ſcribo, nec ego intelligo, nec tu lecta intellecta habebis. Iudicabis tamen forſan pulchrè & verè dicta. Et ego talia exiſtimo. Nil tamen vterque ſcimus. Immeritò proinde ille, licèt doctiſſimus vir, Viuem abſurdum vocat: quòd mentis naturæ perſcrutationem obſcuritatis plenam dicat. Imò ego, ſi illius opinio abſurda eſt, abſurdiſſimus eſſe volo: qui non ſolùm obſcuritatis plenam cenſeo, ſed caliginoſam, ſcabroſam, abſtruſam, inuiam, pluribus tentatam, nulli ſuperatam, nec ſuperandam. Forſan ille, vt erat acutiſſimo ingenio, facilem habuit. Et ſanè perpulchrè, & ſcitè, vt plæraque omnia de quibus egit, animam perſequutus eſt. Sed non omninò abſolutè, non ex ordine, non totam. Plæraque protulit, quæ verborum ambitu exteriori mentē decipiunt, faméma; affatim ingeſta retundere videntur. Quæ tamen, ſi penitiùs ſcruteris, tandem fucum produnt, rémque, vt anteà, difficilem relinquunt: vt ſuo loco oſtendemus. Nunc autem quod ad præſens ſpectat negotium, ſubiiciamus. Quid cognitio?

Marginal notes:

Solus Deus perfectè cognoſcit.

Idem Plut. in Colotē.

Abſtruſa naturæ homo nō noſſe poteſt.

Scaliger immeritò Viuem corripit.

Idē Heracli. vide Laërt. lib. 9. Et Plutarc. lib. in Colotem.

Scaliger in animæ tractatione defectuoſus.

tio? Rei apprehẽſio. Quid apprehẽſio? Apprehende tu exte. Nec enim ego in mentem omnia tibi poſſum ingerere. Si adhuc quæris, dicam, intellectionem, perſpectionem, intuitionem. Si adhuc de his quæris, tacebo. Non poſſum. Non ſcio. Diſtingue tamen apprehẽſionem, à receptione. Recipit enim canis hominis ſpeciem, lapidis, quanti: non tamẽ cognoſcit. Imò recipit oculus noſter, nec cognoſcit. Recipit anima ſæpe, & nõ cognoſcit. Vt cùm falſa admittit: cùm tardo ingenio obſcura offeruntur. Diſtingue etiã cognitionem propriè dictã, quam nunc deſcripſimus, quam tamen nõ cognoſcimus ab alia impropriè dicta: qua quis cognoſcere dicitur ea, quæ aliàs vidit, & memoria tenet propriis ſignis ornata. Nam hac cognitione dicitur puer cognoſcere patrem & fratrem: & canis dominum, & viam perquam iuit. Diuide denique omnem cognitionem in duas. Alia eſt perfecta, qua res vndique, intus & extrà perſpicitur, intelligitur. Et hæc eſt ſcientia, quam nunc hominibus conciliare vellemus: ipſa tamen non vult. Alia eſt imperfecta, qua res quomodolibet, qualitercumque apprehenditur. Hæc nobis familiaris. Maior tamen, minor, clarior, obſcurior, variis denique partita gradibus, pro variis hominum ingeniis. Hanc duplicem faciunt. Aliam externam, quæ per ſenſus fit: ſenſualem ſubinde vocant. Aliam internam, quæ à mente ſola, ſed nihil minùs. Aliter hæc penſanda ſunt. Vnum cognoſcens homo eſt. Vna cognitio in omnibus his. Eadem enim mens eſt quæ externa, & quæ interna cognoſcit. Senſus nil cognoſcit: nil iudicat: ſolùm excipit quæ cogniture menti offerat. Quemadmodum aër non colores, non lucem videt: quamuis hos excipiat viſui offe

Cognitio, rei apprehenſio.

Differentia apprehenſionis, & receptionis.

Cognitio propria, & impropria.

Cognitio duplex.

Diuiſio nulla.

Vna cognitio ad eſt, ſed diuerſimodè habita.

Tria à mẽte diuerſimode cognoſcuntur.

offerendos. Tria tamen ſunt quæ à mente diuerſimodè cognoſcuntur. Alia omninò externa ſunt, abſque omni mentis actione. Alia omninò interna, quorum quædam ſine mentis opera ſunt. Alia non omninò ſine hac. Alia partim externa, partim interna. Deinde, illa ſe per ſenſus produnt: iſta nullo modo per hos, ſed immediatè per ſe. Hæc denique partim per hos, partim per ſe. Explicemus hæc.

Quæ menti per ſpeciem offeruntur.

Color, ſonus, calor non poſſunt menti per ſe offerri, vt ea cognoſcat, niſi ſui ſpeciem (per receptionem ſpecierum nunc ſenſationem fieri recipiamus) organo ei recipiendæ apto imprimant, quæ eadem, vel ſibi ſimilis alia menti offertur, vt eam cognoſcat, aut rem, cuius illa eſt ſpecies, per illam.

Quæ per ſeipſa intellectui obiiciuntur.

Quæ autem ab intellectu ipſo omninò fiunt, quorúmque ille pater eſt, & quæ intus in nobis ſunt, nõ per alias ſpecies, ſed per ſeipſa ſe produnt & oſtendunt intellectui. Talia ſunt plurima quæ ſibi ipſe fingit: vt etiam cùm pluribus diſcurſibus aliquid noui excogitat, concluditque: & cùm intelligit ipſe intellectionem ſuam: & cùm coniunctiones, diuiſiones, comparationes, prædicationes, notionéſque in ſe facit, ad eaque animum aduertens cognoſcit per ſeipſa. Secundi autem generis ſunt omnia interna cum intellectu eadem, quæ tamen ſine eius opera fiunt, aut ſunt: vt voluntas, memoria, appetitus, ira, metus, & reliqua pathemata, & quidquid aliud internum eſt, quod ab ipſo intellectu cognoſcitur immediatè per ſe.

Quæ partim ad intellectum veniunt, partim ab eo fiunt.

Sunt denique plurima quæ partim per ſenſus ad eum deueniunt: partim ab eo fiunt. Canis, nagnetis natura nullo modo ſenſu capi poteſt. Veſtita ergo colore, magnitudine, figura, per ſenſus ad animum defertur. Hic eam illis ſpoliat acciden

accidentibus Quod reliquum eſt conſiderat, verſat, confert: denique naturam quandam ſibi fingit communem, vt poteſt. Intelligentias in cœlis mihi inculcant iſti Philoſophi. Ego audio quid dicant: ſed non intelligo. Quamuis aliquid fingo, quod intelligentiam mihi referat. Aërem tactu vtcumque percipio: ſed ſanè nullam habet imaginem in mente mea: niſi quandam, quam ego mihi finxi, corporis cuiuſdam quaſi incorporei: neſcio quid. Vacuum eodem modo cogito. Infinitum comprehendo, nunquam finem comprehendendo: ſed in media eius cogitatione quieſco coactus, cogitans, infinitum eſſe, quod in infinitum addendo, in infinitum imaginando, nunquã apprehenſione terminabo. ſic ſpeciem fingo terminatã quidẽ, ſed cuius neutra extremitas terminata & perfecta eſt, ſed quaſi defectuoſa, cum hac notione, quòd non terminata ſit, nec terminabilis: quia ei in æternum addi poſſunt partes infinitæ ex vtroque extremo. Quid facias? Miſera eſt conditio noſtra. In media luce cæcutimus, ſæpe lucem cogitaui, ſemper incogitatã, incognitã, incomprehenſam reliqui. Idem eſt, ſi voluntatem, intellectum, aliáque, quæ ſenſibus non percipiuntur, contempleris. Certus quidem ſum, me nunc hæc, quæ ſcribo, cogitare, velle ſcribere, & optare vt vera ſint, & vt à te approbentur: non tamen hoc nimis curare: ſed cùm conſiderare nitor, quid ſit hæc cogitatio, hoc velle, hoc optare, hoc non curare, ſanè deficit cogitatio, fruſtratur volũtas, increſcit deſiderium, augetur cura. Nil video, quod captare, aut apprehendere poßim. Et quidem in hoc ſuperatur cognitio, quæ ſine ſenſu de internis fit, ab ea, quæ de externis per ſenſus habetur: in hac enim habet intel-

Plurima fingenda.

Infiniti figuratio.

Collatio cognitionis quæ per ſenſus, & eius quæ ſine ſenſu fit.

lectus quid captet, hominis ſcilicet, lapidis, arboríſque figuram, quam à ſenſu hauſit: videtúrque ſibi hominem comprehendere per eius imaginem. In illa verò, quæ de internis fit, nil inuenit quod comprehendere poſſit: diſcurrítque hinc, inde, more cœci palpans, ſi quid tenere queat. Et id tantùm. Contrà autem certitudine vincitur cognitio, quæ de externis per ſenſus habetur, ab ea, quæ his, quæ aut in nobis ſunt, aut à nobis fiunt, trahitur. Certior enim ſum, me & appetitum habere, & voluntatem: & nunc hoc cogitare, modò illud fugere, deteſtari, quàm templum, aut Socratem videre. Dixi, de his quæ in nobis aut ſunt, aut fiunt, nos eſſe certos quod in re ſint. Nam de his, quæ diſcurſu, & ratiocinatione de rebus iudicando opinamur, & colligimus quòd ita in re ſint, vt nos iudicamus, incertiſsimum eſt. Certiúſque multò mihi eſt, chartam hanc, cui inſcribo, & eſſe, & albam eſſe, quàm eandem ex quatuor elementis compoſitam: & hæc in ea actu eſſe: & formam aliam ab illis eam habere. Denique, ſi ea quæ in nobis ſunt, aut à nobis fiunt, demas: certiſsima omnium cognitio eſt, quæ per ſenſus fit: incertiſsima omnium, quæ per diſcurſus. Nam hæc non verè cognitio eſt: ſed palpatio, dubitatio, opinatio, coniectatio. Ex quo illud rurſus emergit, ſcientiam non eſſe, quæ per ſyllogiſmos, diuiſiones, prædicationes, & ſimiles alias mentis actiones habetur. ſed ſi fieri poſſet vt, quemadmodum externas rerum qualitates quomodocumque ſenſu percipimus, ſic internam rationem cuiuſcumque rei amplecteremur, tunc verè ſcire diceremur. At hoc nullus vnquam potuit, quòd ſciamus. Vnde nihil ſcimus. De cognitione porrò, quæ de internis: & de

Ea quę diſcurſu inueniuntur, incertum an ſint.

Certiſſima cognitio à ſenſu. Incertiſſima à ratione.

Scientia nō eſt quę per ſyllogiſmos habetur.

Quomodo ſcientia haberi debet.

& de alia, quam non cognitionem, ſed opinionem vocco: quæ per coniunctiones, negationes, comparationes, diuiſiones, & alias mentis actiones fit, ſuo loco ampliùs agetur, vbi vtriuſque inſcitia manifeſtabitur. Nunc autem de ea ſolùm, quæ de externis per ſenſus habetur, nonnihil dixiſſe ſufficiat. In hac duo ſunt media: quandoque tria, aut quatuor: ſed duo ſemper, per quæ ſenſatio fit: ſiue illa intrò, ſiue ex tramiſſione fiat. Nec enim nunc id nos morabitur. Alterum internum, oculus. Alterum externum, aër. An per hæc aliquid perfectè cognoſcitur? Nequaquam. Nam non per aliud cognoſci debet, quod perfectè cognoſci debet: ſed per ſeipſum ab ipſomet cognoſcente immediatè. Nunc autem rerum ſubſtantia per accidentia, quæ ſenſibus percipiuntur, ſe prodit: aut contrà his ſe abſcondit. Mens, de rerum ſubſtantia per fallaces ſenſus informatur, aut aliàs decipitur. Quomodo ergo perfectè aliquid ſcire poſſimus? Atque de ſubſtantiis rerum ſcientia eſſe debet; ex te. De accidentibus verò an perfecta cognitio? Hoc minus. Iuuabat vnum, quòd ſcilicet percipiuntur ſenſu. Nocent plura, quòd nil penè ſunt: quòd ad mentem nec ipſa perueniunt, ſed eorum imagines ſolùm: quòd denique ſenſum ſæpiſſimè fallunt. Hoc propter medij, tam externi, quàm interni, varietatem in ſubſtantia, ſitu, & diſpoſitione. ſufficiat de vno, aut altero ſenſu dixiſſe. De viſu. Qui etiamſi perfectiſſimo organo fiat, & ſenſuum certiſſimus, nobiliſſimúſque ſit, ſæpiſſimè tamen fallitur. Externum medium varium eſſe ſolet: variè proinde ſenſum afficit. Aër, commune, res videtur meliùs referre: omnis enim coloris expers apparet. Aqua

In cognitione quæ per ſenſus, duo ſunt media.

Non per aliud cognoſci debet quod perfectè cognoſci debet.

De accidētibus quare nō perfecta cognitio.

Accidentia ſ pe nos fallunt.

Viſus perfectiſſimus ſenſuum.

Varia media per quæ viſus fit.

Viſu quæ diſcernãtur.

aliter repreſentat. Hæc naturalia. Artificialia plurima, vitrum, cornu deraſum, criſtallus, & ſimilia. Cui horũ credes? Viſu non ſolùm colores diſcernuntur, ſed magnitudo, numerus, figura, motus, diſtantia, aſperitas, luciditas: & quæ ad hæc referuntur: vt æqualitas, ſimilitudo, velocitas: & horum contraria.

Aqua variè refert.

Aqua, obſcura reddit corpora, bina, maiora, aliàs minora, alterius figuræ, craſſiora, mobilia, læuia. Nec ſemper hoc, ſed aliàs aliter.

Aër varius in repreſentando.

Aër quandoque craſſa, in Auſtro, obſcura, magna, duplicia in Echo, in Sole, in Luna: quandoque contrà. Quin & picta quandoque ſculpta, viuáque apparent: ſculpta quoque ſæpiſſimè viua.

Vitrum, cornu, cryſtallus vt lubet referunt.

Vitrum, cornu, & criſtallus vt lubet, maiora, minora: craſſa, tenuia: eiuſdem coloris, varij coloris: pro artificis denique voluntate. Hinc tot ſpeculorum, ſpecillorúmque diuerſitates. Quod horũ meliùs refert, & veriùs? Neſcias certò. Si aërem dicas, & negauero, non probabis. ſed volo. At quandoque maiora, aliquando minora refert. De colore multò maior dubitatio.

Quãdo aëri credendum.

Quando illi credendũ? Quãdo naturæ ſuæ magis propinquus, minuſq; ab extraneo affectus.

Simplicem aërem nullus vidit. Idẽ perpetuò mutatur.

At quis illius naturam nouit? Quis ſimplicem vidit? Perpetua mutatio à Sole, Luna, & aliis ſupernè: infernè, terra, aqua, & mixtis. De vitro & aqua idem cenſendum: imò difficilior ſolutio.

Duo media in viſu per vitrum.

Duo enim ſunt externa media in viſu, qui per vitrum aut aquã fit, aër, & illa.

Experimẽtum.

Monetam vaſculo lato impone: humi reſidere fac vas: à quo eò te ſemoueris, donec monetam non videas ampliùs. Tunc iube aqua impleri vas: videbis ſtatim monetã, & maiorẽ quàm anteà. Cur nõ poteras anteà per aërem videre, cùm per te optimũ ſit medium? Cur nunc

maior

maior apparet moneta? Neſcimus. Opinari licet aliquid tantùm: & nos id dicemus cùm ad rerũ examen ventum erit. Atque hæc de ſubſtantia externi medij: ad quã etiã referuntur craßities, vel tenuitas, magnitudo, vel paruitas, figura hæc, vel illa medij, per quod videtur aliquid. Hæc enim quamuis in aëre non omnia reperiãtur: tamen in factitiis medijs multùm variare faciunt rem viſam. Craſſum enim vitrũ aliter oſtendit, quàm tenue: quadratum aut rotundum aliter, quàm triangulare: magnum aliter quàm paruum. Oſtendunt id variæ fabricatæ criſtalli, vitríque normæ, per quas res erectas, vel inuerſas, huius, vel alterius coloris, figuræq; videas: denique diuerſas ab eo quod ſunt. Multum mare & ipſum cæruleum conſpicitur, & quæ ſub eo ſunt, eodem colore notat. Paucum contrà album. Quomodo fit id? Neſcis. Nec ego. Situs rei varius variare ſolet etiam ſenſum. Medij itidem. In ſpecillis id manifeſtum eſt: ſi oculo admoueas aliter referunt, quàm ſi paululum remoueas. In aëre non minùs. Lucerna cominus æqualis apparet, oblonga, quieta, parua, fulua: eminus rotunda, radians vndique, & inæqualis, ſcintillans, & mobilis (vnde Ariſtot. demonſtrationem ſuã aſſumpſit, vt probet Planetas eſſe prope nos: quia nõ ſcintillant) magna, clara, & ſine colore. Quæ longè ſunt, obſcura apparent, parua: quæ propè nimis, aut non videntur, aut aliter quàm ſunt. Quid facies? Medium tenendum. Vbi eſt medium illud? An ad duos paſſus, aut quolibet alio certo numero? Qui longè à nobis eſt, etiamſi celerrimè currat, tamen lentè ad modum moueri videtur: præcipuè ſi deorſum ex

Quæ ad ſubſtantiã medij externi referantur.

Situs rei varius, variare ſolet ſenſum.

Ariſtot. Demonſtratio de propinquitate Planetarũ vnde occaſionem ſumpſit.

alto, aut contrà inſpicias. Quæ ſenſim fiunt ſenſum effugiunt: vt radij motus in horologio. Quomodo certò iudicabis? Ignoras. Magis ego. Nec verò hoc parum ſcire refert. Hinc enim emergit perpetua dubitatio de magnitudine ſtellarum: vt de distantia, de celeritate, de loco taceam: quæ omnia inde videntur pendere. Quæ enim ad munus habemus, licet vtcumque identidem, & diuerſis ſenſoriis, ſi communia ſint, explorare, & certiùs proximè cognoſſe. At illa quis poteſt? Nec illa ſolùm. ſi è longè baculum aqua ſemi immerſum videas, contortus, aut refractus apparebit. Dices integrum tamen eſſe: quia aliàs expertus es. At fractus ſit, apparebit nihilominus fractus. Non enim hîc valet contrariorum ratio. Aſſeres integrum eſſe, ſuperiori ratione: & tamen falſum eſt. Quid facies, niſi ab aqua extrahere poſsis? Dubius manebis. In coloribus verò quantum interſit ſitus, oſtendit Iris, vitrũ aqua plenũ, columba variegata, ſericæ telæ ex diuerſis contextæ coloribus, vicinitas corporis ſplendentis alterius coloris (vt etiam, ſi plano perpendiculariter imponas auream, argenteamuè laminam: multóque magis ſi deorſum inclines): quæ omnia huc atque illuc mota varium admodum referunt colorem. In quo ſitu verum oſtendere colorem dices? In eadem parte modò ruber, nunc fuluus, dein cæruleus. Quis horum proprior? Dubitare tantùm licet. Numerum autem, figuram, motum, magnitudinémque à vario variari ſitu, (quoad ſenſum intelligimus, nõ in ſe) non eſt quòd prolixiùs oſtẽdamus: cùm id quotidiano vſu experiri poſsis. Atque ſufficiant hæc de ſitu. Externi medij variam diſpoſitionem ea, quæ per id referuntur, variare eſt neceſſe.

Situs colores variat.

Numerus, figura, motus, magnitudo, à ſitu variantur.

Varia diſpoſitio externi medij ſenſum variat.

ceſſe. Iam partim diximus. In craſſo aëre obſcura apparent omnia, parua. In tenui contrà. In prato omnia viridia fiunt. Circa rubra, aut crocea, his notantur corpora. In multa luce videre nō licet: præcipuè alba, aut maximè lucida corpora. In tenebris minùs. Circa has, vel illam, dubiè, & fallaciter. Quod medium? Deſigna tu. Sed & in aëre, artificioſo igne illuſtrato, alij ac alij videntur colores, aliæq; figuræ, pro materiæ ignis varietate. Si medium vitrum ſit, aut criſtallus, pro horum coloribus, variisq; figuris, & conſiſtentia, aliter, atque aliter res ſignificantur. Hæc media ſunt, per quorum medium res videntur. Alia verò per ſuperficiem oſtendunt. In his nulla conſtantia. Quot figuræ monſtroſæ, ridiculæ, multiplicatæ, inuerſæ, truncatæ? Quid nō fingunt ſpecula? Quid de his iudicabis? An figuram vides illam? Non eſt: quomodo videas? Vides tamen: quomodo id? Non ſine ratione ignoras. Tranſeamus iam ad internum medium, in quo tot contingunt difficultates. Elato oculo vno, aut in tranſuerſum deducto, (quanquam aliter Ariſt. ſenſerit) binæ res apparent. Vnde mirum, quòd qui ſtrabiſmo laborant binas res omnes non videant. Sed rationem in rerum Examine reddemus. Idipſum illud contingit, ſi in latus recumbens, corpus aliquod coram te habeas, quod inferiorem oculum cooperiat. Tunc enim ſuperior oculus omnia, quæ infra corpus illud ſunt, percipiet: alter verò ſolum corpus illud: nec diſtinctè, ſed nubis modò. ſic altero, quæ poſt corpus ſunt, inſpiciente, altero ipſum corpus, ſimul videmur videre corpora duo, quorum vnum ſupra aliud eſt. Faciliùs autem id experieris, ſi oculum vnum ad externum angulum

In mediis quæ per ſuperficiem oſtendunt nulla conſtantia.

In interno medio tot difficultates, quot in externo.

In tranſuerſum ductus oculus binas res refert.

mouens

mouens, quæ à latere ſunt reſpicias. Tunc enim altero oculo illuc vergente, naſus ſe obiicit videndus, apparétque vmbræ modo ea, quæ ab altero oculo videntur, ſuperinducere. Eodem modo ſi digitum oculis præſentes, non tamen eum inſpicias: ſed ad ea, quæ aut poſt eum, aut ad latera ſunt, animum vertas, duplex nihilominus apparebit. Idē continget, ſi ambos oculos ad naſum vertas: duplicia omnia videbūtur. Moto oculo vno, quæ videntur, moueri videntur. Imò ex duabus apparentibus rebus, altera mouetur, quieſcente alia. Sed & altera ad dextram, ad læuam altera mouetur, ſi librum inſpiciens, oculos per ſeipſos ſine digiti adminiculo iugiter moueas, lineas ſolùm reſpiciens non legendo. Accedit etiam ad hæc oculi ſitus profundus, vel eminens, natura, aut caſu. Quorum maxima in videndo diuerſitas. Multóque magis, ſi altero profundo, alter eminens ſit. Si quoque elatior alter, alius depreſſus: ſed hîc manifeſtus error. Illic autem, vbi vterque aut profundus, aut eminens, nullus. Ad ſitum etiam refertur maior, aut minor palpebræ commiſſio, aut apertio. Si lucernam inſpicias cōniuentibus oculis, apparebunt plurimi radij ad oculos protendi: mouentúrque ad motū palpebræ: ſi omninò aperias, quieſcunt, nec tam longi ſunt. Sufficiant hæc exempli cauſa: ex quibus tu alia complurima cōiectari, expeririq́ poteris.* Colores à vario oculi ſitu non minùs, quàm à vario rei videndæ, mediiq́ ſitu mutantur. ſed iam dictum eſt. Hæc tu forſan minimi facis: nec ſcientiam impedire poſſe cogitas. At longè aliter res habet.* Mouerunt enim hæc illos, vt & de omni quod ſenſibus apparet, dubitarent: & crederent, colores

Oculi ſitus viſum variat.

Quę ad oculi ſitum referuntur.

* Colores ab oculi ſitu variantur.

* Philoſophos quid mouerit aliquos dubitare de omni ſenſili. Pyrrhonici, Democrit. & Epicur. id aſſerebant. vide Laërt. 9. & 10. Plutarc. contra Colotem.

colores non in rebus permanentes eſſe: ſed à luce fieri, variarique. De quo alibi dictum à nobis eſt, vt videbis. ſed iam pergamus ad ſubſtantiam.

Interna media quinq;.

Interna media quinque numerantur à Philoſophis, viſus, tactus, guſtus, auditus, olfactus. Diuerſæ horum omnium ſubſtantiæ. Proinde & diuerſæ etiam res ab eis percipiuntur: ſunt tamen quædam communes. tetigimus ſuprà: magnitudo, numerus, figura &c.

Pro varia medij interni ſubſtantia varia eſt cognitio.

Percuſſionem vnam videt oculus: binum audit ictum auris: ſi non vidiſſet oculus, ſine dubio duos iudicaſſes fuiſſe ictus. Eſto cæcus: percutiam bis: aut ego ſemel: alius autem procul à me, ſtatim poſt me, quaſi alter Echo. Dices ab aliquo monitus, ſi nunquam vidiſti, Echo eſſe: & falſum. Imò vide. Iubeo alium clàm poſt me percutere. Dices Echo. non eſt. Currente equo iudicat ſæpiſſimè auris duos eſſe. Aut ſi duo ſint, æquali tamen gradiantur paſſu, vnum: imò oculus, ſi è longe ſit: ſi plura ſint quæ moueantur, magis vtrumque fallitur. In magnitudine non minus. quod oculus paruum, auris magnum: & contrà.

In figura, & magnitudine magis decipitur ocul' quàm tactus.

In figura multò magis decipitur oculus, quàm tactus: quemadmodũ & hic minus, quàm ille in magnitudine. Quæ propè ſunt, diſtantiſſima quandoque videntur viſui, & auditui: magis tamen huic: aliàs contrà. Non minus fallitur tactus in diſtantia: cui ſi magnum calidum adſit, etiamſi longè: tamẽ propè iudicat eſſe, propter magnam impreſſionem. Naribus quoque ſæpiſſimè imponitur.

Nil certius, nil fallacius ſenſu.

Quid multa profero? Nil certius ſenſu: nil eodem fallacius. Cui credes? an auri? an oculo? Lupum auribus tenes. ſequere.

Senſoriorũ varia diſpoſitiones ſenſum variãt.

Accedit maximum: horum omnium inſtrumentorum variæ diſpoſitiones, quæ vtplurimum

nos aberrare cogunt. Varij oculorum colores, varia temperamenta, conſiſtentia, ſubſtantia, quantitas, ſitus, perſpicuitáſque ſpirituum, & humorum, qui in eis habentur, an non maximam diuerſitatem pariunt in videndo? Quòd ſi medicè magis agatur, tunicarum ſubſtantia, optici nerui eadem, & quantitas ſpirituum, humorúmque hæc omnia, & perſpicuitas, quantùm viſum variare ſolent? ſæpe ab externa cauſa muſcas, floccos, aranearum telas, & ſimilia videre videmur: cùm tamen non ſint. Oculo inflammato, omnia rubra apparent: bile perfuſo, citrina: ſi humor pupillæ incumbat, perforata, aut velo obducta, aut magna, aut parua, aut dupla, aut obſcura. Vitia hæc ſunt morboſa: ſed ſanorum alij longè, alij propè: alius clariùs, obſcuriùs alius: hic magna, ille parua: hic rubra, ille crocea videt. Nullus denique aut perfectè, aut eodem modo vt alij. Quid ergo prohibet per oculum tot obnoxium mutationibus, imò & in ſe tam varium, per aërem non minùs, imò magis mobilem, & incertum, res varias, incertas, inſtabiles, aliter atque ipſæ ſunt, nos percipere? perpetuò falli? nunquam certi aliquid deprehendere, nec proinde aſſerere poſſe? Oculus verò omnium ſenſorium præſtantiſsimum, certiſsimúmque eſt. Quòd ſi ad alia te cõuertas, multò maius dubium.

Quod calidu ſemper eſt, de calido & frigido iudicare non poteſt.

Quomodo quod calidum ſemper eſt, de calido aut frigido rectè iudicabit? ſumus autem ſemper calidi. Qua ratione fit, vt, qui in termis, aut balneis arte factis ſunt, frigidam iudicent vrinã,

Ab aëre perpetuò afficimur. Aëra ſupernis & infernis.

& aquam tepidam: falsò per te. An non quæcunque tangimus, aëri expoſita ſunt, & ab eo afficiuntur? an non ab eodem nos perpetuò afficimur? an non & hic ab

ab aqua, terra, & aſtris? Quid igitur cogit, aquam frigidam dicere? Quid aërem calidum? Multùm calidis, minus calida frigida apparent. Tales forſan ſumus nos. Ergo aqua calida. Hyeme, quia à frigido maximè afficimur externo, nuper hauſta à fonte aut puteo aqua calida apparet, quia minus frigida: æſtate quantumcunque calida, aër, ſi curras, vel flabello moueas, frigidus videtur: cùm tamen per te calidus ſit: & tunc temporis multò magis. Quid ergo caliditas? Quid frigiditas? Vt videamus quæ calida ſint, aut quæ frigida, ratio nil hîc poteſt. Quis eorũ rationem nouit? Nullus. Senſibus committendum iudicium. At etſi ſenſus optimè perciperet, diſcernerétque qualitates illas: non tamen proinde ſciret: ſed ſolùm cognoſceret, quemadmodum ruſticus aſinum ſuum à vicini boue, aut ſuo diſtinguens. Nunc autem nec hoc præſtare poteſt tantùm. Quid ergo ſcimus? Nihil. Diſcurre per alios ſenſus. Minùs. At hæc eſt potior cognitio noſtra Quid faciet mens ſenſu decepta? Decipi magis. Falſo vno ſuppoſito, plurima infert: hinc alia (paruus enim error in principio, magnus eſt in fine). Tandem vbi falſitatem videt, (veritas namque vnica eſt, & ſibi conſtans) regreditur: quærit locum defectus cauſam. Non inuenit: ſuſpicatur hoc, vel illud medium. De hoc iterum quærit, an verum, an falſum. Noſſe non poteſt: quia ſupra ſenſum eſt. Probabiliter agitat. ſic in infinitum. nulla concluſio. perpetua dubitatio. Age, in te experire. Non impono. ſi tecum eſſem: facilè verbis oſtenderem omnia dubia eſſe: at charta non tot patitur: & properamus ad rerum examen: in quo experientia hoc indigitabo. Ex

Nil cogit aquã frigidam, aërem calidum dicere.

Ratio nil poteſt in ſenſibilibus

Mens ſenſu decepta magis decipitur.

ſuperioribus potuiſti vtcumque videre. meliùs deinceps videbis. Inſequor definitionem meam. Iam dictum eſt de re: & de mediis ad cognitionem: nunc de

Innumeræ in cognoſcente ignorandi occaſiones.

cognoſcente. Quot in hoc ignorandi occaſiones? Innumeræ. Vita breuis: ars verò longa, imò infinita: aut potiùs ea quæ arti ſubiacent, aut quibus ars ſubiacet. Occaſio

Hyp.1. Aphor.1.

autem præceps: experimentum periculoſum: iudicium difficile. Nec verò ſolùm ſeipſum præſtare oportet oportuna facientem: ſed & aſsidentes, & exteriora. Mirum, diceres Aphoriſmum in noſtri gratiam factum fuiſſe, in quo difficultates eius, qui aliquid ſcire debet, proponuntur: quas tu partim iam vidiſti, partim videbis nunc. ſic incipiamus ab incipiente homine: hunc enim in Aphoriſmo, per eum, qui oportuna facit, intelli-

Semel natus cerea moles eſt.

gimus. Semel natus hic cerea moles eſt, ferè omnis capax figuræ, tam in corpore, quàm in anima: ſed magis in hac. Ita vt non malè tabulæ raſæ, in qua nihil pictum

Non omnia in anima depingi poſſunt.

eſt, conferatur: nec tamen omnino benè, in ea omnia depingi poſſe, aſſeratur. Nec enim omnes ad literas apti ſunt, etſi omnia neceſſaria illis ſubminiſtrentur. Atque an in anima depingi poſſent rerum naturæ? infiniti? va-

Duo in nuper nato.

cui? Non videtur. Nunc autem non eſt. Duo ergo in nuper nato ſunt: nil actu impreſſum: potentia plura,

Paſsiua potentia.

vel pauca: hæc, vel illa. Omnia, nulli. Eſt hæc paſsiua

Paſſiua impotentia.

potentia tantùm: cui opponitur paſsiua alia impotentia: qua quis pluribus, vel paucis, his, vel illis omnino ineptus eſt. His duabus communicant nobiſcum etiam beſtiæ aliæ. Quippe pſyttacus prima illa potentia ſermones imitari poteſt humanos: quos ſimia ſecunda impotentia non poteſt. Hæ contrà, prima potentia plurima ad

ad hominis imitationē exequitur, quæ pſyttacus ob ſecundam impotentiam nequit. ſic inter homines hic ad Grammaticam ineptus omnino: ad nauigationem maximè aptus. Ille contrario modo. Eſt autem nobis potentia actiua, qua carent bruta, quâque ſcientiæ inueniuntur, & artes. Sed de hoc, vbi de Anima, latiùs agetur. Nunc ſufficiat adduxiſſe hæc, ad ea quæ ſequuntur, intelligenda. Quàm pauci ergo ex tot hominum millibus ſcientiis apti ſunt, etiam his quales habemus? Vix vnus, aut alter: perfectæ autem nullus. Oſtendo. Perfectus homo ſit oportet, qui perfectè aliquid ſcire debet. An aliquis talis eſt? Quòd verò talis eſſe debeat, vide. Animam tu quidem dicis in omnibus æquè perfectam (eius naturā ignorans, vt alibi monſtrabimus): corpus verò in cauſa eſſe cur hic doctior, ille minùs, ille nullo modo. Volo. An anima noſtra ſatis perfecta eſt, vt aliquid perfectè ſciat homo? Non. ſed ſit. Cui ergo minùs perfectū corpus eſt, minus perfectè ſciet: cui magis, magis: cui maximè, perfectiſſimè. Hoc enim rationabilius videtur colligi ex te, quàm contrariū. Cui datū eſt perfectū corpus? Nulli: vel clamāte medico: aut ſi daretur, nō niſi per inſtans duraturū. Quod ſi neges, nō probabo tūc: aliàs probaturus. Petā tamen aliquod à te: & ſcio quòd nō dabis. Ignoras enim, vt & ego. Perfectiſſimū autem cum Gal. voco corpus, quod temperatiſſimum, quod pulcherrimum. Atque ille temperatiſſimum tantùm (licèt & compoſitionis meminiſſe debuiſſet, propter inſtrumentarias actiones) perfectiſſimas edere operationes omnes vult. Inter quas intellectio, à qua ſciētia pendet, primas tenet. Sed & id ratione fulcitur.

Potentia actiua.

Pauci apti ſcientiis.

Perfecta cognitio perfectum requirit hominem.

Anima noſtra ſatis perfecta nō eſt vt aliquid perfectè ſciat.

Nullus homo perfectum corpus habet.

Quid perfectiſsimū corpus.

Intellectio actionum omniū perfectiſſima.

Plato etiã. 3. de Repub.

Bonus medicus morbos omnes pati debet.

Fuêre medicorum quidam, qui aſſeruêre, medicum, vt perfectus eſſet, omnes morbos priùs pati debere, quàm perfectè de his iudicare poſſet. Et non videtur omnino inepta opinio: licèt ſatius eſſet tunc non eſſe medicum. Nam quomodo de dolore ſententiam ferret rectam, qui nunquam doluit? Quos autem & dolores, & morbos in nobis ipſis experti ſumus, meliùs in aliis & dignoſcimus, & curamus. ſic quomodo cæcus, aut luſcus, de coloribus? ſurdaſter, de ſonis? paraliticus, de tactilibus qualitatibus iuſtum ferat iudicium? Perfectè ergo videat oportet, qui de coloribus: audiat, qui de ſonis: palpet, qui de tactilibus: guſtet, qui de guſtabilibus: moueatur, qui de motu: digerat, qui de digeſtione: doleat, qui de dolore: imaginetur, qui de imaginatione: memoretur, qui de memoria: intelligat, qui de intellectione perfectè iudicare velit. Aliàs, vt inquit Gal. erit nauta ex volumine: qui ſecurus in ſcamno ſedens, optimè portus, ſcopulos, promontoria, Scyllas, & Charybdes depingit: denique nauem per culinam, aut ſuper menſam optimè ducit. ſi verò mare conſcendat, eique clauum triremis committas, in ſcopulos, in Scyllas, in Charybdes, quas tam benè norat anteà, infliget. Aut vt ille, qui in foro deperditum aſinum, aut canem, propriis deſcribens ſignis, proclamat: quem tamen ſi coram habeat, non cognoſcat. Et hac ratione dicitur Chriſtus Dominus miſerias humanas ſubire voluiſſe: vt expertus calamitates noſtras, magis miſereretur. Meliùs enim qui pauper aliquando fuit, pauperi, qui captiuus, captiuo, qui denique miſer, miſero: quàm qui nunquam pauper, captiuus, miſer, illi, iſti, huic, compatitur. Perfectiſſimum ergo

Meliùs morbos in aliis curamus, quos experti in nobis ſumus.

cor-

corpus requirit perfectiſsima cognitio. ſit hæc vltima ratio. Perfecta omnia perfectis gaudent, à perfectis fiũt, & per perfecta. Quid perfectius creatione? A ſolo perfecto, perfectione ipſa, Deo fit. Quo medio? Perfectiſsima eius potentia, quæ ſola perfectiſsima, quia infinita ſola, quia ipſe Deus. Reliqua omnia perfectiora à perfectioribus fiunt. Quæ à corporibus cœleſtibus fiunt, ab imperfectiori fieri non poſſent. Ratio horum omnium. Agens, in paſſum vtcunque abit, tranſit. Quodlibet enim cupit in ſe aliud transformare. Quod non poteſt, niſi ſe illi communicet. Dúmque hoc agit, ab alio repatitur: dum hoc conſeruare ſe in ſuo eſſe conans (quod etiam inditum eſt omni enti: vnde & illud ſequitur, velle ſcilicet in ſe aliud conuertere: ne ſui vnquam finis eueniat) partim reſiſtit: partim, aliud in ſe conuertere etiam volens, quantum poteſt ſuam in agens extendit, & exercet potentiam, imprimitque vim: ſed quia inferius illi viribus eſt, vincitur in pugna, cogitúrque alterius vexillum ſequi, & ſe in illud inſerere, primo exuto habitu. Si ergo agẽs perfectum eſt: & actio perfecta eſſe debet: & media ad actionem exequendam: & patiens quod actionem recipit, in quantum hanc recipit: licèt aliter imperfectum ſit. Quòd ſi actionem nonſequatur patientis conuerſio in agens, ſaltim opus, quod à tali actione fit, perfectum à perfecto agente eſt, imperfectum ab imperfecto. Orta enim, vt dicunt medici, atteſtantur ſuis principiis. Quod quid eſt, id agit: & quale quid, tale agit, mediis vbique idoneis. Talia ſunt quæ agenti ſimilia. ſic enim meliùs ambo in patiens conſpirant. Perfectum ergo agens meliùs perfectis adiu

Perfecta omnia perfectis gaudent: à perfectis, & per perfecta fiunt.

Agens in paſſum trãſit.

Cauſa repaſsionis.

Omni enti inditũ eſt ſe conſeruare.

Paſſio fit ob debilitatẽ.

Agens perfectũ actionẽ, & opus edit perfecta.

Orta atteſtantur ſuis principiis.

Media idonea sũt quę agenti ſimilia.

adiutum inſtrumentis, & mediis, in patiens aget, opusq́; intentum peraget, quàm imperfectus. Vide id in omnibus, tam naturalibus, quàm voluntariis actionibus.

Sol perfectiſſimum om̄n corporum.

Sol perfectiſſimum omnium corporum (vnde plurimi Deum illum exiſtimarunt) quam edit actionem? Perfectiſſimam: ſimilem Dei actioni. Hic enim creat: ille generat omnia: qui ſecundus eſt à creatione gradus. ſed differunt. Nam Deus à ſe, ſolus, ex nihilo, & ſine medio, aut inſtrumento creat. Sol à Deo potentiam habens, cum homine, ex ſemine, & medio calore hominem generat. licèt quandoque etiam ſine congenerante plurima ſolus generet, vt murem ex ſtercore, ranam ex puluere cum pluuia, locuſtam, pulicem, culicem, lacertam, ſcarabeum, pediculum, & plurima alia animalia: & inter plantas philitidem, ceterach, politrichum, adianthum, lichenem, pulmonariam, viſcum, fungum: & inanimata omnia, aurum, argentum, lapides, gemmas omnis generis: & elementa ipſa ex ſeipſis inuicem. ſed obiicies forſan Solem corrumpere etiam: quæ eſt peſſima actio, & imperfecta, ſi generatio perfecta eſt. At non ita habet.

Pythago. & Aegyptij. vide Laërt. 8. & Plutar. de Amore.

Differētia inter creationem, & generationem.

Sol nō corrumpit primò.

Nec enim corrumpit, ſed dum generat, neceſſariò corruptio ſequitur. Quòd autem generet primò, patet.

Ens prius eſt nō ente, & actus priuatione.

Prius enim eſt ens non ente: actus priuatione, dignitate, præſtantia, & natura. Corruptio autem non ens eſt, priuatio, deſtructio huius entis, nihil. Ergo prior generatio corruptione. Ergo ad illam ſequitur hæc: non contrà. Ergo generat Sol primò: corrumpit ab euentu, & ex conſecutione. Quod inde etiam manifeſtum fit.

Nullū ens nihilum intendit, neq́; malū per ſe.

Nullum enim ens propter nihilum agit, aut nihilum intendit.

intendit. (Vnde & neque malum per ſe: malum enim priuatio boni eſt, quaſi nihil) omnia namque propter finem. Nihil autem finis enti eſſe non poteſt. Finis enim perfectio eſt: quæ inter entia primas occupat. Nihil priuatio, deſtructio, defectus, mera entis negatio. quo alio quàm infeſtißimo nihili nomine nil ipſum vocabo? omnino perfectioni, entique oppoſitum, inimicum. Nil denique. Quis illud intendet? quis quæret? Omnia naturaliter id fugiunt. Nil me, præter hoc nihil, perterret, triſtat, animo proſtrat: dum cogito, me aliquando illius aulam inuiſurum: niſi fide, ſpe, & charitate comitata, metum hunc, nihilque, ſimul eius cauſam, deſtrueret, méque confirmaret, poſt compoſiti huius diſſolutionem, indiſſolubilem cum Deo Opt. Max. nexum promittendo. Sol ergo perfectißimum omnium corpus, corruptionem intendat, efficiat? Generat ergo. Quo medio? Calore, omnium qualitatum perfectißima, præſtantißima, actuoſißima. Videbis hoc in rerũ Examine. Lucem tu etiam addis: ſed ego non conſentio. Tamen pro me ſtat. Illuſtriſſima res eſt lux, amicißima, charißima. Vitam huic conferunt: vt mortem tenebris. Exhilarat nos. Ea media pulcherrimas omnium res cognoſcimus, plurimas. Deus ſe lucem vocat. Sine luce cæcutiamus, obdormiamus, obmuteſcamus, tanquam mortui vagemur, nec ſolùm nos diſcernentes, nedum rerum naturas cognoſcentes. Vides quantum in tenebroſa, nubiloſáque nocte ſilentium? Penè alterum chaos videtur, mors. Sanè ſine luce viuere nollem. Vtriuſque parens Sol, vtroque, calore ſcilicet & luce, ad generationem

Finis perfectio eſt.

Omnia fugiunt nihilum.

Calor om̃ qualitatum perfectiſſima.

Sol nõ agit luce.

Luce media pulcherrimas res cognoſcimus.

tionem vtitur, vt tu vis. Quòd verò non ad corruptionem, oſtendunt hæc eadem. Accedente ad nos Sole omnia reuiuunt, renaſcuntur, pullulant, germinant, frondeſcunt, florent, fructificant. Animalia frigore torpentia, & ſemicorrupta, omninóque corrumpenda, ſi diutiùs abfuiſſet aſtrum, è latebris exeunt, ad motum promptiora fiunt, lætantur, currunt, ſaltant, geſtiunt, canunt, ad generantis aſtri aduentum apta generationi fiunt, in hanc læta feruntur. Denique ver & æſtas generatio ſunt, & vita. Ego tunc ſolùm viuo. Abeunte autem à nobis dextro Dei oculo, (ſic enim Solem libet vocare) omnia languent, torpent, labuntur, pereunt. Quid autumnus & hyems niſi perpetua mors? Mortem frigidam, gelidam, rigidam, horridam, pallentem vocant poëtæ, & meritò. Vitam contrà floridam, virentem, vegetam. Mors à frigore eſt: vita à calore: calor à Sole. Hic ergo perfectiſsimus omnium corporum, perfectiſsima omnium qualitate, calore, perfectiſsimam omnium actionum naturalium, generationem ſcilicet, edit. Hæc de naturalibus. In voluntariis autem, nonné pictor, ſculptor, cytharedus, meliùs pinget, ſculpet, pulſabit, ſi perfectioribus, quàm ſi imperfectioribus vtantur mediis & inſtrumentis? An benè canet raucus, ſaltabit claudus, ſcribet qui inconcinnam habet manum? Qua quidem manu quod perfectius à natura excogitari potuit inſtrumentum? Nullum ſanè, vt optimè Gal. noſter proſequitur.1. de Vſup. Perfectiſsimum autem omnium animalium homo, ad perfectiſsima inter cætera animalia opera edenda, perfectiſsimo etiam omnium eguit

Acceſſu ſolis omnia vigent, receſſu torpēt

Ver & æſtas generatio ſunt & vita.

Hyems & autumnus mors.

Mors à frigore: vita à calore fit.

Generatio perfectiſsima actionū naturaliū.

eguit inſtrumento. An ſi imperfectius fuiſſet iſtud, potuiſſet ille tam perfecta exequi munia, tótque, quàm exequitur. Non, cogito. ſed quorſum tot? Huc: vt probemus: omne perfectum producere perfectum, & vti perfecto ad eius productionem. Quid inde? Hoc. Humana anima perfectiſsima omnium Dei creaturarum, ad perfectiſsimam omnium, quas edere poteſt, actionum, perfectam ſcilicet cognitionem, perfectiſsimo eget corpore. Quid? dices: à corpore non non pendet intellectio, nec ab eo vllo modo iuuatur, ſed ſolummodo ab animo perficitur. Hoc falſum eſt, vt alibi probauimus. Vanum eſt dicere, animum intelligere, vt & audire. Homo vtrumque agit: vtrobique corpore, & animo vtens: & quodcumque aliud cum vtroque ſimul exequens: nihilque, non vtroque fauente, conferente, agente. ſed, ſi in dictis tuis conſiſtas, idipſum probatur. Cur hic doctior, ille minus? Animus æquè perfectus in vtroque. Ergo in corpore defectus, vt tu dicebas. Ergo doctior perfectiori potitur corpore, quomodocumque illo vtatur, ſiue ad imaginandum, ſiue ad intelligendum. Ergo doctiſsimus perfectiſsimo. Ille autem eſt verè ſciens. Quale autem ſit perfectum corpus, diximus iam. Cúmque illud nuſquam inueniatur, nuſquam etiam perfecta cognitio, neque proinde ſcientia, quæ idem eſt. Sed dices forſan: ad intelligendum non egere nos brachiis & cruribus: proinde etſi illa defectuoſa ſint, modò cerebrum benè habeat, ſufficere. At deciperis: ſi membra à primordiis generationis prauè conformata ſunt, defectus fuit aut in materia ex qua

Humana anima ad cognitionē perfectiſſimo eget corpore.

Vanum eſt dicere animum intelligere.

Perfectiſſimus homo, ille & pulcherrimus.

facta ſunt, aut in virtute formatrice. Vtroque modo aliquod ex principibus membris, aut plura imperfecta ſint neceſſe eſt. De materia non eſt dubium: ex eodem enim ſemine fiunt membra omnia. Virtus autem non debilis primò per ſe eſt: ſed quia deficiunt ſpiritus, aut temperies, eius præcipua inſtrumenta. Quocumque autem horum deficiente, etiam in internis defectus eſt. ſed etſi ſolùm in externis eſſet, ab his internus communicaretur. Debilia enim extrema non perfectè attrahunt, retinent, coquunt, expellunt: vnde ſanguis inficitur excrementis. Ab hoc ſpiritus, & membra interna: ſi poſt formatum perfectum corpus & natum, deformitas accidat: vel ab interna: vel ab externa cauſa accidit. Quomodocumque contingat, interna etiam eodem modo, quo ſi à primordiis eueniret, alterat, & à perfectione diſturbat. Denique perfectum corpus aut nuſquam eſt: aut per momentum tantùm durabit. Nullus ergo ſciens. Nil ſcitur. ſed dices forſan: etiam imperfectum corpus ſcientiis aptum eſſe. Videtur enim difficile creditu, nullum ex hominibus ſcientiis idoneum. Ego verò hoc, vt & plura alia, libens concedo. Non tamen quodcumque. Nam neque tu id vis: neque probaueris vnquam. Certo ergo quodam temperamento præditum eſſe illud neceſſe eſt. Quale eſt illud? Forſan non dabis. ſed eſto, dederis. Hic nuper natus quot ſubit mutationes ab aëre, loco, motu, cibo, doctrina? Cogita tumet. Si diues, delicioſè tractatur, pingueſcit, totus corporeus fit, ineptus ad ſtudium. Anima enim & corpus vtcumque contraria expetunt, per te, vt in Anima dicemus. Quin neque parentes eum ſtudio & laboribus conſumi

Ex eodem ſemine fiũt membra omnia.

Homo plures ſubit mutationes.

Anima & corpus vtcumque cõtraria expetunt.

conſumi permittunt: ſed in corporis, & ad corporis cultum componunt omnia: de moribus ſolùm (& ô vtinam) modicum ſoliciti. Et (vt hominum maior pars facit, & quidem prudenter, natura ad hoc impellente) ſanitati, & diuitiis, reliquiſque, quæ vitam beatam efficere poſſunt, ſtudere docent: vnde euenit vt tam pauci ſtudio literarum incumbant. ſed eſto, permittant, & velint parentes: puer detrectat. Corpus enim otium ſemper expetit: labor nobis inimicus omnibus. Diuitiæ reuocant animum, delitiæ diſturbant, pellicit mundus. Illéque ſanè ſummus mihi eſt Apollo, qui, cùm huius ſeculi bonis frui queat, his neglectis, rerum contemplationi ſe dedit, miſerrima omnium ſtatus permutatione. Sed rara auis in terris. Omnes aut ad laudem, aut dignitates, aut diuitias: vix vnus ſcientiam amplectitur propter ſeipſam: ſicq; tantum quiſque laborat ſolùm, quantum ſufficiat ad acquirendum finem, non ſcientiæ, ſed ambitionis ſuæ. Egeni autem ad ſtudia plurima aduolant, triſti principio, aduerſo medio, turpi fine. Triſtis enim egeſtas eſt, quæ impellit, eadem impedit: eadem ſatiata finit ſcientiam pauperis. Non enim amplius ſtudent, quàm vt eam fugere valeant. Hinc illud: Ingenium volitat, paupertas deprimit illud. Et illud: Diuinũ ingenium plena crumena facit. Et ille: Quærenda pecunia primùm eſt: Virtus poſt nummos. vtq; ſine Cerere & Bacho friget Venus, ſic Pallas. Pſittaci proinde vino poto meliùs garriunt, diſcúntque: & quidam etiam homines. Vnde: Fœcundi calices quem non fecêre diſertum? Quid non tentare cogit fames? Quid plura refero? Nunquam finem facerem. ſit hæc

Cur pauci ſtudeant.

Corpus otium expetit.

Omnes ad honores aut diuitias ſtudent.

Egeni plurimi ad literas currunt.

Pſittaci vino poto meliùs garriũt.

Studenti finis debet eſſe, ſcire.

concluſio. Studenti nullus finis eſſe debet alius, quàm ſcire. Egeno verò hic aut non eſt, aut eò ſolùm eſt, vt egeſtatem vitet. Quare qui propter ventrem ſtudebat ſolùm, hoc repleto obdormit, ſcientiasq́ poſt tergum mittit, quibus non delectatur, quia ineptus eſt illis: ſi verò aptus delectetur, impedit egeſtas: & hoc miſerandum. Quòd ſi adhuc & diuitem, & pauperem omnia neceſſaria habere ad ſcientiam contendas, & voluntatem non deeſſe, ſupponamus ſic eſſe, vide quæ ſequãtur difficultates. Incipiens vterque inſtruendus eſt. Quis enim tam fœlix, vt ex ſe doctus euadat? Atque quot miſeriæ in inſtructione! quam pauci bonos nanciſcuntur doctores! Hi vel propter præmij paruitatẽ, vel ob deſidiam, vel ob inualetudinem, vel ob egeſtatem, (cui dum prouident, ſtudio vacare nequeunt) vel ob inuidiam, vel ob metum, vel ob ſuperbiam, vel ob amorem, vel ob inimicitiam, vel ob diſcipulorum ineptitudinem, (ſi talem de eis conceperint opinionem) vel (quod omnium peſſimum, magisq́ crebrum) ob inſcitiam: hi inquam ob hæc omnia, vel plura, aut veritatem, ſi nouerint vtcunque, celant, aut f[illegible] docent. Quo quid calamitoſius tyroni euenire poſsit? Hic enim credit, vt & conuenit, & neceſſe eſt incipienti: ſemelq́ ebibitum errorem, virum vnquam in poſterum, quacunque ratione id coneris, deponere poteſt. Tanta eſt recipiendi, retinendiq́ vis puerilibus annis: præcipuè ſi præceptoris authoritas maxima fuerit. Vnde illud: Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu. Hinc illorum Αὐτὸς ἔφα tam illiberum, indignúmque Philoſopho. Hac ratione & ille cum incipiente ſimplex paciſcebatur præmium:

Nullus ex ſe doctus euadit.

[Cau]ſæ docendi falſitatis.

Tyro credere debet.

Magna pueris recipiendi promptitudo.

Indigna Philoſopho ſententia.

Timotheus

mium: cum eo autem qui ſub alio didicerat præceptore, duplum: cùm duplo etiam labore opus eſſet, altero ad eradicandum errorem, quē iam ebiberat, ad ſeminandam veritatem altero. Hinc Philoſophorum ſectæ natæ ſunt: illúdque, Iurare in verba magiſtri. Vnde tot tantáque effundunt: hic pro defenſione huius: ille contrà, vt expugnet: volumina implent de intelligendo præceptore: nouas fingunt, infinitáſque explicationes, intelligentias, diſtinctionéſque, quas nunquam ne ſomniauit quidem ille. Quinimò & tam ſtulti aliqui ſunt, vt omnia, quæ ab hoc, vel illo authore tradita ſunt, defendere ſe poſſe iactent: ad idq́ ſe parent nugis, tricíſque adeò circunſepti, & armati, vt venatorem dicas, qui retibus turdos, fictóque ſibilo aucupari tentet. Quibus ipſimet irretiti, ſeipſos explicare nequeunt: ſicq́ incidunt in foueam, quam aliis parabant: moréque Aeſopici aucupis, dum columbo inſidiantur, à colubro capiuntur. Et quemadmodum ij qui tormentis vtũtur bellicis, (hacquebutas, aut ſclopetos vocant) dum, vt alium occidant, oculo admouentes vni, vt rectà feratur glans, ignem pulueri immittunt, ſi obſtructa nimis fuerit machina, contrarium experiuntur, quàm volebant: recalcitrante ſcilicet illa, capútque illis confringēte. Sic hi dum aliis machinantur falſa, ipſi falſis inuoluuntur. Alij colligunt præcipua, Epitoméſque faciunt. Alij in tabulas digerunt, in capita, in libros, quæ ab aliis confusé ſcripta ſunt. Alij contrà ampliant, addunt, extendũt, commentantur, & commentiuntur plurima. Alij ſuperſtitioſa, fatuáque pietate, diſsidētes conciliare, in pacémque omnino bellantes redigere conantur. Alij contrà eadē ſentientes

Vnde Philoſophorũ ſectæ.

Vanę occupationes.

Stultitia eorum qui omnia quę ab alio dicta ſunt, tuentur.

Inutiles labores.

tientes inimicos faciũt, dum diuerſa ſcribere, & intelligere affirmant. Alij opus hoc illius eſſe aſſerunt. Alij contrà, ſed alterius. In his autem omnibus probandis, quibus non vtuntur argumentis? quid non fingũt? quid non tentant? quid non excruciantur? Si non ſufficiãt falſa probabilia, vtuntur veris improbandis, contumeliis ſcilicet, inuectiuis, famoſis libellis, iurgiis. Denique his non contenti, ad arma veniunt, vt quæ ratio non potuit, vis cogat, militum modo. Sic qui ſcientifici dicũtur, bruta fiunt. An nõ hæc furor, & inſania? Qui naturam inueſtigare dicuntur, nil minùs quàm id agunt: dum quid hic, illéue voluerit, non quid hoc, illúdue in natura ſit, digladiantur: totámque in illis abſumunt vitam, ſimiles cani, qui viſam vmbram in aqua carnis, quam ore ferebat, hac dimiſſa, ſectatur irrito, inanique conatu: tauróque, qui hominem ſectans, inuento huius pallio, in id ſæuit, hominis ampliùs non ſolicitus, immemórque. ſic illi naturam quærentes, ad homines ſe conuertunt, illam omnino relinquentes. Proinde nil ipſi ſciunt aliud, quàm pſittacorum more referre ea, quæ in aliis ſcripta inuenêre, prorſus ignari eorum quæ proferunt. Et horum quidem maxima inſcientiis multitudo: qui autem naturam ipſam in ſe ſcrutetur, vix vllus, aut ſaltem admodum pauci, quíque apud illos, & vulgum indocti iudicantur.

Pauci naturam in ſe contemplãtur.

Nec mirum. Iudicat enim quiſque pro natura ſua reliquos. Sic doctus doctum iudicat, & laudat, quia percipit quæ dicit: indoctus negligit, quia non capit: contrà extollit inertem, quia idem cum eo ſentit. ſimile enim ſimili gaudet, diſsimile reſpuit. Sub quocumque autem

Quiſque pro natura ſua reliquos iudicat.

Simile ſimili gaudet.

horum

horum infœlix iuuenis literas ebibat, vt frequentiùs ebibit, (fœliciſsimus enim ille eſt, qui ſub experto magiſtro, veréque docto initiatus eſt, vt & rariſsimus) actum eſt de eius ſcientia: niſi aliquo actus ſydere reſipiſcat. Atque ſi ſemper ſub eodem ſtudeat doctore, (quod vix vnquam fieri poteſt) ſemper errabit, ſi ſemel errauerit. Imò continuò magis errabit.

Fœlix qui probũ nanciſcitur doctorem.

Paruus enim error in principio, magnus eſt in fine: & dato vno abſurdo, plurima ſequuntur.

Paruus error in principio magnus eſt in fine.

Quis autem eſt qui ſemel non erret? Aut quis qui ſemel erret? Dubito an ſemper non erremus.

Ferè ſemper erramus.

Quòd ſi à pluribus doceatur, hoc opus, hic labor eſt. Pauci quos æquus amauit Iupiter, aut ardens euexit ad æthera iudicium, diis geniti, potuêre ab erroribus ſe expedire: tenent media omnia ſyluæ difficilimæ. Dum diuerſi hi perpetua contentione ſe agitant, miſerum incipientis ingenium miſerè diſtrahunt, dilacerántque. Hic illi hoc inculcat: ille contrarium perſuadere conatur. Quis enim duos in omnibus conuenire vidit?

Vix duo in omnibus cõueniunt.

Atqui maximum veritatis, proindéque & ſcientiæ alicuius, certitudinis indicium eſt doctorum concordantia. Veritas enim ſemper ſibi conſtat.

Veritas ſemper ſibi conſtat.

Contrà verò nil magis arguit incertitudinem ſcientiæ, quàm diuerſitas opinionum artificum. Quod commune eſt omnibus ſciẽtiæ cuiuſlibet doctoribus: vt inde colligas etiam quàm parum certitudinis ſcientiis inſit noſtris. Sic debilem tyrunculum aduerſi doctores trahunt in confuſionem, ambiguitatémque. Qui ſubinde neſcit quò ſe vertat: ſed prout illi videtur vel huic, vel illi adhæret: ſæpiùs decipienti. Hic enim plurimùm garrit, vt mos eſt illis qui falſa aſtruunt: ſicq́; paupere iuuenculũ ad ſe trahit,

Qui falſa aſtruunt plurimum garriunt.

qui victorem iudicat eum, qui magis clamauit. En tibi ſcientem. Sic multo tempore in his verſatur proceſſus: ſæpius tota vita. Quòd ſi ad methodum docendi accedamus, non hîc erit minor difficultas, quinimo maior: ſiue eos, qui viua voce docent, ſpectes, ſiue qui ſcriptis. Eadem enim vtriuſque ratio. Porrò maxima hinc diſcenti accedit vel vtilitas, ſi bona methodo vtatur doctor: vel difficultas, & damnum, ſi peruerſa. Nihil enim tantum in docendo momentum habet, quantum methodus: quæ ſubinde tam varia hominibus eſt: quaq; vti ſcire non minus laborioſum, ingenióque plenum eſt, quàm vtile: nec minus rarũ, quàm neceſſarium. Nullus proinde eſt qui huic plurimùm non ſtudeat, inſudétque: paucíque admodum, aut ferè nullus, qui vel ſcopum attigerit, vel attigiſſe credatur. Cùm enim ars infinita forſan ſit, vt iam diximus, vita verò omnium breuiſſima rerum, cui illam commenſurare oportet vel docere, vel diſcere volenti, maximam nobis imponit curam, conantibus ſcilicet infinitum finito metiri, & quod magis eſt, comprehendere: vnde tanta ſcriptorum varietas. Quorum hic artem contrahere (cui vitam producere non licet, quod potius eſſet, & neceſſarium) dum nititur, longiorem efficit viam, difficiliorémque breuitate, ſubindéque obſcuritate ſua (Nam obſcurus, fio dũ breuis eſſe laboro) tempus nobis abſumens, quod rebus intelligendis, non eorum ſcriptis impendi deberet: capitáque rerum ſolùm nobis deuoranda dat. Alter dum artẽ fusè, vt eſt, prodit, in primis conſeneſcit principiis, noſq; cum illo. Hos, qui impatientes laboris ſunt, quique acutiore ingenio, damnant: quòd pluribus verbis, quæ hi breui

Maxima vtilitas diſcenti, ſi docens bona vtatur methodo.

Laborioſum eſt ſcire methodo vti.

Pauci rectà vtuntur methodo.

Vnde ſcribentium tanta diuerſitas.

Breuitas obſcuritatem parit.

breuibus perciperent, inculcent. Laudāt verò moroſi & rudes, quibus nihil vnquam ſatis explanatum. Illi cōtrà. Si quis medio ſcribat modo, (ſi quis forſan ſit) ab his omnibus improbatur: & quòd nō ſat breuis, & quòd iuſto breuior. Medium enim vtrique extremo vtcūque contrarium eſt. Ab iis ſolùm commendatur, qui medio etiam gaudent, & ipſi mediocres. Hi rari admodum, ſicut & pulchra omnia, incognitique. Iam docti alij ab his iudicantur: ab illis contrà. Hic loquitur comptè, pulchréque: ille aſperè, & rudè. Aliorum hic labores ſurripit, pro ſuiſque venditat, repetit alius integras ſuas paginas, ſui immemor: hic omnia vbique miſcet, & cōfundit, ille nuda omnia & indiſcuſſa relinquit: garrulus hic, & ſophiſta, ille ſeuerus, & grauis: hic nouorum inuentor acutus, ille veterum aſſertor ineptus. Quid denique dicam? Quis omnibus placuit vnquam? Nec natura ipſa, vt quam quidam damnare, increparéque auſi ſunt. Tanta eſt in rebus varietas, vt natura in his luſiſſe cernatur, confuſionéque noſtra ſibi placuiſſe videatur: vt nos eam hinc inde quærentes, coram nobis exiſtens deluderet, irrideretq́. Nec in variis ſolùm rebus varietas conſpicitur. Idem homo modò vult, modò recuſat: modò id aſſerit, tandem idem damnat: iam hoc profitetur, de quo ſi eum manè quæras, non meminit ampliùs, nec meminiſſe vult. ſed & in hac cæli parte nunc vigent literæ, tandem omnimoda brutalitas. Illic olim omnia enſis & arma, nunc nihil habes præter libros. Et, quod magis, hæc opinio nunc placet omnibus, hic Doctor in pretio eſt, manè omnino aliter. Horum omnium exempla videbis ſi hyſtorias legas: adducam

Mediū vtrique extremo vtcumque contrarium.

Nullus vnquā omnibus placuit.

Natura cōfuſione noſtra ſibi placuiſſe videtur.

Exempla ſucceſſionis rerum.

Græcia olim illuſtriſſima in literis & armis.

tamen vnum, alterúmue. Quid olim Aegypto, Græciaq́; luculcntius in literis? Quid in idolis colendis fertilius? Vbi illuſtriores viri, tum in ſcientiis quibuſlibet, tum etiam armis? Nunc verò nec ibi muſæum inuenias, nec idolum, nec inſignem virum. In Italia, Gallia, Hiſpania nec per ſomnium doctor erat: omnia Mercurius, & Iupiter. Nunc hîc ſedent Muſæ, hîc habitat Chriſtus. Iam in Indis quanta hucuſque regnauit ignorantia? Iam nunc aſtutiores, religioſiores, doctioréſque ſenſim nobis fiunt. ſit hoc ſatis. Quid ergo faciet in tanta rerum varietate calamitoſus iuuenis? Quem ſequetur? Cui credet? Huic, illi, nctlli. ſic ipſe elegit, ſi liber ſit. Sin minus, vel totus huic, vel totus illi, vel totus nulli. Quod horum melius? In omnibus fallacia & miſeria. Si totus ſe dedat alicui, ſeruus fit, non doctus: illiúſque dogmata quo iure, quáque iniuria tuetur quantum poteſt. ſic fit miles, qui ducem ſequitur quocumque trahat, vt pro eo pugnet: non memor ampliùs ſui, cum eóque perit. Sic iuuenis noſter, eiúſque ſcientia perit, quoties ſc alicui pertinaciter adnectit. Nec enim ſine diſpendio veritatis quis poteſt iurare in verba magiſtri. Quòd ſi omnibus æquè credat, æquéque nulli: vt ab omnibus excerpat, quæ ſibi videantur, magis liberum hoc eſt: ſed & difficile magis. Quanto enim iudicio eget qui horum lites dirimere conatur? Quiſque pro ſe ſuas habet rationes, argumentáque, vt ſibi videtur, inexpugnabilia. Neque tamen inter hos iudicium ferre ſine iudicis periculo eſt: qui pro quocumque tulerit ſententiam, pro eo ſibi ſtandum etiam proponat. Quòd ſi malè iudicauerit, ſententiæ ſuæ

Diſcens nō alicui aſtringi debet.

pœnam

pœnam feret. Ignorabit enim veritatem, ſicut & alter pro quo malè ſententiam tulit, quod peßimum eſt. Sed & pro quocumque ſententiam ferat, cum eo contra alium ſemper illi pugnandum eſt: alio ſemper negocium faceſcente ambobus, nouáque fingente arma, quæ repellere neceſſe eſt. Sæpéque contingit, vt, quemadmodum in bello quis, quanquam æquitate, armis, & viribus maior hoſte ſit, arte tamen & aſtu circunuentus pereat: ſic qui veritatem tenet, tuetúrque, argumentis contrariis obruatur: quibus cùm reſiſtere nequeat, animo deſpondet, veritatémque deſerit, vt hoſti ſe dedat. Hoc vt ſæpe contingit, ſic veritatem obfuſcat, dum qui falſa adſtruit acutus eſt, ſubtiliſque. Et id promouit ille ſyllogiſtica ſua ſcientia, in qua optima conſequentia ex falſo quandoque verum ſequitur. ſic verum nunc cum vero, nunc cum falſo mixtum non diſcernitur: ſed nunc verum falſum apparet, nunc falſum verum. ſicq́ qui meliùs retes ſyllogiſticos extendere nouit, hic quod vult adſtruit. Cúmque ignari docendi eſſent veritatem, cauendúmque omni modo ne deciperentur, præcipuè quibus eam inueniendi non eſt poteſtas: ille contrà eis inſidias ſtruere docuit, quibus veritatem, ſi eam vtcumque tenent, deſerant: quam aliàs, niſi telis his circumuenirentur, tenerent. Sic vidi ego quandoque garrulum ſophiſtam conantem perſuadere ignaro cuipiam, album eſſe nigrum: cui hic: Ego non intelligo rationes tuas, quia non ſtudij vt tu: benè tamen ſentio, aliud eſſe album à nigro: argue tu modò quantumcumque volueris. Et ſanè memini, dum

Sæpe quis ſophiſmate deceptus veritatem deſerit.

Quid profit ſyllogiſtica ſcientia.

Dialecticæ initiarer ferè puer, à prouectioribus ætate, & ſtudio in certamen ſæpe prouocatum, vt ingenij mei periculum facerẽt: qui ſubinde fallaces ſyllogiſmos mihi obiiciebant: quorum ego fallaciam non vidẽs, aliquando onere premebar, falſáque concedebam, non tamen manifeſtè falſa: cùm tamen manifeſtè falſa ſequebantur: tunc cruciebar admodum, ſi ſtatim defectum non oſtendiſſem: nec quieſcebam donec inueniſſem. An nõ ſatius fuiſſet, tempus, quod in quærendo defectu ſyllogiſmi abſumebam, in cognoſcenda cauſa aliqua naturali diſpendere?

Verboſior doctior eſt apud Dialecticos.

Denique apud hos ſyllogizantes ille doctior eſt, qui meliùs garrit: ille verum protulit, qui decipulam optimè conſtruendo, ſocium, aut aduerſarium vicit, eóque redegit, vt aut concederet infallibiles quas vocant conſequentias: (quas negare eſſet ridiculum, & impium: plenæ tamen ſunt rimis, laqueiſq́; quos qui non videt, ab eis captus cogitur dare manus, concederéque quod alter volebat, falſum licèt) vel cùm captum ſe videat, nec tamẽ dolum percipiat, ferè obmuteſcat.

Syllogiſmorũ doctrina ſcientiis pernicioſa.

Hãc vocant ſcientificam ſyllogiſmorum doctrinam: qua nil ad ſcientias pernitioſius.

Ariſtot. Elenchi.

Quod ille ipſe videns, cauillatoriam aliam ſcripſit, vt ab illorum deceptionibus eriperemur. ſic venenum bibendum dedit: poſteà alexipharmaco curare tentat, & ipſe venenoſo. Sed fortius eſt primum: proindéque vincit plurimùm, interimitque veritatem.

Dialecticorum inuẽta vt ſophiſmatis reſiſtant.

Cui vt reſiſtant poſteri, quot commenti ſunt conditiones? quot alias fallacias? quot volumina ſuppoſitionum, indiſſolubilium, exponibiliũ, obligationum, reflexionũ, modalium? Vide quanta ſubtilitas, & ſcientia, quãnta eius vis.

Dialectica altera Circe.

Iam altera Circe Dialectica eſt: in

aſinos

aſinos eos conuertit. Nil certius. Pontem ſtruxère in medio ſcientiæ ſuæ, quem aſinorum pontem vocant. An non digni ſunt auena, propter præclarum inuētum? Prope pontem iacent aſini depicti, Circeas bibentes aquas: quibus inebriati, circa pontem perpetuò rudunt. Mihiq́ ferè idem accidiſſet, ni Vliſsis carminibus adiutus, incantantes vitaſſem pontis dominas Circeas ſyllogiſmorum figuras. Quid non cruciantur miſeri aſini illi pro fulcienda antiqua habitatione? Quibus modis Dialecticam ſuam Circem honorant, defendunt, laudant, depingunt: ſimiles Aeneæ, qui ſui oblitus, Italiæq́ quam petebat, omnino immemor, effœminatus, & vecors, laſciua indutus clamyde, Didoni factus in mancipium, huic totus ſtudebat, hanc colebat vnam: quouſque à Mercurio monitus erubuit, cognouitq́ apertis oculis ſe miſerè illaqueatum eſſe: depoſitáque ſtatim fœmina, virū aſſumpſit, deincepsq́ magnæ orbis partis factus eſt dominus, Virtute duce, comite Fortuna. Atque ô vtinam Mercurius ego eſſem noſtris Aeneis, vt relicta infirma, incantatricéque Dialectita, ad naturam ſe conuerterent: fierent forſan multi orbis dominij. At ipſi nunc adhuc cæci perpetuò magis ſe illaqueant, ipſimet ſibi laqueos parantes tot, vt nunquā legendi finem facias: quemadmodum nec ipſi vnquam ſcribendi finem faciunt, noua quotidie adaperta ruina: ſimili veteris alicuius ædificij, lapſumq́ minantis ratione, aut in arena, inſtabilique loco, & ex fragili materia conditi, cui perpetuò ſupponendi poſtes, admouendi lapides, calx, ſimiliáque, perpetuò eo hinc inde dehiſcente. Sic continuò labante ſyllogiſtica doctrina, (quæ nullo modo conſiſtere poteſt, friuola, & inanis)

Dialectici ſimiles Aeneæ.

Syllogiſtica doctrina continuò labitur.

inanis) continuò etiam laborant eius incolæ, & artifices, vt ruinam impediant. Atque hæc docent ad ſe venientes iuuenes: his confundunt eorum ingenia primùm: his eos exercent. Res autem quærat quicunque velit. Sicque per manus currit hæc pernities ab vno ad alium, ita vt tota vita nil ſcias. Sed dices forſan: quid ergo, viſne imperatoris modo quæcunque dixeris rata eſſe ſine ratine, & probatione, quod alienum iudicant omnes? Nec id volo: ſed oſtendam poſteà quomodo ratione, probationéque alia meliori, quàm hac ſyllogiſtica vti poßis. Iuuenis ergo noſter, quem ad ſcientiam promouebamus, in his difficultatibus quid faciat? Iiſdem ſe inuoluere, vt & ante eum præceptores eius fecère, idipſumq́ eum docent: & ipſe credit. Quid enim, non credat artificem qui ad diſcendam artem ad eum venit? Ergo qualis ille, talis hic: inſcius ille, & hic quoque. Iam difficile admodum eſt ſemel ebibitum errorem vomere. Suppone tamen hūc iudicio fretum ſuo: & poſtquam ſub his longo tempore eorū didicerit ſcientiam, viderítque diſſenſiones in opinionibus, ſententiam ferre velle: quod vt rarum admodum inuentu, ſic & ſcire cupienti vtilißimum, & omnino neceſſarium. Quantum id periculi habeat, anteà oſtendimus. Nunc verò quantum difficultatis. Si rectè ipſe iudicaturus ſit, res de quibus inter eos lis eſt optimè conſideret oportet: quod pauci faciūt. Pauci proinde ſunt, qui quæ proferunt intelligant: qui tamen volumina implent aliorum laboribus: componunt authores, quos ipſi non intelligūt, proinde & ſæpe malè: iudicant de eorum controuerſiis, & id quoque malè. Intēti enim ſolùm authoribus dißidentibus, ab aliiſque mutuato

In libro, Modi ſciēdi, docebitur quomodo quid diſcutiatur ſine ſyllogiſtica doctrina.

Difficile eſt ſemel ebibitum errorē vomere.

Qui rectè iudicare vult, res cōtempletur.

Quorundā ineptia.

tuato hinc inde auxilio, vt vtẽtes Ariſt. teſtimonio, & aliorum, ex horum dogmatibus alia inferẽtes, & ex his alia: ſic contra hũc vel illũ ſententiã proferũt: nõ oſtẽdentes, ſic rẽ ſe habere: ſed ſic videri Ariſtot. ſic illi, ſic huic, ſic colligi ex hoc theoremate, illóque. Quæ omnia forſan magis dubia ſunt eo, de quo quæſtio eſt. Sic ipſi dũ iudicium ferre ſtultè conantur de aliis, iudicãdi ipſimet veniũt, imò & cõdẽnãdi. Quid enim ad rẽ, quòd hoc ille, vel hic dixerit? An propterea verum eſt? Non fieri poteſt. Omnium enim rerum principia eſſent athomi, aër, aqua, ignis, terra, materia, forma, priuatio, chaos, lis, amicitia, magnum, paruũ, æther, vnum, numerus: quæ omnia à diuerſis rerum principia iudicantur. Ergo verum dixit, non qui quod alter dixerit, ſed qui quod res eſt dixit. Cur ergo nobis tam obſtinatè hunc, illúmve obiiciunt, quem negaſſe impium, hæreticúmque, vt ipſi dicunt, ſit? Atque & ille ipſe dixit, (quod fatui iſti authoriductores non aduertunt, aut ſaltem fingunt ſe non aduertiſſe) Non propterea quòd quis affirmarit, vel negarit, ſed quia in re ſic, vel ſic ſit, propoſitio vera vel falſa eſt. Idem enim ipſe olim expertus eſt in ſimilibus fatuis, cùm Platoni aduerſaretur, quod nos in his, cùm illi, & aliis. Quibus tamen reſponſum ſatis duxit hoc, quòd amicus erat Plato, ſed magis amica veritas. Et alibi, Authoritas, inquit, ab extrà eſt, parum habẽs momenti. Sed video quid ignaros hos tam obſeruantes in præceptorem ſuum faciat. Nil ſciunt extrà ipſum, omnia in iſto, omnia ab iſto: in re nihil vident. Proinde nõ mirum, ſi, cùm non habeant aliud, quo vel aſſerant quod volunt, vel deſtruant quod tu vis, non mirũ inquam,

Non quia aliquis dixerit, verũ id eſt.

Verũ dixit qui vt res habet, dixit.

Ariſtot.

In Topicis.

Quid Dialecticos in Ariſt. obſeruates facit.

Docti non egẽt authoritatibus.

ſi ſtomachentur ſimplici, negatione victi. Docti autem cùm res in promptu habeant, quas negare non poſſunt ignari: niſi velint experiri an calidus ſit ignis, ſi negent: non egent authoritatibus. Res ergo contemplari oportet ei, qui aliquid ſcire velit, inuenique proinde noſtro. ſed an hoc facile? Heu! Nullibi tantus labor: nullibi tanta ambiguitas: nullibi tam pauca ſcientia. Vidiſti iam anteà quanta in rebus diuerſitas, quanta mutatio, quantam denique ſcire cupienti pariant difficultatem, inacceſſumq́. videbisq́ clariùs vbi res ipſas examinare aggreſſi fuerimus. Nunc verò proſequamur impedimenta ex parte diſcentis: ſicq́ huius libelli finem faciemus.

In rebus contemplãdis multus labor.

Duo inueniendæ veritatis media.

Duo ſunt inueniendæ veritatis media miſeris humanis: quãdoquidem res per ſe ſcire non poſſunt, quas ſi intelligere, vt deberent, poſſent, nulli alio indigerent medio: ſed cùm hoc nequeant, adiumenta ignorantiæ ſuæ adinuenêre: quibus propterea nil magis ſciunt, perfectè ſaltem. ſed aliquid percipiunt, diſcúntque. Ea verò ſunt experimentum, iudiciúmque. Quorum neutrum ſine alio ſtare rectè poteſt: quorúmque vtrumque quomodo habendum, adhibendúmque ſit, in libello huic proximo, quem indies parturimus, latiùs declarabimus. Interim vide ex hoc Nihil ſciri. Experimentum fallax vbique, difficiléque eſt: quod etſi perfectè habeatur, ſolùm quid extrinſecè fiat, oſtendit: naturas autem rerum nullo modo. Iudicium autem ſuper ea, quæ experimento comperta ſunt, fit: quod proinde & de externis ſolùm vtcumque fieri poteſt, & id adhuc malè: naturas autem rerum ex coniectura tantùm: quas quia ab experimento non habuit, nec ipſum quoque adipiſcitur, ſed quandoque contrarium

Experimẽtũ ſine iudicio ſtare nequit.

Experimẽtum vbique fallax.

*rium æſtimat. Vnde ergo ſcientia? Ex his nulla. At non ſunt alia. Atque nec hæc perfecta habere poteſt iuuenis noſter. Nam, (vt omittam multa rectè habendi experimenti impedimenta) quot experimenta habere poteſt iuuenis? Sat pauca. Quomodo ergo ſuper pauca rectè iudicium ferat? Nullo modo. Plura enim vidiſſe oportet, ante quàm rectè quis iudicet: imò omnia, vt initiò dicebamus: quando & omnia ſe inuicem tenent, nullúmque ſine alio ſtare poßit. Quod in cauſa eſt, vt qui hodie id opinabatur, manè aliud iudicet: imò & quod nunquam putarat, fateatur. Quis enim ante cognitum magnetem, torpedinem, echeneidem, talem illis vim tribuiſſet? Omnem attractionem dicebas à calido, à ſicco, à vacuo, aut meliùs ob eius metum. Quid de illis? Quid de electro? An à quolibet horum? An putaſſes vnquam venenum veneno additum hominem non interfecturum, imò potiùs liberaturum? Minimè quidem, qui forſan ante experimentum aſſerebas, Quod vnum efficit, meliùs idem duo. Probat autem contrarium atrox apud Auſonium vxor: quæ virum veneno tollere conata, vt mortem citiùs acceleraret, præparatæ potioni hydrargirum admiſcuit: quo à morte liber ille euaſit. Teriaca etiam, & mithridatium ex venenis poſt experimentum compoſita, venenis obſiſtunt omnibus. Quis credidiſſet * cicutã vino admixtam citiùs enecare, biliosóſque & calidos homines promptiùs quàm frigidos? Videbatur enim rationabile, vt à contraria qualitate potiùs impediretur eius actio. At contrarium experimento apparet. Meſſores etiam apud Gal. * piè facturos ſe credebant ſi vinũ*

Iuuenis perfectum experimentũ & iudicium habere non poteſt.

Ideò iuuenem ſapiẽtem difficile eſt inuenire. Empedocl. & Xenoph. dicebant apud Laërt. lib. 9.

Experimẽtum plura præter ſpẽ fateri cogit.

Non omnis attractio à calido, ſicco, vacuo.

Quod vnũ efficit, meliùs idẽ duo

* Cicuta vino admixta citiùs enecat, & calidos homines citiùs frigidis. Gal. 3. ſimpli. & Plut. quomodo amicum ab adulatore diſcernas.

* Lib. de ſubfigurat. Empirica.

cui præfocata vipera fuerat, bibendum darent miſero elephantico, è vita ea ratione ablaturos eum exiſtimantes: quo contrà (mirum) ille à tam ſæuo morbo liber euaſit. Ancilla etiam elephantici domini, qui eam deperibat, initum exhorrens, ei vinum vipera infectũ obtulit, vt interficeret: quod vice versa ſanitatem ei conciliauit. Dixiſséſne tu? Minimè. Multa ergo experientia & doctum, & prudentem hominem facit. Inde fit vt ſenes doctiores ſint, ſaltem ratione experimenti: rebúſque humanis propterea gerendis accommodatiores iuuenibus: à pluribúſque ea ratione gentibus maximo in honore habiti. Quibus, ſi etiam bonum adſit iudicium, meritò committi poteſt reipub. adminiſtratio. Vt ergo huic obuient incommodo homines, ſcilicet defectui experimenti, adinuenerunt ſcribendi rationem: vt quæ hic, illéue expertus ſit tota vita, & variis locis, breui tempore alter diſcat. ſicq́; conſultum eſt noſtri ſæculi hominibus, qui plurium vitas, acta, inuenta, expertáque pauca mora perlegentes, aliquid de ſuo inſuper addunt: hisque alij: tum & de dubiis iudicium proferunt: itáque augetur ars: poſterioréſque hac ratione comparantur puero in collo Gigantis exiſtenti: nec immeritò. ſed vt hæc via ad humanas res gerendas aliquid emolumenti videtur habere: nil tamen magis ſciẽtias iuuat. Nam (vt omittam, libros non perpetuos eſſe, ſicut nec & alias res, vt qui omnino extirpentur bello, igne, incuria, nouitate aliarum opinionum, tempore denique, & obliuione abſumpti.) ſequitur ſtatim tota difficultas, quam ſuprà in ſcribentibus oſtendimus. Confuſi, breues, prolixi, tótque, vt ſi centena millium

Multa experientia doctum & prudentem hominem facit.

Senes apti reipub. gubernandæ.

Scripturæ vtilitas.

Nouiſſimi ſunt tanquã pueri in collo Gigantis.

Libri nil ſcientiam iuuant.

millium centum viueres annorum, non ſufficerent legendis omnibus: quique in pluribus mentiantur, ſæpiſſimè gloriæ cauſa, aut fulciendæ opinionis. Statimque ſequitur de intelligendis eis quæſtio, & quas nunc retulimus omnes. Ita vt dum aliquid ſcire quærimus, ad homines conuerſi, & eorum ſcripta, naturam dimittimus, inſipientéſque fimus. Sed ponamus experta ab illis verè referri. Quid prodeſt mihi, alterum hæc, aut illa expertum fuiſſe, niſi hæc eadem ego ipſe experiar? Fidem parient mihi illa, non ſcientiam. Proinde & maior literatorum numerus his temporibus fidelis quidem eſt, non ſciens: quippe qui ex libris quidquid habent hauriant, non adhibito iudicio, rerúmque experimento, vt decet: ſed creditis his quæ ſcripta inuenit, híſque ſuppoſitis, aliis atque aliis illatis, malè iacto fundamento. Iuuenem ergo noſtrum, ſi aliquid ſcire velit, perpetuò ſtudere expedit, legere ea quæ ab omnibus dicta ſunt, conferre experimento cum rebus vſque ad extremum vitæ terminum. Quo vitæ genere quid miſerius? Quid infœlicius? At quid dixi vitæ genus? imò mortis genus eſt: vt ſuperiùs dicebam. Quem ergo vis tam calamitoſæ vitæ ſe ſubmittere? Sunt tamen aliqui. Ex quibus ſit iuuenis noſter vnus. Hic quidẽ etſi optimè cõſtitutus perfecta fruatur ſanitate, ſtatim marceſſet: conſumptiſque ſtudendo corporis viribus, pluribus conflictabitur morbis, aut morboſis affectionibus, grauedine, deſtilatione, arthritide, ventriculi imbecillitate, vnde cruditates, deiecta appetentia, lienteria, obſtructiones, præcipuè lienis. Quid non patitur qui ſtudiis incumbit? Moritur intempeſtiuè

Nil ad ſciẽtiam noſtrã proſunt experta ab aliis.

Maior literatorum numerus fidelis eſt.

Studium morbi ſequuntur, & intempeſtiua mors.

tandem. Hæc autem mentem perturbant, affecta eius præcipua ſede, cerebro ſcilicet: ſiue id per ſe primò, ſiue ab alio accidat. Quòd etſi his omnibus liberum demus

Qui ſtudet melancholicus tandẽ fit.

iuuenem noſtrum: tamen melancholicus tandem fiet, quod quotidiana oſtendit experientia. An hi omnes rectè iudicare poſſunt? Non videtur.

Bonus iudex omni affectione carere debet.

Bonus enim iudex omni affectione carere debet. Sed etſi omnibus his carere demus iuuenem noſtrum nunc, & in poſterum, (quod vix fieri poſſe exiſtimo) an propterea aliquid ſciet? Minimè quidem. Nam & in eo continua mutatio eſt, quemadmodum & in omnibus aliis rebus. Illa verò præcipua, ætatis ſcilicet: quum multùm differat iuuenis à perfecto viro, hic à ſene: & in quoque horum magna ſit etiã differentia principij, medij, finiſque. Qui nunc iuuenis hoc iudicat, verúmque credit, modicùm vir reuocat, probátque: quod idem forſan cùm ſenex eſt iterum tenet, & tuetur: aliàs aliter, ſibi nunquam conſtans.

Quotidie ſententiam mutamus.

Nec vllus eſt qui ſi nunc opus aliquod edat, poſteà palinodiam non recantet, fateatúrque, ſi probus eſt, ſe deceptum fuiſſe cùm iuuenis eſſet. Qui autem hoc nollũt propter ignominiam, etſi videant falſum aſſeruiſſe, vel forſan non videntes, ſui amore obfuſcati, pertinaciter id defendunt, nihilq; non explorant, vt ſe ab ignorantia,

Pertinacia ſciẽtiis inimiciſſima.

aut falſitatis nota vindicent, maximo ſcientiarum incommodo: præcipuè ſi hi ſubtiles ſint. Nec eſt aliquis qui, ſi opus emittere in lucem non velit tam citò, illius monito qui in nouem annos aſſeruare iubet, etſi centum annis integris corrigat, nõ ſemper aliquid addat, demat, mutet, innouetq;: ſic in æternũ facturus, ſi in æternũ ipſe quoque viueret. Vnde tãta varietas & inconſtantia?

Ab

Ab ignorãtia ſanè. Nãque ſi perfectè ipſi ſciremus, quæ ſemel ſcribimus, nil poſteà eſſet immutandum. Qua ergo ætate meliùs ille iudicat? Dices, in ſenectute. At rationabilius videtur in ſtatu, in quo vigent omnia, quàm in ſenectute, in qua languent omnia, quæq; infantiæ comparatur: vnde illud, Maledicti pueri centum annorum. ſenéſque propterea delirare communi dicuntur ſermone. Quid dices? Nec ipſemet ſcit quando verum dicat, quum modò hoc, modò illud: vtrobique tamen ſibi credi velit. Præter has autem corporis mutationes, impediunt etiam veritatis cognitionem animi affectiones. Diximus iam ſuprà in doctore. In diſcipulo non minus exiſtimandum eſt. Amor, odium, inuidia, & reliqua quæ ibi numerauimus, obſtant quo minus benè iudicet. Quis autem eſt tam ſui iuris, qui aliquo illorum non teneatur? Nullus. Quòd ſi reliqua omnia euadat, illud minimè euadet ſaltem, ſui ſcilicet amorem. Quis enim eſt qui non credat ſe verum dixiſſe, difficultatis nodum inueniſſe, imò & rem optimè intelligere? Vt omittam, quòd quiſque reliquis doctiorem ſe, acutiorem, perſpicatiorem, prudentiorem, ſapientiorem denique exiſtimat. An verè? Nemo, vulgus ait, rectus iudex eſt in propria cauſa. Quilibet autem propriam agit cauſam, dum vel verbo, vel ſcripto aliquid aſſerit. Nil ergo ſcimus. ſed do, (impoßibile) omnibus his carere iudicem noſtrum. Nil magis ſciet in poſterum: quanquam communi feratur ſententia, perpetuò doctiores nos euadere. Contrarium enim omnino accidit iis, qui perfectè res cognoſcere ſtudent. Ego antequam res conſiderare cœpiſſem, doctior mihi videbar eſſe.

Ignorantia ſæpe cogit opinionem mutare.

Qua ætate meliùs iudicamus.

Animi pathemata veritatis cognitionem impediunt.

Nullus eſt qui aliqua affectione animi non teneatur.

Quiſque ſe doctū putat.

Nullus rectus iudex in propria re.

eſſe. Quæ enim à præceptoribus meis acceperam, firmè tenebam, perfectéque me ſcire credebam, nil aliud ſcire eſſe putans, quàm plura vidiſſe, audiſſe, memoriáque tenuiſſe. Iuxta hoc dictum hunc, vel illum iudicabam; vt & alij: totum proinde me, vt & alios facere videbam, huic ſcientiæ generi deuouebam, in hoc totus laborabam. Vt verò ad res me conuerti, tunc reiecta in totum priore fide, potiùs quàm ſcientia, eas examinare cœpi, ac ſi vnquam à quopiam dictum aliquid fuiſſet: quámque anteà ſcire mihi videbar, tam tunc ignorare, (contrario atque ille modo, qui vſque ad virilitatem omnia ſe ignorare dicebat; poſt hanc autem omnia ſcire) & indies magis: eóque vſque res ducta eſt, vt nil ſciri videam, vel ſciri poſſe ſperem: quóque magis rem contemplor, magis dubito. Quid enim non dubitabo ſi naturas rerum percipere, noſſéque non poſſim? à quibus vera ſcientia eſſe debet. Etenim videre magnetem facile eſt: ſed quid is eſt? cur trahit ferrum? Hoc eſſet ſcire, ſi noſſe poſſemus. Tamen qui magis ſcientes ſe dicunt, ab occulta proprietate id fieri reſpondent, ídque ſcire eſſe: cùm contrà verè neſcire ſit. Quid enim differt ſi dicas, hoc fit mihi occulta proprietate, aut, hoc neſcio à quo, aut quomodo fiat? ſic de pluribus alijs, quæ minutim ſuo loco videbis. Quòd ſi addas dubitationi de attractione ferri, illam, quomodo tactum ferrum ab eodem magnete ſecundum partem eam lapidis, quæ Septentrionem reſpiciebat in natali ſuo, Septentrionem verſus ſemper vertatur: (quod nobis parua nauicula vniuerſam circuire terram, certiſſimóque euentu inter medios fluctus cognoſcere

Heraclit. vide Laërt. lib. 9. de vit. Philoſoph.

Dicere à proprietate occulta aliquid fieri, eſt ignorátiam detegere.

Magnes nauigatione dirigit.

inſallibili vtilitate, vtiliq; infallibilitate legere monſtrauit) ad eámque magnetis partẽ, à qua tactum fuit, ſemper deuoluatur: contrariam autem fugiat. Quomodo non ſolùm annulum vnum, aut acum vnam trahat, ſed vis etiã per annulos, & acus tranſmiſſa vſque ad plures diffundatur, quos omnes in aëre ſuſpendat. Si denique, quare inunctus allio omnino langueat, trahendíque vim amittat: cogeris cedere manus. Quod doctiſſimus quidam ex recentioribus facit etiam inuitus: inſcitiam noſtram, non ſolùm vbi de hoc agit magnete, ſed & pluries alibi meritò accuſans. Scalig.

Iudex itaque noſter quid hîc agat, etſi per centenos centum viuat annos? pauca experietur, illáque malè: peiùs iudicabit de his: nil omnino ſciet. Sed etſi plura videret, non tamen omnia poſſet, quod neceſſe eſt verè ſcienti. Illáque etiam plura in dubium veniret an optimè expertus eſſet. Si enim conſulat alios de iiſdem rebus authores differentes, aliud atque aliud expertos inueniet: quódque hic ſe expertum dicit, alter impoſſibile eſſe contendit, illúmque in experientia deceptum eſſe pluribus rationibus hinc inde petitis oſtendere conatur. Sic quomodo rectè de obſcuris iudicabit, iiſq; quæ ſenſu nullo modo captari poſſunt, qui de his quæ ſenſui obiiciũtur, aut per eum cognoſci debent, dubius eſt? Quòd ſi extra authores ad populum accedas, mirum quanta varietas: nuſquam concordia: omnino aduerſantur in pluribus iis quæ in ſcientiis traduntur. ſed, dices, hos ignaros eſſe, res non perpendere, neque poſſe, craſſos ſcilicet. At communiter dicitur, Vox populi, vox Dei: difficiléque eſt intelligere, totum populũ decipi: Philoſophum vnum

Doctores etiam circa experimẽta diſſentiunt.

Vulgus vt plurimum doctoribus aduerſatur.

Vox populi vox Dei.

verum dicere: præcipuè ſi de rebus quæ in experientia potiùs conſiſtunt, quàm iudicio, quæſtio ſit. Plura ſiquidem ſunt in quibus illis credendum eſt: vt in agricultura, nauigatione, mercimoniis aliunde aduectis: cuilibet denique in arte ſua excellenti. Nam & illud communi fertur voce, Doctior eſt quilibet, ignarus licèt, in arte ſua, quàm ſapiens in aliena.

Doctior eſt quilibet in arte ſua, quocũque ſapiente in aliena.

Si ergo iudicium ferre velis inter hos, Philoſophóſque, cùm videas difficultates quæ ab vtrorúmque opinionibus ſequantur, noui quid excogitabis, (quod cõmuniter fit: nouarum enim rerum cupidi ſumus) idq́ omnino verum eſſe aſſeres, alia omnia falſa. Alius identidem idem facit: ſicq́ ferè omnes.

Noua appetimus.

Quis verum dixit? Te ſenem iam, dices, expertúmque pluries. At vt quidem fatear paucos eſſe qui rem attingant, ſic illud quoque durum videtur, tantam multitudinem decipi, te ſolum verum dicere.

Pauci ſunt qui verum tangant.

Quid enim tu ſupra alios habes? Inſuper, quæ longo tempore à pluribus habita ſunt, confirmatáque, maius in veritate videntur habere fundamentum, quàm quæ tu nunc profers noua. Et tamen, dices, plures ſunt errores qui longo durant tempore incogniti. Verum. At ego contrà: plura ſunt vera longo tempore cognita, quæ tandem occultantur: illis ſcilicet erroribus in medium adductis, adauctíſque. Quid dicemus de opinione tua noua? Vtrumque eſſe poteſt. Quod illud? Neſcimus.

Quæ diu vſitata ſunt, magnum in veritate videntur fundamentum habere.

Quòd ſi dicas antiquam eſſe etiam opinionem tuam, eo dicto, quòd Nihil dictum quin dictum prius: oſtendáſque veteres aliquos ante te idem quod tu nunc dixiſſe: qui errorem tuetur idem dicet. Nulla enim eſt tam ſtulta opinio, quæ fautores non habeat. Hæc omnia contra me

Nil dictum quin dictũ prius.

Nulla eſt adeo ſtulta opinio, quæ fautores nõ habeat.

etiam

etiam pugnant, qui, nil ſciri, probare contendo: cùm nunc omnes alij aliter opinentur. Sunt tamen nihilominus pro me: cùm ex hoc manifeſtè colligatur, nil ſciri. Scientia enim per te certa, infallibilis, æternaq́ eſſe debet. Quid ergo iudicabit de his miſer ſenex, quantumcúmque eum expertum fingas? Nil certi. Atque hucuſque definitionis noſtræ partes duæ explanatæ videntur, res ſcilicet, & cognoſcens. Erat autem alia, perfectè. Nec enim qualibet cognitio ſcientia eſt: niſi velis omnes ſcientes eſſe, tam doctos, quàm indoctos, & belluas etiam. Et quòd perfecta eſſe debeat cognitio ſcientia, nulli dubium: quæ autem illa ſit, vbi, & in quo, maximum. Sicut & alia, hoc etiam ignoratur. Forſan nulibi eſt: & hoc magis rationale. Diximus partim ſuprà: Perfecta cognitio perfectum requirit cognoſcentem, debitéque diſpoſitam rem cognoſcendam: quæ duo nuſquam vidi. Si vidiſti tu, ſcribe mihi. Nec hoc ſolùm: ſed an videris perfectum quid in natura. Illud autem requiri vidiſti iam ſuprà, nec proinde neceſſe eſt hîc repetere. Hicq́ videtur expoſita definitio noſtra, ſubindéq́ oſtenſum, quòd nihil ſcitur. Reliquas huius rei probationes latiùs videbis in proceſſu operum noſtrorum, vbi id ſemper obiter monſtrabimus: ſiquidem iam ſe extendiſſe plus ſatis videtur oratio, cui propterea finem demus. Ergo vidiſti difficultates quæ ſcientiam nobis adimunt. Scio, plura forſan non placebunt ex his quæ hîc dixi: ſed nec, dices, demonſtraui nil ſciri. Saltem quantum potui clarè, fideliter, & verè, quid ſentirem expoſui. Nec enim quod in aliis ego damno, ipſe committere volui: vt rationibus à longè petitis, obſcuriori-

In natura nil perfectum.

bus, & magis forſan quæſito dubiis, intentum probarem. Mihi namque in animo eſt firmam, & facilem quantum poſſim ſcientiam fundare: non verò chimæris & fictionibus à rei veritate alienis, quæq; ad oſtendendam ſolùm ſcribentis ingenij ſubtilitatem, non ad docendas res comparatæ ſunt, plenam. Nam nec mihi deſunt ſubtilitates, ingenioſáque figmenta, quemadmodum & aliis: & ſi his contentus eſſet animus, plures illis habeo. Sed cùm hæ à rebus multùm ſeparentur, remoueantúrque, animum potiùs decipiunt, quàm informent, & in ficta à veris transferunt. Hoc ego non ſcientiam voco: ſed impoſturam, ſomnium, ſimile his quæ ab agyrtis & circulatoribus fiunt. Tuum nunc erit iudicare de his: quæq; bona videbuntur, amico corde excipere: quæ ſecus, non hoſtiliter lacerare: impium enim eſſet prodeſſe conanti plagas infligere. Exerce te. Si aliquid ſcis, doce me: gratias enim habebo tibi plures. Interim nos ad res examinandas accingentes, an aliquid ſciatur, & quomodo, libello alio præponemus: quo methodum ſciendi, quantum fragilitas humana patitur, exponemus. VALE.

Quæ docentur non plus habent virium, quàm ab eo qui docetur accipiunt.

QVID?

FINIS.